

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI**

**GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ
SURİYELİLERİN SOSYAL HİZMET ALGISI:
KİLİS ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Mustafa ELBEYLİ**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Rıdvan DEMİR**

Hatay-2023

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI**

**GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ
SURİYELİLERİN SOSYAL HİZMET ALGISI:
KİLİS ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Mustafa ELBEYLİ**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Rıdvan DEMİR**

Hatay-2023

ONAY

MUSTAFA ELBEYLİ tarafından hazırlanan “**GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN SOSYAL HİZMET ALGISI: KİLİS ÖRNEĞİ**” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile **GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

18/04/2023

Jüri Üyeleri	İmza
Doç. Dr. Rıdvan DEMİR (Başkan) (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi)	
Prof. Dr. Tuğrul YÜRÜK (Üye) (Çukurova Üniversitesi)	
Dr. Öğr. Üyesi Kadriye ŞAHİN (Üye) (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi)	

Mustafa Elbeyli tarafından hazırlanan “**Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Sosyal Hizmet Algısı: Kilis Örneği**” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunan jüri üyelerince kabul edildiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Leyla HARPUTLU
Enstitü Müdürü

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. 18/04/2023

Mustafa ELBEYLİ

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, Suriye iç savaşı sonrasında meydana gelen yıkımla birlikte Türkiye'ye göç eden ve geçici koruma kapsamına altına alınan Suriyelilerin faydalandıkları sosyal hizmetleri ve Suriyelilerin sosyal hizmetlere olan bakışını konu edinmektedir. Çalışma geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal hizmetlerle ilgili görüşlerini Kilis ili örneği üzerinden sunmaktadır. Çalışmada Türkiye'deki Suriyelilere sunulan sosyal hizmetler kurumlar ve haklar ekseninde incelenirken Türkiye'deki Suriyelilerin sosyal hizmete dair algısının önemi vurgulanmaktadır.

Araştırmanın ilk bölümünde 'Araştırmanın Konusu, Amacı, Yöntemi ve Alanı' başlıklarına değinilmiştir. İkinci bölümde ise 'Kavramsal ve Kuramsal' bir çerçeve çizilerek Suriyelilerin Türkiye'deki sistemler (ekonomi, sağlık vb.) üzerindeki çeşitli etkileri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise araştırmanın konusuyla ilgili 'Yasal Çerçeve' incelenmiştir. Bu bölümde Suriye'den Türkiye'ye göç eden ve geçici koruma statüsü verilen Suriyelilerin hakları ve Türkiye'de sağlanan sosyal hizmetler resmi veriler aracılığıyla değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde ise 'Bulgular ve Yorumlar'a yer verilmiştir. Bu bölümde Türkiye'deki Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetlere geçici koruma altındaki Suriyeliler perspektifinden bakış incelenmiş olup burada gönüllü katılımcı formu aracılığı ile bazı bulgulara ulaşılmıştır.

Bu tezin yazılmasında sağladığı rehberlik ve katkı dolayısı ile tez danışmanım Doç. Dr. Rıdvan DEMİR'e, tezi yeniden düzenleme aşamasında değerli görüşlerini ileten Dr. Öğr. Üyesi Kadriye ŞAHİN ve psikolojik danışman Yusuf YAMAKOĞLU'na teşekkür ederim. Hiçbir zaman maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, zor zamanlarda hep yanımda olan, tecrübeleriyle yolumu aydınlatan sevgili annem Fatime ELBEYLİ, babam Yusuf ELBEYLİ ve kardeşlerim Nimet ELBEYLİ ile Mehmet ELBEYLİ'ye ayrıca teşekkür ederim. Son olarak gösterdiği fedakârlık ve anlayışından dolayı eşim Filiz ELBEYLİ'ye teşekkür ederim.

18/04/2023

Mustafa ELBEYLİ

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN SOSYAL HİZMET ALGISI: KİLİS ÖRNEĞİ

Mustafa Elbeyli

Göç Araştırmaları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2023

Danışman: Doç. Dr. Rıdvan Demir

ÖZET

Göç tarih boyunca canlılığını koruyan, gönüllü veya zorunlu sebeplerle insanları bir yerden başka bir yere gitmeye iten sosyal bir olgudur. Göç olgusu göç eden insanlar ile göç edilen yerdeki insanlar arasında sosyo-kültürel ve ekonomik ilişkileri değiştiren ve yeni bir ilişki ağının kurulmasını sağlayan bir süreçtir. Suriye’de 2011 yılından beri sürmekte olan iç savaş sebebiyle insanlar göç etmek zorunda kalmış ve dört milyona yakın Suriyeli Türkiye topraklarına sığınmıştır. Türkiye göç eden bu insanlara güvenlik, barınma, gıda, sağlık ve eğitim gibi sosyal hizmetleri sınır bölgelerindeki kamp veya çadır kentlerde sunmuştur. Geçici koruma altına alınan Suriyeli sayısının fazlalaşması ve imkânların yeterli olmaması sebebiyle Suriyelilere şehirlere giriş izni verilmiş ve şehirlerde çeşitli sosyal hizmetler sunulmaya devam edilmiştir.

Bu çalışmanın amacı geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sosyal hizmet konusundaki algısını ölçmek ve bu ölçüm neticesinde Suriyelilerin sosyal hizmet sağlayıcılara ve yerel halka olan bakışını incelemektir. Araştırmada hem nicel hem nitel veri analizi yöntem ve tekniklerine yer verilmiş olup karma yöntem kullanılmıştır. Sahada nicel araştırma yöntemi olan tarama modeli kullanılmış ve katılımcılara anket tekniği uygulanmıştır. Buna yönelik olarak 19 soruluk gönüllü katılımcı formu oluşturulmuş ve 150 katılımcıya ulaşılmıştır. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar SPSS programı aracılığıyla analiz edilmiş ve analizlerin sonuçları çalışmanın bulgular kısmında tablolar halinde sunulmuştur. Bununla birlikte nitel araştırma yöntemlerinden olan ve anketlerde de yer verilen yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları aracılığı ile görüşmeler yapılarak nitel veriler toplanmıştır. 150 katılımcı arasından rastgele olarak seçilen

on Suriyeli katılımcı ile derinlemesine görüşmeler yapılmış ve bu görüşmelerin bulgularına temalar halinde çalışmada yer verilmiştir.

Araştırma sonucunda Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetlerin Suriyeliler tarafından bilindiği ve kullanıldığı, sunulan sosyal hizmetlerden memnuniyet duydukları ancak Suriyeli bakış açısıyla yerel halkın Suriyelilere verilen sosyal hizmetlerden rahatsızlık duyduğu tespit edilmiştir. Suriyelilerin Türkiye’deki verilen sosyal hizmetleri yeterli bulduğu ve sosyal hizmetlerin devlet tarafından verildiğinde daha verimli ve etkili olacağını düşündüğü görülmüştür. Suriyelilerin Türkiye’de sunulan sosyal hizmetlerden hak sahibi olarak faydalanmak istedikleri ve iş bulma konusunda sağlanan sosyal hizmetleri daha verimli ve etkili gördükleri saptanmıştır.

ANAHTAR KELİMELER

Göç, Suriye, Geçici Koruma, Sosyal Hizmet, Kilis.

**THE SOCIAL SERVICE PERCEPTION OF SYRIAN REFUGEES UNDER
TEMPORARY PROTECTION: THE CASE OF KİLİS**

Mustafa Elbeyli

The Department of Migration Studies, Master's Thesis, 2023

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Rıdvan Demir

ABSTRACT

Migration is a social phenomenon which has survived throughout history and causing people to move from one place to another for voluntary or involuntary reasons. Migration phenomenon is a process changing economical and socio – cultural relationships between the people who migrate and people in the place of migration and creates a new network of relationships. Due to civil war that has been ongoing in Syria since 2011, people have been forced to migrate and nearly four million Syrian people have taken refuge in Turkish lands. Turkey has provided social services such as security, sheltering, nourishment, health and education to these Syrian refugees in camps or tent cities on the borderlands. Due to the increasing number of Syrians under temporary protection and inadequate resources, they were granted permission to enter cities, and various social services have continued to be provided to them in urban areas.

The aim of this study is to present a holistic view of the social services provided to Syrian refugees from a rights-based perspective , while also measuring the awareness and perception of Syrian migrants about social services, and reaching some findings about the perspective of Syrians on social services and local community from perspective of Syrian people. In research. Both quantitative and qualitative data analysis methods and techniques were included in the research and mixed research approach was used. In the field, survey model which is a quantitative research method was used and questionnaire technique was applied to participants. For this purpose , a voluntary participant form of 19 question was created and reached 150 participants. The responses given by

participants were analyzed through the SPSS programme and the results of analysis were presented in the findings section of study in tabular form. In addition, the qualitative data was collected through interviews by interview form questions that is quantitative research method and took place on questionnaire. The interviews were conducted profoundly with 10 randomly selected Syrian participants among 150 participants and the findings of these interviews were included in the study in the form of themes.

The results of the research show that Syrian refugees are aware of and use the social services provided to them, and are satisfied with the services received, but from the perspective of Syrians, the local community is uncomfortable with the social services provided to Syrian refugees. It was determined that the Syrian refugees consider the social services provided by government in Türkiye to be sufficient and that they believe social services provided by government would be more efficient and effective. It was also determined that Syrian refugees want to benefit from social services in Türkiye as entitled and that they consider the social services provided in finding employment to be more effective.

KEYWORDS

Migration, Syria, Temporary Protection, Social Service, Kilis.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, YÖNTEMİ VE ALANI

1.1 Araştırmanın Konusu	5
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri	7
1.3.1. Gönüllü Katılımcı Formu	8
1.3.2. Gönüllü Katılımcılar.....	9
1.3.3.Verilerin Analizi.....	9
1.4. Araştırmanın Alanı.....	10

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç, Nedenleri, Sonuçları ve Türleri	12
2.1.1. Kitlesele Göç ve Toplu Akın	22
2.1.2. Zorunlu Göç	23
2.2. Göç İle İlgili Kuramlar	24
2.2.1. İtme-Çekme Kuramı.....	27
2.3. Göç ve Statü.....	29
2.3.1. Göçmen, Sığınmacı ve Mülteci.....	29
2.3.2. Geçici Koruma	33
2.3.3. Şartlı Mülteci.....	34

	<u>Sayfa</u>
2.3.4. İkincil Koruma	34
2.3.5. Geri Gönderme Yasağı	35
2.3.5. Yerinden Edilme Kavramı	36
2.4. Suriye İç Savaşı ve Türkiye'ye Etkileri	37
2.4.1. Suriyelilerin Türkiye'ye Toplumsal ve Kültürel Etkileri	38
2.4.2. Suriyelilerin Türkiye'ye Ekonomik Etkileri	40
2.4.3. Suriyelilerin Türkiye'ye Siyasi Etkileri.....	42
2.4.4. Suriyelilerin Türkiye'deki Eğitim Üzerine Etkileri	43
2.4.5. Suriyelilerin Türkiye'deki Sağlık Üzerine Etkileri	44
2.4.6. Suriyelilerin Türkiye'deki Güvenlik Üzerine Etkileri.....	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YASAL ÇERÇEVE

3.1. Suriyelilerin Statüsüne Tarihsel Bir Bakış	48
3.2. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Hakları	51
3.3. Türkiye'deki Resmi Kurumların Sağladığı Sosyal Hizmetler	60
3.3.1. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)	60
3.3.2. Göç İdaresi Başkanlığı (GİB)	64
3.3.3. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB)	68
3.3.4. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)	69
3.3.5. Sağlık Bakanlığı	72
3.3.6. Yükseköğretim Kurulu (YÖK)	74

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Nicel Veriler	76
4.1.1. Katılımcıların Demografik Durumları.....	76
4.1.2. Refah Arttırıcı Uygulamalar ve Sosyal Devlet Yükümlülüğü	78
4.1.3. Sosyal Hizmet Sağlayıcıları.....	79
4.1.4. Sosyal Hizmet Alanları.....	80
4.1.5. Sosyal Hizmet Bilinci.....	81
4.1.6. Sosyal Hizmetlerin Yeterliliği	81
4.1.7. Sosyal Hizmetler ve Memnuniyet	82

	<u>Sayfa</u>
4.1.8. Misafirlik Bitti Mi?	82
4.1.9. Devlet Tarafından Verilen Sosyal Hizmetler ve Diğerleri	85
4.1.10. İş Edindirme Kapsamında Sosyal Hizmetler	85
4.1.11. Hak ve Sosyal Hizmet	86
4.1.12. Geçicilik ve Tedirginlik	87
4.1.13. Kaynak Bulma ve Suriyeliler	87
4.2. Nitel Veriler	88
4.2.1. Türkiye’deki Hayat Pahalılığı	88
4.2.2. Sosyal Yardım Tatmini	89
4.2.3. Türkiye’de Türkçe Öğrenim Konusunda Yaşanılan Zorluklar	90
4.2.4. Şehir Adres Değişiminin Zorlukları	91
SONUÇ VE ÖNERİLER	92
KAYNAKLAR	96
EKLER	106
Ek-1: Kilis Haritası-Uydu Görüntüsü Üzerinden Çalışmanın Yapıldığı Yerler .	106
Ek-2: Katılımcı Profili	107
Ek-3: Gönüllü Katılımcı Formu	108

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. GBM ve GBM Dışında Bulunan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı.....	53
Tablo 2. Sığınmacılara Sunulan Sağlık Hizmetleri (2011-2021)	57
Tablo 3. Geçici Barınma Merkezlerinde Sunulan Eğitim Hizmetleri	63
Tablo 4. Geçici Barınma Merkezlerinde Sunulan Sağlık Hizmetleri	63
Tablo 5. Geçici Barınma Merkezlerinde Sunulan Sosyal Hizmetler	64
Tablo 6. Suriyelilerin Eğitiminin Yönetiminde Kurumsal Yapı.....	70
Tablo 7. FRIT (Mali Yardım Programı) Kapsamında Eğitim Fonu	71
Tablo 8. SIHHAT Projesi Kapsamında Sağlık Alanındaki Bazı Faaliyetler.....	73
Tablo 9. 2017 Yılında Türkiye’de Bulunan Suriyeli Akademisyen Sayısı	74
Tablo 10. Katılımcıların Yaş ve Cinsiyet Dağılımları	76
Tablo 11. Katılımcıların Medeni Durumları.....	77
Tablo 12. Katılımcıların Öğrenim Durumu ve Meslek Dağılımları	77
Tablo 13. Sosyal Hizmetler Size Ne İfade Ediyor?	78
Tablo 14. Sosyal Hizmet Sağlayan Devlet Kurumları Sizce Hangileridir?	79
Tablo 15. Hangi Alanlarda Sosyal Hizmet Alıyorsunuz?	80
Tablo 16. Türkiye'deki sosyal hizmetler Suriyeliler tarafından bilinmekte ve aktif olarak kullanılmaktadır.	81
Tablo 17. Türkiye'de verilen sosyal hizmetler yeterlidir.....	81
Tablo 18. Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetler Suriyeliler tarafından memnuniyetle karşılanmaktadır.	82
Tablo 19. Türkiye'deki yerel halk Suriyelileri misafir olarak görmektedir.....	82
Tablo 20. Türkiye'deki yerel halk Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetlerden	83
rahatsızdır.	83
Tablo 21. ‘Türkiye'deki yerel halk Suriyelileri misafir olarak görmektedir.’ İfadesi İle ‘Türkiye'deki yerel halk Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetlerden rahatsızdır.’ İfadesinin Karşılaştırmalı Gösterimi	84
Tablo 22. Türkiye'de devletin uyguladığı sosyal hizmetler özel ve sivil toplum kuruluşlarının uyguladığı sosyal hizmetlerden daha verimli ve etkilidir.....	85

Sayfa

Tablo 23. İş bulma ve iş edindirme kapsamında olan sosyal hizmetler daha verimli ve kalıcıdır.....	86
Tablo 24. Türkiye'deki devlet kurumları göç eden Suriyelileri sosyal hizmetlerden hak sahibi olarak faydalandırmalıdır.	86
Tablo 25. Verilen sosyal hizmetlerin sürekliliğinin belirsizliği Suriyelileri tedirgin etmektedir.....	87
Tablo 26. Suriye göçüyle birlikte hak bağlamında sağlanması gereken ve bununla birlikte artan sosyal hizmet ihtiyacı kaynak bulma konusunda Türkiye'yi olumsuz etkilemektedir.	88

ŞEKİLLER LİSTESİ**Sayfa**

Şekil 1. Yaşanan ve Göç Edilecek Yerdeki Faktörler ve Bunların Etkileşimi	28
Şekil 2. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	38
Şekil 3. Eğitime Erişim Sağlayan Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Öğrenci Sayısının Yıllara Göre Dağılımı	55
Şekil 4. AFADKART	62
Şekil 5. Muyu Resim Yarışması Afişi	67

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AEP	Aile Eğitim Programı
AFAD	Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AFKEN	Afet Geçici Kent Yönetim Sistemi
ASHB	Aile Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
BSYS	Bütünleşik Sosyal Yardım Sistemi
ÇEV	Çeviren
FRIT	Mali Yardım Programı
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GBM	Geçici Barınma Merkezleri
GEM	Geçici Eğitim Merkezleri
GİB	Göç İdaresi Başkanlığı
GKY	Geçici Koruma Yönetmeliği
GSM	Göçmen Sağlığı Merkezleri
HBÖGM	Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
HMKÜ	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
HSGM	Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü
IFSW	Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
KHGM	Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MHM	Mülteci Hakları Merkezi
MHRS	Merkezi Hekim Randevu Sistemi
MÜLTECİ-DER	Mültecilerle Dayanışma Derneği
ORSAM	Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi
PICTES	Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi

SGGM	Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü
SIHHAT	Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün Ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi Projesi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SYDV	Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı
ŞEY	Şartlı Eğitim Yardımı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu
THSK	Türkiye Halk Sağlığı Kurumu
TKHK	Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu
TRSM	Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri
UNIC	Birleşmiş Milletler Enformasyon Merkezi
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
VD.	Ve Diğerleri
VS.	Vesaire
YABSİS	Yabancı Akademisyen Bilgi Sistemi
YÇİHK	Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
YÖS	Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı
YUKK	Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Göç, belli bir nedenden dolayı hareket haline geçme ve başka bir yere gitme işidir. Aynı zamanda göç eden insanlar ile göç edilen yerdeki insanlar arasında sosyo-kültürel, ekonomik ilişkileri değiştiren ve yeni bir ilişki ağının kurulmasını sağlayan bir süreç olarak da tanımlanabilir (Aydemir ve Şahin, 2018: 121).

Göç etme sebeplerinin ve insan hareketliliğinin en temel unsurlarından birisi savaştır. Köken ülke ya da belli bölgelerde cereyan eden çatışmalar huzur ortamının kaybolmasına ve dolayısıyla göç hadisesinin gerçekleşmesine sebebiyet vermektedir (Sirkeci vd. , 2019: 179). Son dönemlerdeki göç hareketlerinin ekseriyeti Orta Doğu'da yaşanan ve yaşanmaya devam eden iç savaşlar, karışıklıklar ve huzursuzluklardan kaynaklanmaktadır.

Orta Doğu'daki karışıklıklar kastedilerek, Arap Bahar'ı adı verilen hareketin 17 Aralık 2010'da, Tunus'ta üniversite mezunu bir seyyar satıcının, devlet memurları tarafından tezgâhına el konulması üzerine kendini yakması ile başladığı bilinmektedir (Oğuzlu, 2011: 9). Arap ülkelerinde başlayan çatışma ve protestolar Mısır, Libya, Yemen, Suriye ve diğer Arap ülkelerinde kendini göstermiştir. Bu hareketlenme sonucunda binlerce insan hayatını kaybederken milyonlarca insan yerinden edilmiş ve göç etmeye mecbur bırakılmıştır. Suriye'de yaşanan olaylar sonucunda göç akınını üstlenen komşu ülkeler olarak Türkiye ilk sırada yerini almıştır (Sayın, Usanmaz ve Aslangiri, 2016: 5).

Suriye'deki iç savaş neticesinde Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin durumu Türkiye açısından incelenmesi gereken bir olguyu oluşturmaktadır. Zirâ 2011 yılından günümüze uzanan Suriye içerisindeki karışıklıklar ve bu karışıklıkların neden olduğu göç hadisesi Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından 'yakın tarihteki en büyük göç dalgası' şeklinde ifade edilmektedir (Şahin ve Elbeyli, 2022: 80).

Göç idaresinin 2023 yılı Ocak ayı istatistiklerine göre Suriye'den Türkiye'ye göç eden geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı 3.513.776 olup sayı dört milyona yaklaşmıştır (Göç İdaresi Başkanlığı [GİB], 2023). Türkiye'deki Suriyeli sayısına bakıldığında büyük bir göç kitlesi ile karşı karşıya kalındığı görünüldüğüdür. Sınır illerinin ise bu göç dalgası ile ilk karşılaşan ve en fazla etkilenen iller olduğunu

söylemek mümkündür. Demografik dengenin yanında sosyo-ekonomik yapıyı etkileyerek gündeme gelen Suriye göçü Türkiye açısından geçici gibi görünmüş olsa da kalıcı hale gelmiş ve ilk etkilerini sınır illeri üzerinde göstermiştir. Bu durumda olan sınır illerden birisi ise Kilis'tir (Demir, 2019: 282).

Göç İdaresi Başkanlığı'nın 2023 Ocak ayı verilerine göre Kilis ilindeki kayıtlı Suriyeli sayısı ilde yaşayan toplam nüfusa oranla %37,48 olarak hesaplanmıştır (GİB, 2023). Oransal anlamda en çok Suriyeliyi barındıran Kilis ilinde yerel halk ile Suriyelilerin bir arada yaşama deneyimleri de göz önüne alındığında sosyal hizmetlere olan talep ve duyulan ihtiyaç fazlasıyla mevcuttur. Kilis bu açıdan Suriyeliler ile birlikte yaşama deneyiminin en fazla hissedildiği illerden olup sosyal hizmet uygulamalarının etkilerinin Suriyeliler açısından görülebileceği bir alanı oluşturmaktadır.

2011 yılından itibaren Suriye iç savaşıyla birlikte yerinden edilen insanların büyük kitleler halinde sınırlarımıza dayanması gelişmiş göç politikalarına ve gelişmiş bir göç sistemine sahip olmanın önemini bir kez daha hatırlatmıştır. Göç eden Suriyelilerin ihtiyaç duyduğu hizmetlerin sağlanması hedef ülkelerin başında olan Türkiye açısından planlandığı gibi olmamıştır.

Suriye krizinin uzun sürmeyeceği ve Suriyelilerin ülkelerine geri döneceği düşüncesiyle geliştirilen 'misafir' bakış açısı (İçduygu ve Demiryontar, 2022: 319) Türkiye'yi geçici çözümlere yönlendirmiştir. İlk başta sınır hattında kurulan kamplar, çadır kentler ve konteynırlar Suriyelilerin insani ihtiyaçlarını karşılarken bu çözümler, göç kitlesinin büyümesiyle birlikte yeterli gelmemiştir. Bu durum sınırları aşan ve yerel halk ile birlikte yaşamaya başlayan, geçici koruma altındaki Suriyelileri gündeme getirmiştir (Tunca ve Karadağ, 2018: 50). Savaştan kaçarak Türkiye'ye sığınan bu kişiler güvenli barınak, gıda ve giyimin yanı sıra psiko-sosyal desteğe açık, sosyal hizmetlere fazlasıyla ihtiyacı olan bir grubu ifade etmektedir.

Sosyal hizmet işlevsellik kayıplarına yol açan durumları ele almakla birlikte insanların iyilik haline ulaşması için çaba gösterir (Zastrow, 2010: 6). Uluslararası Sosyal Hizmet Çalışanları Federasyonu'na (IFSW) göre sosyal hizmet uygulamaya dayanan bir meslek olmasının yanı sıra sosyal uyumu ve insanların güçlendirilmesini destekleyen bir disiplindir (IFSW, 2014). Dolayısıyla sosyal hizmet insanların işlevselliklerini arttırmayı veya eski haline getirmeyi amaç edinen bunun yanı sıra

sosyal uyumu önceleyen bir disiplin olma özelliği taşır. İşlevsellik kayıpları birçok nedene bağlı olabileceği gibi bu nedenlerden bir tanesi de göç etme durumudur. Sosyal uyum güçlüğü ise göç olayı sonrasında hedef ülkeye varan kişilerin yaşadıkları temel problemler arasında yer almaktadır. Sosyal hizmete fazlasıyla ihtiyacı olan kırılgan bir grubu oluşturan Suriyeliler Türkiye’de yerel halkla birlikte iç içe yaşamaktadır. Dolayısıyla sosyal uyumun ve sosyal hizmetlere Suriyeliler açısından bakışın değerlendirilmesi işlevselliklerin arttırılması açısından önemlidir. Yakın tarihteki en büyük göç dalgası olan Suriye göçünü sosyal hizmet disiplini üzerinden değerlendirmek araştırmaya genişlik kazandıracaktır.

“Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Sosyal Hizmet Algısı: Kilis Örneği” başlıklı araştırmamız sadece Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetlerin anlatılması veya değerlendirmesi ile sınırlı kalmayacaktır. Suriyelilere sağlanan sosyal hizmet ve insani yardımların yine Suriyeliler tarafından nasıl algılandığı çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Zirâ Suriyelilerin sosyal hizmetlere bakışı ve bunun toplumdaki görüntüsü, toplumsal huzurun tesisinde ve Suriyelilere yönelik politikaların geliştirilmesinde önem arz etmektedir.

Bu araştırma Türkiye’nin uyguladığı sosyal hizmetlerin muhatabı olan Suriyelilerin sosyal hizmetlere bakışı ve aldıkları sosyal hizmetler bağlamında sosyal hizmetleri değerlendirmeleri üzerine kurulmuş olup literatürde sıklıkla görülen (Cengiz, 2015; Çiftçi, 2018; Gök, 2019) yerel halkın Suriyelilere bakışından ve bunun sonuçlarından yola çıkan çalışmalardan farklıdır. Bu çalışmalar çeşitlendirilebileceği gibi literatürde yerel halkın, Suriyelilere ilişkin genel algısını ölçmeye yönelik birçok çalışma bulunmaktadır. Çalışmalardan bazılarında yerel halkın Suriyelilere ilişkin algılarının ön yargılı ve yanlış bilgilerden kaynaklandığı vurgulanırken (Kemik vd. , 2019), bir kısmında Suriyelilerin yaşam deneyimlerinden kaynaklı olmayan bir temelde medyanın algı yönetimiyle sorun olarak görülen bir kitleye dönüştüğü (Sönmez ve Adıgüzel, 217: 804-805) belirtilmektedir. Bazı çalışmalarda ise misafirlikten kalıcı olma haline geçişin yaşanılması üzerinden Suriyelilerin ötekileştirildiği (Kuşcuoğlu, 2019) belirtilmiştir. Belirtilen çalışmalardan farklı olarak bu çalışma yerel halkın perspektifinden değil Suriyelilerin perspektifinden çıkarım yapmak üzerine kurulmuştur.

Suriyelilerin görüşlerine yer verilmesi, göç ve sosyal hizmet alanında farklı bakış açılarının açığa çıkarılması araştırmanın özgün değerini oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın genel amacı geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sosyal hizmet konusundaki algısını ölçmek ve bu ölçüm neticesinde Suriyelilerin sosyal hizmet sağlayıcılara ve yerel halka olan bakışını incelemektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, YÖNTEMİ VE ALANI

1.1 Araştırmanın Konusu

Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetlerin incelenmesi ve Suriyelilerin sosyal hizmet konusundaki algısı araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Araştırma, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sosyal hizmetlere ulaşım konusunda sorun yaşıyor yaşımadıkları veya sosyal hizmetleri ne olarak yorumladıkları, uygulanan hizmetlerin toplumdaki göç eden gruplara nasıl yansıdığını ilk ağızdan dinleme ve anlama noktasında önem arz etmektedir. Suriyelilere verilen sosyal hizmetleri, Suriyeli perspektifinden inceleyerek ulaşılabilecek bulguların değerlendirilmesi farklı bir bakış açısıyla durumu analiz etmeyi beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda sürdürülebilir ve kalıcı politikaları yine politikanın öznesi olan göçmenler üzerinden düşünerek şekillendirmeye imkân tanıyan bulgulara ulaşmak, literatüre katkı vereceği düşünülen önemli bir husustur.

Bu çalışma Türkiye'nin uyguladığı sosyal hizmetlerin muhatabı olan Suriyelilerin sosyal hizmetlere bakışı ve aldıkları sosyal hizmetler bağlamında sosyal hizmetleri değerlendirmeleri üzerine kurulmuş olup literatürde sıklıkla görülen (Cengiz, 2015; Çiftçi, 2018; Sönmez ve Adıgüzel, 2017; Kuşçuoğlu, 2019; Gök, 2019; Kızıllan, 2019) yerel halkın Suriyelilere bakışından ve bunun sonuçlarından yola çıkan çalışmalardan farklıdır. Suriyeli bakış açısıyla sosyal hizmet penceresinden bazı bulgulara ulaşılması ve bu sayede göç alanına yönelik politikaların geliştirilmesi, göç ve sosyal hizmet alanında farklı bakış açılarının açığa çıkarılması, araştırmanın göç literatürüne katkı sağlayabileceği noktalardır.

Suriyeliler perspektifinden konuyu ele alan çalışmalar, literatürde yerel halk tarafından bakan çalışmalara nazaran daha az bulunmakla birlikte Gülyazar'ın (2017) Suriyelilerin vatandaşlık alması kapsamında Suriyelilerin görüşlerine yer verdiği makalesi, Erdoğan'ın (2022) Türk toplumundaki geçici koruma kapsamına alınan Suriyelilere yönelik algısal tehditleri Suriyelilerin bakış açısıyla ele aldığı yüksek

lisans tezi ve Aktağ'ın (2020) uyum sürecindeki Suriyelilerle yapmış olduğu araştırma bu alanda örnek verilebilir. Suriyelilerin bakış açılarına değinen yukarıdaki çalışmalardan farklı olarak bu çalışma, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin bakış açısını sosyal hizmetler gibi geniş bir yelpaze üzerinden değerlendirdiği ve örneklem grubunu Suriyelilerin yerel halka oranla en yoğun olduğu Kilis ilinde seçerek gerçekleştirdiği için önemlidir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmacının neyi araştırmayı planladığı kesin bir şekilde amaç kısmında belirtilebilir. Araştırmacı çalışmayı genel ve alt amaçlar ile açıklayabilir. Burada genel amacı gerçekleştirmek için hangi alt amaçların belirlendiği ise araştırma açısından önemlidir. Alt amaçlar düz cümle olabileceği gibi araştırmanın cevaplandırmak istediği sorulardan da oluşabilir (Büyüköztürk vd. , 2019: 71).

Araştırmanın genel amacı geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sosyal hizmet konusundaki algısını ölçmek ve bu ölçüm neticesinde Suriyelilerin sosyal hizmet sağlayıcılara ve yerel halka olan bakışını incelemektir.

Araştırmanın sorularından bazıları şunlardır;

a-) Türkiye-Suriye sınırında bulunan Kilis ilinde sosyal hizmetlere erişim ve sağlanan sosyal hizmetler Suriyeliler açısından yeterli midir?

b-) Suriyeliler sosyal hizmetleri ne olarak görmekte ve erişebildikleri sosyal hizmetleri nasıl yorumlamaktadır?

c-) Geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler, devlet kurumlarının ve yerel halkın kendilerine ilişkin algılarını olumsuz olarak mı görmektedir?

d-) Geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler Türkiye’de sağlanan sosyal hizmetleri insani bir hak olarak mı talep etmektedir?

e-) Türkiye’deki sosyal hizmetler Suriyeliler tarafından yeterince bilinmekte midir?

f-) Suriyeliler aldıkları sosyal hizmetlerden memnuniyet mi rahatsızlık mı duymaktadır?

1.3. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Araştırmada hem nicel hem nitel veri analizi yöntem ve tekniklerine yer verilmiş olup bu bağlamda araştırmada karma yöntem kullanılmıştır.

Nicel araştırma, araştırılan olay veya olguları somut hale getirerek ölçülebilen ve genellikle sayısal olarak açıklanabilir bir şekilde ortaya koyan bir araştırma türüdür (Büyüköztürk vd. , 2019). Sahada nicel araştırma yöntemi olan tarama modeli kullanılmış olup anket tekniği ile Suriyelilerin Türkiye’de kendilerine sağlanan sosyal hizmetlere bakışı veya bu hizmetler konusundaki algısı anlaşılmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırmada görüşme, verilerin toplanmasında önemli bir argümandır. İnsanların gerçekte olan bağlantılarını, onu nasıl algıladıklarını öğrenmenin iyi yollarından birisidir. Çalışılan grupları anlama konusunda sıklıkla kullanılan yöntemlerden olan nitel yöntem katılımcıların deneyimlerine, olaylara ilişkin yaklaşımlarına ve algılarına ışık tutan bir yapıdadır (Punch, 2020: 166; Baltacı, 2019: 370). Bu anlamlardan hareketle nicel yöntemle ulaşılan verilerin derinlemesine tahlili ve anlam oluşturma sürecinin nihai analizi (Şahin, 2021: 542) için nitel araştırma yöntemlerinden olan ve anketlerde de yer verilen yarı yapılandırılmış görüşme form soruları aracılığı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Yapılan araştırmada gönüllülük esas alınmış olup her katılımcıya görüşme yapılmadan önce istedikleri zaman çalışmadan çekilebilecekleri, cevaplandırmayı bitirebilecekleri bilgisi verilmiştir. Araştırma 2022 yılının ilk altı ayında Kilis ili sınırları içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Kilis ilinde bulunan geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeliler araştırma evreninin sınırlarını çizmektedir. Kilis ilinin Merkez ilçesinde bulunan Murtaza Caddesi yakınlarında yaşayan, Kilis Sosyal Hizmet Merkezi’ne başvuran veya ilişkisi olan, Kilis Göçmen Sağlığı Merkezi’ne başvuran veya ilişkisi olan 150 Suriyeli katılımcı araştırmada başvuru alan örnekleme oluşturmaktadır.

150 gönüllü Suriyeli katılımcının hepsine *1.3.1. Gönüllü Katılımcı Formu* başlığında detaylandırılan form uygulanmış ve nicel veriler olarak kayda geçirilmiştir. 150 gönüllü Suriyeli katılımcı arasından rastgele seçilen on katılımcı ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiş olup bu katılımcıları ifade etmek için (K1-

K2-K3-..) kodlaması kullanılmıştır. Katılımcıların isimlerine etik kuralları ihlal edeceğinden çalışmada yer verilmemiştir.

Araştırmacı tarafından nicel ve nitel yöntemle uygun gönüllü katılımcı formu oluşturulmuş ve Kilis ilinde uygulama yapabilmek adına gerekli izinler alınmıştır. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 07.06.2022 tarihli 9 no'lu kararıyla çalışmanın etik açıdan uygun olduğuna kanaat getirilmiştir. Araştırmanın Kilis ilinde yapılabilmesi adına gerekli yazışmalar HMKÜ ve Kilis Valiliği arasında gerçekleştirilmiştir. Kilis Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nün 18.07.2022 tarihli E.19642 sayılı yazısı ile Kilis ilinde çalışma yapmak için gerekli araştırma izinleri tamamlanmıştır.

1.3.1. Gönüllü Katılımcı Formu

Yapılan literatür araştırmalarından hareketle 'Gönüllü Katılımcı Formu' oluşturulmuştur. Gönüllü katılımcı formu dilinin sadece Türkçe olmasının okuduğunu anlama ve yorumlamada katılımcılar ve araştırma açısından problemlere yol açacağı düşünülmüştür. Zira araştırmada örneklem grubu Suriyelilerden oluşmaktadır. Bu nedenle gönüllü katılımcı formunun ifadelerinin Türkçe ve Arapça olarak iki dilde verilmesi uygun görülmüştür. Bu amaçla Kilis Adliyesi'nde çalışan yeminli tercümanlardan yardım alınarak ifadeler Arapça'ya çevrilmiş ve Arapça ifadeler Türkçe ifadelerin altına yerleştirilmiştir.

Bu form üç bölümden oluşmakta olup birinci bölümde kişisel bilgilere ait cinsiyet, yaş, meslek, medeni durum ve öğrenim durumunu kapsayan 5 soru, ikinci bölümde sosyal hizmetlerin Suriyeliler açısından neyi ifade ettiğine, çeşitli açılardan sosyal hizmetleri değerlendirmeye ve derinlemesine görüşmelere olanak tanıyacak, içerisinde açık uçlu soruların da bulunduğu 4 soru bulunmaktadır. Üçüncü ve son bölümde ise 5'li likert yapıda olan 10 adet ifade bulunmakta olup bu ifadeler içerisinde, sunulan sosyal hizmetlerden duyulan memnuniyete, sosyal hizmetler ekseninde devlete ve yerel halkla ilişkili bazı yargılara yer verilmiştir. 'Gönüllü Katılımcı Formu' aracılığıyla toplamda 19 adet soru sorulmuştur. Gönüllü katılımcı formunun ikinci bölümünün ilk sorusuna herhangi bir bilgin yok olarak cevap veren katılımcılara çalışmayı sonlandırabilmesi adına sosyal hizmet konusunda genel ve

kısaca bilgilendirme yapılarak çalışmaya devam edilmiştir. Gönüllü katılımcı formu Ek-3'te¹ verilmiştir.

1.3.2. Gönüllü Katılımcılar

Çalışma Kilis ilinin Merkez ilçesindeki 150 gönüllü Suriyeli katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Kilis Sosyal Hizmet Merkezi'ne ve Kilis Bab-ı Şifa Göçmen Sağlığına başvuran katılımcılar ile yukarda da belirtilen form aracılığıyla görüşmeler sağlanmıştır. Burada bulunan tercümanlar ve sosyal hizmet meslek elemanları gönüllü katılımcı formunun katılımcılara anlatılması ve uygulanması konusunda araştırmaya katkı vermişlerdir.

Türkçe'yi orta ve iyi düzeyde bilen on katılımcıyla Kilis Merkez İlçesi Murtaza Caddesi üzerindeki Aşıcıoğlu Çıkmazında bulunan 'Elbeyli Anahtar' isimli mekânda derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu katılımcıların yaş, cinsiyet bilgilerini içeren profili Ek-2'de sunulmuştur.²

1.3.3. Verilerin Analizi

Gönüllü katılımcı formuyla katılımcılardan toplanan veriler SPSS Versiyon 26 paket programına ile analiz edilmiş ve amaçlarına uygun şekilde frekans (f) ve yüzdelere (%) halinde rapor edilmiştir. Çıkan sonuçlar tablolar halinde '4.1. Nicel Veriler' kısmında sunulmuştur.

Derinlemesine görüşme yapılan katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde tematik içerik analizi yöntemi kullanılmıştır (Braun ve Clarke: 2006). Katılımcılardan toplanan veriler anlamlandırılmış, bilgisayar ortamında yazılı hale dönüştürülmüş ve başlangıç kodları oluşturulmuştur. Bu kodlar arasında temalar aranmış ve dört ana temaya ulaşılmıştır. Sonrasında bu temalar gözden geçirilmiş ve temalar isimlendirilerek raporlama sürecine geçilmiştir. Bu temalara '4.2. Nitel Veriler' başlığının altında yer verilmiştir.

¹ Bkz. Ek-3: Gönüllü Katılımcı Formu.

² Bkz- Ek-2: Katılımcı Profili

1.4. Araştırmanın Alanı

Kilis, Bakanlar Kurulu’nun 06.06.1995 tarih ve 5500 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamesi ile Gaziantep’ten ayrılmış ve il statüsü kazanmıştır. Kilis ili Türkiye’nin güneyinde Suriye sınırında bulunmaktadır. Suriye sınırına on kilometre mesafede bulunan Kilis ili Öncüpınar Gümrük Kapısıyla Ortadoğu ile ticareti geliştiren bir il olma özelliğine sahiptir. Ancak savaş nedeniyle Öncüpınar Gümrük Kapısının faaliyetleri geçici olarak durdurulmuştur. Kilis ilinde bu gümrük kapısının ticari faaliyetlerinin haricinde Ortadoğu ve Anadolu yarımadasını birbirine bağlayan elbette daha birçok değişken bulunmaktadır. Bunlardan bazıları benzer yaşam biçimleri, akrabalıklar ve finansal ağlardır. Aynı zamanda Kilis ilini önemli kılan bir diğer husus coğrafi ve tarihi olarak bakıldığında “İpekyolu” ismindeki ticaret güzergâhında yer almasıdır (Şahin ve Elbeyli, 2022: 82).

Göç İdaresi Başkanlığı’nın 2023 Ocak ayı verilerine göre Kilis ilindeki kayıtlı Suriyeli sayısı ilde yaşayan toplam nüfusa oranla %37,48 olarak hesaplanmıştır. Verilere dayanarak oransal anlamda en fazla Suriyelinin Kilis’te olduğu sonucuna ulaşılabilir (GİB, 2023). Yerel halkla birlikte yaşama deneyimlerinin en yoğun hissedildiği illerden olan Kilis coğrafi, tarihi, kültürel olarak Suriyelilerle geçmişte ve günümüzde iç içe olan bir şehirdir. 2011 yılından bu yana Suriye kitlesel göçünü ilk karşılayan sınır illerinden biri olması ve Suriyelilerle yaşama deneyimini yoğun olarak yüklenmesi onu göç açısından önemli bir merkez haline getirmektedir.

Bu çalışma Kilis ilinin Merkez ilçesinde yapılmıştır. Araştırmanın gerçekleştirildiği alanlar Ek-1’de yer alan haritada işaretlenerek gösterilmiştir.³ Araştırmanın uygulamaya dayalı kısmında sosyal hizmetlerin aktif verildiği Kilis Sosyal Hizmet Merkezi ve Kilis Bab-ı Şifa Göçmen Sağlığı Merkezi’nden destek alınmıştır. Bununla birlikte çalışmanın nitel kısmının gerçekleştirilebilmesi için Murtaza Caddesi üzerinde bulunan ‘Elbeyli Anahtar’ gerekli mekânı sunmuştur.

Araştırma Kilis ilinde yaşayan Suriyelileri kapsamakta olup Kilis ilinin Merkez ilçesindeki 150 gönüllü Suriyeli katılımcıyla sınırlıdır. Araştırmanın 2020 yılında yapılması planlanırken 11 Mart 2020’de ‘Pandemi’ nin gündeme gelmesi araştırmayı zorunlu olarak geciktirmiş ve çeşitli açılardan (sosyal mesafe-toplu alanların yasaklanması vb.) sahadan veri toplamayı sınırlandırmıştır.

³ Bkz. Ek-1:Kilis Haritası-Uydu Görüntüsü Üzerinden Çalışmanın Yapıldığı Yerler

Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetler hakkındaki verilere internet aracılığı ile kurumların kendi web siteleri ve kurumların yayınlamış olduğu resmi rapor ve istatistiklerden ulaşılmaya çalışılmış ve bu veriler 3.3. *Türkiye’de Resmi Kurumların Sağladığı Sosyal Hizmetler* başlığı altında incelenmiştir. Ulaşılan Suriyelilere anket uygulanmış ancak Türkçe’yi orta ve iyi düzeyde bilenler ile derinlemesine görüşme sağlanabilmiştir. Bu da diğer Suriyelilerle tercüman olmaksızın derinlemesine görüşme yapma olanağını sınırlandırmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç, Nedenleri, Sonuçları ve Türleri

Göç kavramı konusunda akla ilk gelen anlamlardan bazıları bir yerden başka bir yere taşınma, ikameti değiştirme vb. olarak şekillenmektedir. Göç bunları ifade ettiği gibi içerisinde birçok faktörü barındıran çok yönlü bir olgu olma özelliğine sahiptir. Göç bir gerçeklik olarak kabul edildiğinde sosyoloji, psikoloji, siyaset, sosyal hizmet ve daha birçok disiplin tarafından biçimlendirilen ya da o forma girebilen karmaşık bir süreci tanımlar (Akıncı, Nergiz ve Ercan, 2015: 58).

Bu yönüyle göç ve göçmen ilişkisinin karmaşık yapıda olduğu ve anlaşılması için çok yönlü tartışılması gerektiği düşünülmektedir. Buradan hareketle göç olgusuna dair literatürde birçok yaklaşımının veya tanımın bulunduğu bilinmektedir (Çağlayan, 2006: 68).

Bu kavramların anlaşılmasında faydalı olacağı düşünülen, farklı veya benzer bakış açılarıyla göç kavramını ele alan tanımlar aşağıda verilmiştir. Bunlardan bazıları;

TDK Türkçe sözlüğünde, göç; ekonomik, siyasi, toplumsal nedenlerle bireysel veya toplulukla gerçekleştirilen bir ülkeden başka bir ülkeye, bir ikamet yerinden başka bir ikamet yerine gitme işi şeklinde tanımlanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr>, 2020). Göç Terimleri Sözlüğünde göç; bireylerin, grupların ülke içerisinde veya ülkeler arasında yer değişikliğini ve zaman, yapı, sebep fark etmeksizin insanların yer değiştirmesini tanımlamaktadır (Uluslararası Göç Örgütü [IOM], 2009: 35).

Göç, tüm sebep-sonuç ilişkileri ağı çerçevesinde 'sosyo-kültürel değişim aracı' ve göç eden bireyler ile göç edilen ülkedeki bireylerin yaşamlarını köklü olarak değiştirebilecek bir sürecin adıdır (Akıncı vd. , 2015: 67). Göç; ekonomik, sosyal, dini ve birçok nedenden ötürü bireysel veya kitlesel olarak yer değiştirme işlemini

tanımlamakta ve buna bağılı olarak coğrafi yer değışiminin bir sonucu olarak toplumsal değışimin de habercisi konumundadır (Sayın vd., 2016: 2).

Göç; zorunlu ve isteğe bağılı olarak gerçekteşen, belirli bir soruna yönelik alternatif arama çabası olarak değerlendirilebilir (Cengiz, 2015: 101). Göç; sadece yer değışirme işlemine ifade ediyor gibi görünse de derinlemesine incelendiğinde sadece bundan ibaret bir olgu olmadığı görölmektedir. Göç zorunlu hallerde veya sosyal ortamın daha işlevsel hale getirilmesi için bir yaşam ünitesini bırakarak başka bir yaşam ünitesine geçme işlemine tasvir etmektedir.

Bütün bu göç tanımlarından yola çıkılarak farklı pencerelerden farklı bakış açılılarıyla benzer veya benzer olmayan göç tanımlarına ulaşmak mümkün görölmektedir. Zirâ yapılan göç hareketinin özünde iki bileşen vardır; yer değışirme hareketi ve insan. Göç tanımlarına bakıldığında tanımların benzeştiği noktaların yer değışirme hareketi temelinde yapılandırıldığı görölmektedir. Tanımların farklılaştığı noktaların insan baz alınarak yapılandırıldığı görölmektedir (Boz, 2016: 148).

Genel anlamda insanların göç etmesindeki temel faktör ve aynı zamanda etkili bir göç nedeni olarak Düzkaya (2016: 11) ekonomik sebepleri göstermektedir: “Dünya üzerinde göçmen durumunda bulunan insanların önemli bir kısmı ekonomik nedenlerle göç etmektedir. Bu ana nedenin dışında otoriter yönetim biçimlerinden iç çatışmalara kadar geniş bir perspektifte göç sebepleri sıralanabilmektedir.”

Yukarda belirtilen ifadelerden de anlaşılacağı üzere ekonomik sebepler etkili bir argüman oluşturmasına rağmen tek ve biricik değildir. Bunun yanında rejimlerin insanlar üzerindeki etkisi, sosyal olarak kendini gerçekteşirme duygusu, iç savaşların insanları zorunlu bırakması gibi birçok neden sıralanabilir. Ekonomik sebeplerin dışında ve tarihten bu güne dek sayılan nedenlerde göç olgusunda etkilidir.

Sosyal olarak dinamiklik göçün insanlığın varoluşundan itibaren günümüze uzandığını göstermektedir. Bu anlamda din, kültür, sel baskınları, depremler vb. doğal afetler, çatışmadan doğan savaşlar gibi nedenlerle insanlar taşınma, göç etme gereksinimi duymuş ve göç etmişlerdir (Kaypak ve Bimay, 2016: 85).

Göçün karmaşık bir yapıya sahip olduğu bilinse de göçün nedenlerini ve sonuçlarını açıklamada kullanılan ana unsurlar ekonomik etkenler, siyasi etkenler ve doğal afetlerden oluşmaktadır (Cengiz, 2015: 106).

İnsanlık tarihi boyunca göçün sebepleri değişkenlik göstermiştir. İnsanlık olarak göç etme sebeplerine bakıldığında öncesinde coğrafi, kıtlık ve savaş sebeplerinden kaynaklanan göç hareketleri sonrasında zemin değiştirerek kendini kültürel, ekonomik ve eğitim temelli sebeplere bırakmıştır. Buradan bakıldığında göç hareketlerinin, ortaya çıktığı ilk zamanlarda çoğunluklu olarak zorunlu sebeplerden gerçekleştiği düşünülebilir (Akıncı vd. , 2015: 60–61).

Toplumların olumsuz yaşantıları sebebiyle bulundukları coğrafyayı terk edip ülke içinde başka bir yere veya ülke dışında yaşantısını düzeltebileceği bir yere gitmesi göç etme olgusunda temel sebep olarak görülmektedir. Daha iyiye doğru yönelim halinde olan insanlar için sebepler değişkenlik gösterebilmektedir (Çiftçi, 2018: 2233). Bunlardan bazılarına örnek verilecek olursa; Ekonomik ve siyasal bunalımlar, çalkantılar, doğal afetler, kıtlık, insan hakları ihlalleri, ülkeler arası savaşlar veya iç savaşlar vb. olarak çeşitlendirilebilir (Çağlar, 2018: 30).

Göç etme kararının alınmasında ve göçe sebep olan faktörler arasında bu sebeplerden farklı olarak cinsiyetçi yaklaşımlar/ayrımcılıklar, küresel dünya düzeni ve beraberinde gelen tek tipleştirme akımı, gettolaşmalar, hemşericilik, kan davaları vb. sosyo-kültürel faktörler büyük bir yer tutmaktadır (Çağlar, 2018: 45).

Uluslararası göçe neden olan ve yukarda sıralanan sebeplerin yanında göçün kendine özel; etnisiteye, demografiye, sağlığa, eğitime bağlı nedenleri de mevcuttur. 2020 yılı ile birlikte son dönemde çokça gündem olan küresel ısınma, soğuma- iklim değişimi gibi çevresel sebepler göçe neden olan faktörlerden olup aynı anda göç sebeplerini tetikleme görevi görmektedir. Çevre güvenliğinin bölgesel ve ulusal anlamdan uluslararası güvenlik bağlamına taşınması, çevresel sebeplerin gelecekte göç olgusunun hareket merkezi olacağını göstermektedir (Çağlar, 2018: 46).

Anlaşılabacağı üzere göçe sebep birçok faktör bulunmaktadır. Bu sebeplerden hiçbirisi tek başına yeterli olmayacağı gibi göç etme konusunda zamanın, mekânın ve bu bağlamı algılayış biçiminin büyük önemi vardır. Ekonomi göç etmeye birincil sebep olarak görülse de hangi sebebin göç hareketinde başat rol oynadığı bahsedilen bağlama ve kişiye göre değişiklik gösterebilir (Çağlar, 2018: 46).

Türkiye'nin son yıllarda göç alması ve göçün hedef ülkesi olmasındaki temel sebeplerden birisi jeopolitik konumudur. Tarihsel ve güncel olarak bakıldığında Türkiye'nin göç almasının yanı sıra göç verdiği ve bu akışın süreklilik arz ettiği

görülmektedir. Türkiye, bulunduğu coğrafya ve bu coğrafya içerisindeki mozaik yapısı nedeniyle göç alan bir ülke konumundadır (Akıncı vd. , 2015: 77).

Bu coğrafi konum ve mozaik yapı dikkate alındığında Türkiye'nin komşu ülkeler ve diğer ülkeler için göç etmede tercih sebebi olacağı düşünülebilir. Suriye krizi ile başlayan gelişmelere bakıldığında en çok Suriyeli nüfusu kabul eden ülkenin Türkiye olduğu görülecektir. Türkiye 20. yy ortalarından itibaren vatandaşları yurt dışına göç eden bir ülkeyken, 21. yüzyıl ile birlikte artık göç alan bir ülke konumuna gelmiştir. Türkiye için kitlesel olarak ilk deneyimlerden denilebilecek Suriye'den gelen göç hareketi yukarda sayılan birçok nedene (coğrafi konumun yakınlığı, iş fırsatı, eğitim, sağlık seviyesi vb.) bağlı olarak gerçekleşmiştir (Boz, 2016: 149).

Göç hareketleri, geride bırakılan yerleşim yeri veya göç edilen yerdeki mekânı değiştirme bağlamında önem arz etmektedir. Zirâ sosyo-ekonomik ve kültürel yapı olumlu veya olumsuz olmak üzere iki uçlu olarak etkilenebilir. Bu durum toplumsal uyum ve huzurlu yaşam için önemli görülmektedir (Cengiz, 2015: 106).

Göç hareketi maddi ve manevi bir dizi paylaşımı beraberinde getirmektedir. Göç hareketleri genellikle olumsuz yaşantıları olumlu hale getirme amacıyla yapıldığından zorlu ve acılı bir süreci temsil etmektedir. Göç eden insanlar için bu süreç umudu veya mutluluğu da ifade edebilir. Göç eden birey umuduna kavuşabileceği gibi göç edilen yerde istediğini bulamazsa arkasında bıraktığı olgulardan daha acı durumlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Hedef ülkenin göç eden bireylere karşı tavrı ve politikaları ile ilgili olan bu durum, göçmen için göçün nasıl sonuçlanacağını belirlemektedir (Cengiz, 2015: 120).

Bu bilgiler ışığında göç esnasında yaşanan olayların sonuçlarından bazıları Güngör (2015: 291)' e göre şunlardır:

- “1. Bedenen, zihnen ve duygusal açıdan yıpranma,
2. Sınırlarda yaşanan problemler,
3. Yasadışı örgütler tarafından istismar edilme riski,
4. Ailelerin parçalanması,
5. Can kayıplarının yaşanması,
6. Çaresizliğin eşlik ettiği karmaşık ruh hali,
7. Bir meçhule yürümenin getirdiği güvenlik ve gelecek kaygıları”.

Bunların yanı sıra göç öncesinde ve göç sonrasında da bahseden Güngör, hakların ihlali, benlik zedelenmeleri, can güvenliği endişesi ve yaşanan olayların

içinde bulunulan şartların yorucu ve tüketici olduğuna dikkat çekmiştir (Güngör, 2015: 291-292).

İnsanların belli sebeplere dayandırarak (sosyo-ekonomik, kültürel, siyasi, dini vb.) bireysel veya aileleriyle beraber aldıkları göç etme kararı neticesinde gerçekleştirdikleri göç türü 'bireysel göç' olarak tanımlanmaktadır (Akıncı vd. , 2015: 62). Göç terimleri sözlüğünde (IOM, 2009: 14) geçen tanıma göre bireysel göç: "Kişilerin bireysel olarak veya aileleriyle birlikte göç ettiği durumlar. Kitlesel programların aksine, bu gibi hareketler genelde kişinin kendisi tarafından finanse edilir veya bireyler, örgütler veya devletlerin desteğiyle gerçekleşir." Bireysel veya aile göçünü küresel olarak gören, insanların gelişmemiş ülkelerden gelişmiş ülkelere yönelttiği göçler olarak belirten yaklaşımlar mevcuttur. Bireysel göçe sebep etkenlerin çeşidine göre diğer göç türlerinin ortaya çıktığı söylenebilir. Bu yönüyle göç hadisesini tek bir türle açıklamak mümkün görünmemektedir. Göç etme durumu çoğu zaman birden fazla göç türünü kapsayacak şekilde gerçekleşmektedir (Çağlar, 2018).

Toplu göç kavramı ise IOM (2009: 9)' a göre "Menşe ülke dışına (istisnai ve düzensiz) gruplar halinde hareket veya çok sayıda kişinin katıldığı bir hareket ya da belirli bir zamanda toplumun bir kısmının hareket etmesi anlamına gelir." Kitlesel göç ile aynı başlıkta verilen toplu göç kavramı (IOM, 2009: 53) 'yüksek sayılarda ani insan hareketi' olarak da tanımlanmıştır. Buradan hareketle insanların belirli bir zamanda bir yerden başka bir yere doğru topluca hareketlerine 'toplu göç' adı verilmektedir. Kitlesel göç kavramı ise sonraki başlıkta incelenecektir (IOM, 2009).

Toplumların farklı nedenlerle toplu olarak hareket etmesi olarak da anlaşılabilecek bir kavram olan toplu göç (Akıncı vd. , 2015: 62) Petersen'in beş göç tipinden olan 'İlkel Göçler' başlığı altında incelenmiştir. İlkel (Primitive) göçler iklimsel veya fiziki zorluklar nedeniyle yaşanan toplu göçleri kastetmektedir. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere toplu göçler belirli sebepler çerçevesinde gerçekleşen toplu hareketleri tanımlamaktadır (Güneş Aslan, 2018: 4).

Göç konusunun temelinde var olan istek ve istek dışı durumlar neticesinde ortaya çıkan göç türlerinden gönüllü göç; 'isteğe bağlı' olması ve bireylerin göç etmesinde bir başka kişinin etki veya baskısında olmaması ile açıklanmaktadır. Bu

tip gönüllü göçlerin ise yakın tarihe kadar genellikle gerçekleşen göçler olduğu belirtilmiştir (Akıncı vd. , 2015: 62).

Gönüllü göç bireyden bireye değişebilen nedenleri içerisinde barındırır. Göç eden bireyin kendi rızası dâhilinde gerçekleşmesi veya göç etme kararını hiçbir baskı altında kalmadan vermesi gönüllü göçte belirleyici noktayı oluşturmaktadır. Bireyin kendi kararı ve rıza durumu ile harekete geçmesi gönüllü göçün temelini oluşturmaktadır (Çağlar, 2018: 36).

Göç eden bireylerin sebep fark etmeksizin hâlihazırda bulundukları yerden geri dönmek üzere farklı bir yere gitmesine 'devamlı' veya 'kesin' göç denir. Bu tarz göçlere göç edilen yerde düzen kurup geri dönme niyetinde olmayan bireyler örnek verilebilir. 'Geçici göç' ise tekrar geri dönme niyetiyle yaşam alanlarından belirli bir süreliğine ayrılma durumunu tanımlamaktadır. Bu tarz göçlere mevsimlik göçler, işçi göçleri vb. örnek verilebilir. Bu noktada zaman faktörü ve geri dönme isteğinin varlığı ayırıcı özellik taşımaktadır (Akıncı vd. , 2015: 62).

İç göçler ve dış göçler konusunda süre sınırlandırmasına rastlanmazken ülke içine ve dışına olmak üzere olan ayrım belirleyici nitelik taşımaktadır. Bu bağlamda iç göç ve dış göçün sınıflandırılmasında sınırların varlığı, itici-çekici faktörler ve devamlılık durumu kapsamın nasıl şekillendirileceğini göstermektedir (Ertürk, 2020: 9).

Kapsamına göre değerlendirildiğinde ülke sınırları içerisine yapılan göçlere 'iç göç' adı verilirken, ülke sınırları dışına yapılan göçlere 'dış göç' denilmektedir. Dış göçler iç göçlere nazaran daha uzak mesafeli yerlere yapılmakta olup demografik faktörler, ekonomik gelişmişlik seviyeleri göçün yapısında belirleyici rol oynamaktadır. İç göçler ise dış göçlerden farklı olarak daha çok, küçük yerleşim yerlerinden büyük yerleşim yerlerine sınır aşırı olmaksızın yapılmaktadır (Akıncı vd. , 2015: 62–63).

İç göç, ülke içerisinde yerleşim alanları arasında farklı sebeplerle yapılan yer değiştirme hareketlerini tanımlamaktadır. Nüfus hareketlerinin ne yöne olduğu iç göç tanımında önem kazanmaktadır. İç göç basit anlatımıyla bir ülke içinde bir yerleşim yerinden bir başka yerleşim yerine ikamet etme amacıyla yapılan nüfus hareketlerine denir (Çağlar, 2018: 34; Altuntepe, 2008: 1589-1590; Özgen ve Erbaş, 2018: 143).

Ülke içerisinde bir yerden diğer bir yere yapılan göç olarak tanımlanan iç göç birçok ülkede yaygın olarak görülmektedir. Gelişim evresinde olan ülkeler için bu göçün yönü genellikle kırsaldan kentsele doğru olmaktadır (Bartram, Poros ve Monforte, 2017: 191).

Yukarda verilen tanımlardan da anlaşılacağı üzere iç göç kavramı sınır geçme fiilini gerekli kılmaz. Yasal olan bu göç hareketinde iç göçe konu olan insanlar herhangi bir yasal mevzuata aykırı davranmadıkları gibi bölgelere özel yasal haklar haricinde ulus içerisindeki bütün insanlara tanınan vatandaşlık haklarından vazgeçmek durumunda kalmazlar (eğitim hakkı, oy verme hakkı, sağlık hizmetlerine erişim hakkı vb.). İç göçmenlerin dış göçmenlere göre daha az zorlandıkları ve avantaj sağladıkları bir diğer konu ise dil yetkinliğidir. Dil yetkinliği iç göçmenlerin gittikleri yerleşim yerine kolayca adapte olmasını sağlayacak bir etken olup dış göçmenlere kıyasla avantaj sağladıkları bir noktadır (Bartram vd. , 2017: 191).

Nüfus hareketleri ülke/bölge içinden dışına doğru olduğunda göç türü dış göç olarak tanımlanmaktadır (Çağlar, 2018: 33). İnsanların akılcı davranışı ile ilişkilendirilen iç-dış göç kavramı bireylerin refah seviyelerini üst düzeye çıkarmak amacıyla yaptıkları sebeplerinin çeşitli olabildiği (sosyal-eğitim-ekonomik-sağlık vb.) bir göç türünü açıklamaktadır. Burada iç göç ve dış göçü ayıran temel nokta bireylerin hangi sebeple olursa olsun ülkelerinin sınırlarını aşmış olmalarıdır. Ülke sınırlarını aşarak yaptıkları (Bireyin Almanya'ya daha iyi bir eğitim için giderek oraya yerleşmesi) dış göç, ülke sınırlarını aşmadan yaptıkları (Bireyin Almanya'ya gitmek yerine Anadolu'daki bir yerden İstanbul'a gitmesi ve yerleşmesi) iç göç olarak tanımlanmaktadır (Demir, 2020: 35).

Uluslararası göç tarif edilirken 'düzenli' ve 'düzensiz' olmak üzere iki türe ayrılmıştır. Düzenli göç yasal olan türü tanımlarken düzensiz göç ise yasal olmayan göçü tanımlamada kullanılmaktadır. Yasal şekilde kendi ülkesinden çıkış yaparak yine yasal yollardan hedef ülkeye varan ve o ülkenin şartlarını taşıyan kişiye düzenli göçmen denilirken bunun tam tersi durumunda düzensiz göçmenlik durumu oluşmaktadır (Akıncı vd. , 2015: 63).

Kavramsal bir çalışmada ise düzenli göç; bireylerin kendi ülkelerinin haricindeki bir ülkeye giderken kendi ülkelerinin, transit geçiş yaptıkları ülkenin ve hedef ülkenin göç eden bireye yüklediği yasal yükümlülüklerini yerine getirdikleri ve

bunun sonucunda hedef ülkede kalma durumunun olduğu göç türü olarak belirtilmiştir (Çağlar, 2018: 35).

Düzensiz göç hedef ülkeler ve kaynak ülkeler açısından farklı gerçekleşmektedir. Düzensiz göç, göç edilen hedef ülke açısından yasadışı yollar kullanılarak gelen veya yasal yollarla gelip süreli ikametinin süresini aşan ve kendisine verilen sürede bir şekilde çıkış yapmayan kişiler için kullanılmaktadır. Düzensiz göç kaynak ülkeler açısından ise ülkeyi belirlenen prosedürlere karşı gelerek terk eden kişiler için kullanılmaktadır (Çağlar, 2018: 35).

Düzenli/Düzensiz göç ile literatür tarandığında düzensiz göçün yasal dayanağına olan vurgu dikkat çekmektedir. Düzensiz göç yasallığına vurgu yapan tanımlarından bazıları aşağıdaki gibidir;

"Hedef ülkedeki devlet tarafından resmi olarak izin verilmemiş göçtür; ülkeye gizlice girmek veya vizede belirtilen kalış izni süresini aşmak ve/veya vizenin yasal olarak izin vermediği aktivitelerde bulunmak ile meydana gelmektedir" (Bartram vd. , 2017: 309).

Ağlargoç ve Yardımcı (2019: 536) düzensiz göçün sonuçlarını aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

"Herhangi bir yasal dayanağı olmayan düzensiz göç, göç edilen ülke için ekonomik ve sosyal sorunlar başta olmak üzere birçok alanda büyük değişimlere neden olmaktadır. Yakın zamanda Suriye'de meydana gelen olaylardan dolayı Türkiye'ye yönelen göç hareketinin çoğunluğunu, bu ülke kökenli göçmenler oluşturmaktadır"

Şenses Özcan (2015: 26-27)'ın diğer tanımlardaki gibi benzer şartlar taşıyan sınıflamasına göre düzensiz göçmenler;

- "1- Göçmenin oturma izni vardır, çalışma izni yoktur.*
- 2- Göçmen yasal yollarla giriş yapmıştır (mesela turist vizesiyle) ama vizesiz oturmaya ve çalışmaya başlamıştır.*
- 3- Göçmenin oturma ve çalışma vizesinin süresi dolmuştur, o saatten itibaren oturma (ve çalışma) izni yoktur.*
- 4- Göçmen ülkeye yasadışı yollarla giriş yapmıştır (mesela sahte pasaportla ve ya sınır kontrollerinden kaçarak) ve bu sebeple ne oturma ne de çalışma vizesi vardır."*

Düzensiz göçün anlaşılmasında 'küresel bir politik ekonomi' bakışına ihtiyaç duyulduğu ve düzensiz göçün küresel ekonomik sistemle alakasının olduğunu ifade edilirken bu sistemin sonucu düzensiz göçe neden olarak görülmektedir. Uluslararası sistemde veya devletlerin ulus sisteminde düzensiz göçü belirleyici kıstaslar devletler tarafından konulan kurallar ve imzalanan anlaşmalardır (Şenses Özcan, 2015: 24-36).

Türkiye-AB ilişkisine bakıldığında 2013 tarihli bir geri kabul anlaşması düzensiz göçmenlerin (Türkiye üzerinden transit geçiş sağlayan veya Türkiye'nin kendi vatandaşları olan) Türkiye'ye geri kabulünü taahhüt etmiştir. Bu bağlamda 'küresel bir politik ekonomi' bakışıyla Türkiye'nin bu hamlesinin siyasi arenada tartışıldığı görülmüştür. Bazı çevreler maddi külfet oluşturacak bu göçmenlerin geri kabulünü olumsuz yorumlarken bazı çevreler Türkiye'nin AB ile olan ilişkilerini olumlu etkileyeceğinden dolayı olumlu yorumlamıştır. Göçmenlere yönelik hak temelli bir bakış açısını savunan AB üye ülkeleri teoride Cenevre Sözleşmesi (1951) , AB Temel Haklar Bildirgesi (2000) gibi göçmenlerin haklarını savunan ve yüksek yararını gözeten sözleşmeleri kabul ederken uygulamada sığınma hakkını ve geri göndermeme ilkesini ihlale varan uygulamalarda bulunmaktadır (Şenses Özcan, 2015: 31).

Türkiye-AB arasında 2013 yılında yapılmış geri kabul sözleşmesinden de anlaşılacağı üzere düzensiz göçe yönelik devletlerin geliştirdiği politikalar mevcuttur. Bunlardan birisi 'geri kabul anlaşmaları' bir diğeri ise 'yasallaştırma' olarak görünmektedir. Geri kabul anlaşmalarında esas amaç ülke içindeki düzensiz göçmenleri kaynak ülkeye veya transit olarak geçtikleri ülkeye gönderebilmektir. Yasallaştırma ise düzensiz göçmenleri yasadışı durumdan af veya başka bir uygulamayla yasal duruma geçirmektir (Şenses Özcan, 2015: 31).

Devletler tarafından kurallar belirlenerek bu kuralların dışında kalan göçmenlerin düzensiz göçmen olarak tanımlandığı bir bağlamda düzensiz göçü göçmen açısından yorumlayan ve eleştiren bir bakışa ihtiyaç duyulmaktadır. Düzensiz göç genellikle göçmen açısından hak ihlalleri ve yüksek yararı gözetmeyen uygulamaları barındırırken iki durum göçmenler için genel geçer görünmektedir: 'Güvencesizlik ve Görünmezlik' (Şenses Özcan, 2015: 36).

IOM birinci basım önsözünde de belirtildiği üzere göç olgusu dünya çapında bakılması gereken ve gerektiğinde devletlerin müdahalesini gerekli kılan bir hal almış görünmektedir. Bunun sebeplerinden birisi ise sınırların ortadan kalkarak küresel çapta olan uluslararası göç kavramının ortaya çıkmasıdır. Uluslararası göç ile birlikte transit göç de incelenmesi gereken bir diğer göç türünü oluşturmaktadır. Bunlara bağlı olarak Türkiye bu kavramlarla yakından ilgili görünmektedir (IOM, 2009: 88).

Türkiye dünya üzerinde bulunan konumu ile uluslararası göçe konu olan bir ülke olup göçmenler için transit ve hedef ülke durumundadır (Ağlargoğlu ve Yardımcı, 2019: 535). Transit göç kavramı, yerleşme niyeti olmaksızın yapılan, göçmenlerin bir ülkede belirli bir süre kaldıktan sonra başka bir ülkeye göç etmesini ifade etmektedir (Topcuoğlu, 2016: 4-5).

Uluslararası göç tanım olarak göçmenin geçici veya kalıcı olmak üzere kişilerin bir ülkeden farklı bir ülkeye göç edip orda düzen kurması, yerleşmesidir. (Bartram vd. , 2017: 309).

Kaynak ülkeden hedef ülkeye varışta kullanılan güzergâhta bulunan ülkelere 'transit geçiş ülkeleri' denilirken yerleşme niyeti olmaksızın yapılan bu göçe 'transit göç' bu tip göçü gerçekleştiren kişilere ise 'transit göçmen' adı verilmektedir.

Örnek verilecek olursa yakın zamanda Türkiye'ye yapılan göç türü Suriye menşeli gerçekleştiği için uluslararası göç türüne dâhil olup Türkiye üzerinden üçüncü bir ülkeye geçiş yapan göçmenlerin gerçekleştirdiği göç türü ise hem uluslararası göçü hem de transit göçü işaret etmektedir (Akıncı vd. , 2015: 64).

Beyin göçü: Yüksek niteliğe sahip işgücü ve beynini iyi kullanabilen kimselerin kendi vatanlarından, başka ülkelerin olanaklarından faydalanmak ve bu niteliklerini o ülkede değerlendirmek amacıyla yaptıkları göç türünü tanımlanmaktadır. Bu nitelikli işgücü aktarımı genellikle gelişmiş ülkelere doğru olurken, gelişmiş ülkelerin kendi arasındaki bilim insanı göçü 'Beşeri Kapitalin Uluslararası Dolaşımı' olarak değerlendirilmiştir (Kurtulmuş, 2012: 206).

Farklı bir perspektifle beyin göçü gelişmekte olan ülkelerin verdiği nitelikli beyinlerin dış göç ile kaybını tanımlarken gelişmiş ülkeler açısından nitelikli beyinlerin kazanımı olarak görülebilir. Bu dış göç genellikle tek yönlü olarak görülse de beyin göçü gelişmiş ülkeler arasında iki yönlü olarak da gerçekleşebilir (Bartram vd. , 2017: 55).

Alınan beyin göçünün ekonomik olarak gelişmişliği arttıran etkenlerden olması nedeniyle önem arz ettiği gibi gelişme evresindeki ülkeler açısından verilen eğitimler ve harcanan giderler göz önünde bulundurulduğunda bir sorunu teşkil ettiği açıktır (Gürsoy ve Aksoy, 2018: 56).

Beyin göçünün altında yatan sebepler çok fazla çeşitlendirilebileceği gibi bazıları şunlardır;

- a-) Göç eden bireyin kendisinin veya aile fertlerinin hayat standartlarını üst seviyelere taşıma isteği
- b-) Ekonomik olarak daha iyi şartlara sahip olma arzusu
- c-) Toplumsal statüyü arttırma ve motive edici bir yaşama sahip olma (Gürsoy ve Aksoy, 2018: 62).

Zincirleme göç: Göçmenlerinin ve göçmenlere bağlı ilişkiler ağına dâhil olan bütün insanların göçe olan isteğini arttırarak göçe teşvik eden bir yapıya sahip olmasının yanı sıra bu bireylerin art arda belli bir yere hep birlikte veya gruplar halinde göçünü ifade etmektedir (Bartram vd. , 2017: 63).

Zincirleme göç Ravenstein'in göç kanunlarından (The Laws Of Migration) birisini işaret ederken, göç alan yerleşim alanlarının göç de verdiği savına dayalı olarak şekillenmektedir. Ravenstein göç kanunlarında göç alan ve göç veren bu yerlerin belirli göç dalgaları oluşturduğunu belirtirken göçün bu durumda zincirleme olarak ve bir kez başladığında sürekli devam eden bir süreç olduğunu ifade etmektedir (Çağlayan, 2006: 70).

2.1.1. Kitlesele Göç ve Toplu Akın

Kitlesele göç, herhangi bir zamanda insanların topluca, bulunduğı veya bağılı olduğı ülkenin dışındaki bir ülkeye düzensiz hareket etmesi olarak tanımlanırken; çok sayıda insan gruplarının bir ülkeye sürekli halde girişı ise 'toplu akın' olarak tanımlanmaktadır (Akıncı vd. , 2015: 62-63).

Kitlesele göç büyük grupların, birden fazla nedenle bir ülkeden, bölgeden başka bir ülkeye veya bölgeye kitlesele halde göç etmesi olarak da tanımlanmaktadır (Çağlar, 2018: 33).

Petersen'in beş göç tipinden olan göçün üçüncü basamağı 'kitlesele (mass) göç' tür. Göçün bu basamağı yani kitlesele göç teknolojik ilerlemelere bağılı gelişen bir durum olarak belirtilmiştir. Ulaşım ve imkânların büyüyüp gelişmesi ile birlikte göçün de niteliğinin ve niceliğinin değiştiğı bunun sonucunda ise kitlesele göçün ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Kitlesele göçü diğere göç türlerinden ayıran en

belirgin özelliği göçün birçok nesneyi veya insanı içine alan kolektif yapısıdır. Göçmenlerin kurdukları ilişkiler ağının ve teknolojik gelişmelerin yeni göçmenleri cesaretlendirmesi kitlesel göçü üreten bir durum olarak belirtilmektedir (Çağlayan, 2006: 76). "Kitlesel göç: Teknolojik gelişmelerin etkisiyle gelişen lojistik olanakların artmasıyla meydana gelen göçlerdir" (Karakaş, 2019: 16).

Bireysel gerçekleşebilen zorunlu göçler genellikle kitlesel olarak gerçekleşmekte olup orta doğudaki göçler veya Suriye göçü kitlesel göç türüne dâhil edilebilir. Kitlesel göçler global anlamda ele alınması gereken ve 2010 yılından bu yana özellikle Ortadoğu coğrafyasında kendini gösteren bir konumdur. Kitlesel göçler bu yönüyle çok sayıda insanın sığınmacı ve mülteci durumuna düşmesine neden olmaktadır (Karakaş, 2019).

2.1.2. Zorunlu Göç

Siyasi baskılar, doğal afetler, savaşlar, baskı unsurlarının var olması gibi sebepler neticesinde bireyin göç etmeye zorlanması ve bireyin isteği dışında bir yerden başka bir yere göç etmesi durumu 'zorunlu göç' olarak tanımlanabilir (Akıncı vd. , 2015: 62).

Bir başka tanımda zorunlu göç; bireyi ekonomik olarak zorlayan sebeplerden şiddet içerikli anlaşmazlıklara kadar skalası geniş bir sebep yelpazeyi içerisinde barındıran, kişinin yaşamasının yanı sıra mutlu olması için gerekli olan, baskı ve zorlayıcı sebeplerin sonucunda oluşan göçtür (Bartram vd. , 2017: 151).

Petersen'in beş göç tipinde zorunlu göç tanımına uygun üç tip örnek verilebilir. Bunlardan ilki 'ilkel (primitive) göçler' olup bu göç tipi doğal çevrede meydana gelen çevrenin etkisiyle ortaya çıkan göçleri kastetmektedir. Mevsimlik olarak göç eden toplumların dönemlik göçleri örnek oluşturabileceği gibi bu göç tipinde asıl konu edinilen durum sel, kuraklık, kötü hava koşulları (doğal afetler) ile ortaya çıkan çevrenin üretmiş olduğu fiziksel zorluklardan ve zorlamalardan kaynaklı olarak yapılan göçlerdir. Diğer ikisi ise 'zoraki (forced)' ve 'yönlendirilen (impelled)' göçler olup ilk göç tipine nazaran bu göç tiplerinde Petersen doğal faktörlerden ziyade beşeri faktörleri ön plana çıkarmıştır. Sosyal durumun değişkenliği kullanılarak bu bir baskı unsuru haline dönüştürüldüğünde bireylerin kendi karar mekanizmalarına bağlı olarak hareket edip edememesi bu iki tip göç arasındaki temel

ayrımı oluşturmaktadır. Basit bir ifadeyle baskıya rağmen potansiyel göçmenler karar mekanizmalarını ellerinde tutarak göç etme kararını kendi hür iradeleriyle alabiliyorsa göçün çeşidi 'yönlendirilen' eğer bu karar mekanizmasına sahip değiller ve göç etme durumundalarsa göçün çeşidi 'zoraki' olmaktadır. Petersen'in üç göç tipide zorunlu göç konusunda örnek verilebilir. Zirâ içerisinde zorlayıcı sebepleri barındırması göçü zorunlu kılmak için yeterli görülmektedir (Çağlayan, 2006: 75–76).

Zorunlu göçe bir diğer yaklaşım ise tüm göçleri kapsayan bir haldeki zorunlu göç tanımıdır. Göçün yapısına bakıldığında temelinde bir 'zorunluluk' hali hâkimdir denilebilir. Göç etme kararı düşünüldüğünde hiç bir zorlayıcı sebep olmasa dahi göçün hedef yerini göçün çıkış yerinden daha cazip kılan etkenler söz konusu olmaktadır. Kavramsal olarak karmaşık yapıya sahip olan göç bu durumda da kendini hissettirmektedir. Zorlamanın nasıl anlaşıldığı gönüllü ve zorunlu göç kavramlarının nasıl anlaşılacağı ile yakından ilgilidir. Gündelik hayatta kullanılan tabirler akla baskı, şiddet, tacizi getiriyorsa bu tür zorlama ile yapılan göçlere 'zorunlu göç' denilmektedir; ancak mevcut şartların zorlaması (ekonomik vb.) olarak anlaşılan zorlama ise netliği oluşturulamayan bir 'zorunlu göç' kavramını ortaya çıkarmaktadır (Çağlar, 2018: 33-34).

2.2. Göç İle İlgili Kuramlar

Göç olgusu insanlık için uzun bir geçmişe sahiptir. 19. yüzyıl ile birlikte göç olgusuna dair araştırmalar çeşitlendirilerek göç olgusunu detaylandırmak için birçok kuram ortaya konulmuştur. Göç olgusu sebep, süreç ve sonuç ekseninde düşünüldüğünde bu olgunun birçok perspektifle değerlendirilebileceği açıktır. Kuramlar da tam olarak bu noktada farklılaşmaktadır. Olgu aynı olmasına rağmen her kuram göç hadisesini farklı noktalardan ele alarak açıklamaya çalışmıştır (İnce, 2019: 2581). Göç kavramının karmaşık bir yapıyı ifade etmesi, göç ve göçmen arasındaki ilişkinin yorumlanmasını ve kuramlaştırılmasını güç hale getirmektedir. Göç ve göç eden kişiler üzerinden göç olgusunu açıklamaya çalışan kuramlardan bazıları göçü ekonomik açıdan bazıları sosyo-kültürel açıdan açıklamaya çalışmıştır. Göç olgusunu kimi kuramlar mikro açıdan incelerken kimi kuramlar ise makro açıdan incelemiştir. Buradan hareketle göç olgusunu açıklayan tek ve genel geçer bir kuramın olmadığı söylenebilir. Bu durumdan dolayı göç hadisesini açıklarken birden

çok kuram birlikte kullanılabilir. Bu kuramlardan bazılarına aşağıda yer verilmiş olup göçü anlama noktasında birden fazla perspektifin geliştirilebildiği görülmektedir.

Göç olgusunu ele alarak yedi kanunla açıklamaya çalışan göç alandaki ilk çalışma (Yalçın, 2004: 22) ‘Ravenstein’in Göç Kanunları’ kuramıdır. 1885 ve 1889 tarihlerinde yayınlanan “The Laws of Migration” isimli çalışmada Ravenstein göçle ilgili yedi temel varsayımda bulunmuştur. Ravenstein ilk maddede göçün kısa mesafeli olduğunda tercih edilen, gelişmiş sanayi bulunan ve ticaretin yoğun yaşandığı yerlere doğru zincirleme şekilde gerçekleştiğini belirtmektedir. Dördüncü ve beşinci maddede ise doğrudan uzun mesafeli yerlere ancak yine gelişmiş sanayisi bulunan ve ticaretin yoğun olarak yapıldığı yerlere olduğunu ifade etmektedir. Altıncı maddede ise kırdan yaşayan kesimin kentte yaşayan kesime göre daha fazla göç eğiliminde bulunduğunu ve kırdan kıra yapılan göçlerin zincirleme göçe sebebiyet verdiğini açıklamaktadır. Yedinci ve son maddede ise kadınların erkeklere göre daha fazla göç etmeye meyilli olduğunu belirten Ravenstein, iç göç ve kısa mesafeli göç konusunda durumu bu şekilde açıklamış ancak uzun mesafeli göçlerde erkeklerin daha fazla göç eğiliminin olduğunu belirtmektedir. Göçü genel olarak ekonomi temelinde inceleyen Ravenstein sanayi ve ticaret odaklı düşünerek insanın göç sürecini yaşam koşullarını iyileştirmek üzerinden kurgulamıştır. Göçün karmaşık yapısının anlaşılmasında yetersiz bir çalışma olarak eleştirilse de göç kuramlarına zemin oluşturması açısından önemlidir (İnce, 2019: 2584; Çağlayan, 2006: 69-70).

Göç olgusunu mikro açıdan değerlendiren ve bireyi sosyal aktör olarak ele alan ‘Kesişen Fırsatlar Kuramı’ ise Stouffer tarafından ilk kez 1940 yılında çalışılmıştır. Bu kurama göre göç etmek için önemli olan parametreler göç edilen mesafe, hedef yerdeki olanaklar ve bu olanakların miktarıdır. Göç edilen mesafenin kısa olmasının göç kararı alacak birey açısından önemine vurgu yapan Stouffer göç edilmesi planlanan yerdeki iş imkânlarının fazlalığına da dikkat çekmektedir. Kesişen fırsatlar kuramının özellikle ekonomik temelli göçleri açıklamada kullanıldığı görülmektedir. Bu kurama göre göç, küreselleşen dünyada fırsat olarak görülen imkânların göç etmeye istekli bireyleri tetiklemesi sonucu kitlesel olmaktan çok bireysel gerçekleştirilmektedir. Ülkelere göçmen alımındaki politikaların beklenildiği gibi olmaması ve fırsat olarak değerlendirilen durumların her geçen gün

değişim yaşanan dünyada birer zorunluluğa ve çaresizliğe dönüşmesi bu kuramın eleştirilen yönleridir (Çağlayan, 2006: 77-78).

Yaygın olarak kullanılmakta olan ‘Merkez-Çevre Kuramı’ kapitalist dünya ekonomisinin bir sonucu olarak göçü açıklamaktadır. ‘Bağımlılık Okulu’, ‘Dünya Sistemleri’ isimleriyle de anılan ‘Merkez Çevre Kuramı’ Samir Amin, Andre Gunder Frank ve Immanuel Wallerstein gibi bir çok yazar ve düşünür tarafından geliştirilmiştir. Merkez çevre kuramına göre göç çevreden merkeze doğru gerçekleşmektedir. Merkez olarak adlandırılmış ülkeler diğer ülkelere göre kapitalist ekonomi modelini benimsemiş ve ekonomik bağlayıcılığı yüksek ülkeleri ifade etmektedir. Çevre ülkeler ise merkeze çeşitli ağlarla bağımlılığı olan ülkeleri belirtmektedir. Bu kurama göre çevre merkeze merkez ise çevreye bağımlıdır. Çevre ülkeler merkez ülkelerin gelişimlerine katkıda bulunduklarından merkez ülkelere değerli görülmektedir. Kapitalist ağ mekanizmasında ucuz işgücü, hammadde ve pazar ihtiyacı çevre ülkelere karşılanmaktadır. Bu durum merkez ülkeler tarafından çevre ülkelere bağımlılığı geliştirmektedir. Merkez ülkeler ise çevre ülkelerin kapitalist sistemde gelişimlerine katkıda bulunması ve ekonomik refahın yükseltilmesinde bir basamak olması sebebiyle değerlidir. Çevre ülkeler kendi kapitalist gelişimlerini tamamlamak ve ekonomik refah oranlarını yükseltmek için merkez ülkelere ihtiyaç duymaktadır (Cizreli, 2015: 32; Çağlayan, 2006: 78-82; İnce, 2019: 2598).

‘Göç Sistemleri Kuramı’ na bakıldığında ‘Merkez-Çevre’ kuramından farklı olarak ekonomik temelin yanı sıra politik temelin ve tarihsel bir ilişkinin varlığıyla göç sürecini açıklamaya çalıştığı görülmektedir. Göç veren ve göç alan ülkeler arasında göç sürecinin başlamasından önce mikro ve makro ilişkilerin varlığı göç sistemleri kuramının dayandığı noktayı oluşturmaktadır. Bu kurama göre iki ülke arasında göç öncesinde tarihi, politik veya sosyal bir geçmişin bulunması göçü teşvik edici veya tetikleyici bir durumu oluşturmaktadır. Göçe neden olan yapılar mikro yapılar ve makro yapılar olarak ikiye ayrıldığında mikro yapıları göç eden bireyin kültürü, inançları, tecrübeleri vb. oluştururken makro yapıları ülkelerin politik, ekonomik geçmişleri oluşturmaktadır. Makro yapılar göçmen alımındaki prosedürleri, ekonomik düzenlemeleri ve devletler tarafından düzenlenen bir dizi yasal içerikleri barındırmaktadır. Mikro yapılar ise bireylerin özelinden yola çıkarak geliştirdikleri enformel ağları barındırmaktadır. Bu mikro-makro yapılarının

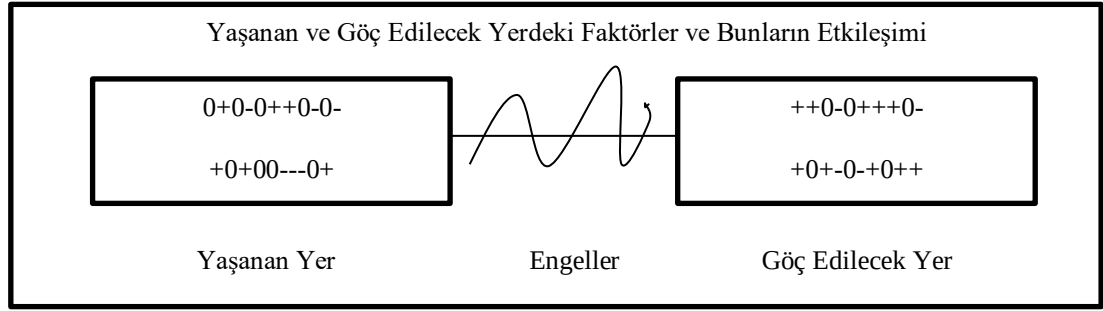
etkileşimi sonucunda iki ülke arasında göç gerçekleşmektedir. Göç alan ve veren ülkeler kendi içerisinde bir sistematığe sahiptir. Bu ülkeler mikro ve makro ağlarla birbirine bağlıdır. Kurama göre göç alan bir sistemde olan ülke aynı zamanda göç verebilir. Göç sistemleri kuramına göre bir ülkenin göç davranışı zamanla değişerek politik, ekonomik ve sosyal farklılaşmalarla başka bir göç sistemine entegre olabilir veya ayrılabilir (Güllüpınar, 2013).

‘İlişkiler Ağı (Network) Kuramı’ göçün gerçekleşmesinin nedenlerinden ziyade göçün kendini yenilediğine, sürekliliğine, mikro düzeyde olmasına dikkat çekmekte ve göçü ekonomik boyutlardan çok sosyal boyutlarla açıklamaya çalışmaktadır. Kuram göçü deneyimleyen kesimin yöntemlerini eski çevresi olan, göç etmeyen kesime anlatması üzerinden kurgulamaktadır. Bu kurama göre sosyal ağlar arkadaş, aile gibi gruplar üzerinden geliştirilebileceği gibi işveren ve işçi gibi ticaret ağları üzerinden de oluşturulabilir. Göç eden birey geride kalan çevresi ile iletişime devam ettiği için göçün sürekliliğine katkı sağlamaktadır. Bu durum göç eden bireylerin kritik seviyeleri aşmasıyla kendini yeniler duruma gelmektedir. Bu kurama göre her göç hareketi bir öncekine göre daha az maliyete sahiptir. Zirâ bir önceki göç hareketiyle birlikte ne yapılması ne yapılmaması gerektiği, göç edilen yerle ilgili özellikler bir sonraki gelecek göç grubuna bildirilir. Sosyal ağlar göç edilecek yerle ilgili imkânları veya zorlukları bir sonraki gelecek göç grubuna bildireceğinden göç kararının alınmasından göç sonrasındaki uyuma kadar birçok alanda işlevsel rol oynamaktadır (Erdoğan, 2019: 40-41).

2.2.1. İtme-Çekme Kuramı

Göçmenden çok göç sürecine odaklanan Everett Lee 1966 yılında kaleme aldığı *A Theory of Migration* başlıklı makalesinde göç sürecindeki itici ve çekici faktörlere odaklanmış ve dört temel faktörden bahsetmiştir. Bu itici ve çekici dört temel faktör:

- a-) Yaşanan yerle ilgili faktörler
- b-) Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler
- c-) İşe karışan engeller
- d-) Bireysel faktörler (Çağlayan, 2006: 72; Aydemir ve Şahin, 2017: 364; Yalçın, 2004:30; Erdoğan, 2019:33).

Şekil 1.*Yaşanan ve Göç Edilecek Yerdeki Faktörler ve Bunların Etkileşimi***Kaynak:** Çağlayan, 2006: 73.

İtme ve çekme kuramına göre yaşanan yerde veya gidilecek yerde itici ve çekici faktörlerin varlığı mümkündür. Şekil 1’de verildiği üzere göç edilecek yerdeki veya gidilecek yerdeki çekici, olumlu faktörleri “+” işareti itici ve olumsuz faktörleri “-” işareti nötr faktörleri ise “0” temsil etmektedir. İtme faktörlerine savaş, doğal afetler, kıtlık ve siyasi baskılar, çekme faktörlerine nüfus yoğunluğunun az olması, daha iyi yaşam koşulları örnek olarak verilebilir. İtici faktörler genel olarak ortaya koyulabilirken çekici faktörlerde değişik tutumlar görülmektedir. Çünkü bireysel faktörler bu durumda ön plana çıkmaktadır. Yaş, medeni durum, öğrenim durumu gibi bireye bağlı olarak değişebilen bir dizi farklılık çekici faktörlerin de değişmesine neden olmaktadır. Yaşanan yer ile göç edilecek yer arasındaki itici ve çekici faktörlerin analizinin birey tarafından mikro-makro düzeyde yapılması göç sürecinin çoğunluğunu oluştursa da aradaki engellerin de aynı şekilde tahlili gerekmektedir. Lee’nin kuramında engeller mikro ve makro düzeyde olabileceği gibi mikro olarak kişisel farklılıkları göz önüne alındığı, makro olarak ise hukuksal faktörleri, göçmen politikalarının katılığını, sosyal belirsizlikleri içerisine alan bir yapı bulunmaktadır (İnce, 2019: 2586-2587; Çağlayan, 2006: 72-74; Erdoğan, 2019: 34).

Bu kuram üzerinden bir örneklendirme yapılacak olursa Suriye’den Türkiye’ye 2011 yılında başlayan göç hareketinde en önemli itici faktörler savaş, siyasi sebepler ve güvenlidir. Türkiye’nin; güvenli bir bölge olması, Suriye kentlerine yakın olması ve Suriyeli göçmen politikaları çekici faktörlerdendir. Bazı Suriyeli göçmenlerin Türkiye’yi bir basamak olarak kullanıp Batı Avrupa ülkelerine gitmeleri veya gitmek istemeleri ise bireysel faktörlerin göç sürecinde etkili olduğunu göstermektedir (İnce, 2019: 2588).

2.3. Göç ve Statü

2.3.1. Göçmen, Sığınmacı ve Mülteci

Göçmen kavramı halk arasında mülteci veya sığınmacı kavramları yerine kullanılabilmektedir. Sığınmacı ve mülteci kavramları göçmen kavramına göre daha spesifik bir alanı belirtirken birbiri yerine kullanılabilecek kavramlar değildir (Akıncı vd. , 2015: 64-65).

Akıncı vd.'nin (2015: 64) göçmen sınıflandırmasına bakıldığında;

- a-) Kültür, turizm, eğitim, sağlık amaçlarıyla göç edenler,
- b-) Düzenli göç ile gelip herhangi bir zorlayıcı sebep olmaksızın yerleşme amacıyla olanlar,
- c-) Kaçak yollarla ülkeye girmiş bulunan yabancılar,
- d-) Kalacak bir barınağa sahip olmak için gelen mülteciler, bu sınıflamaya dâhil görünmektedir.

Göçmen kavramı kendi ülkesinden bir başka ülkeye planlı ve amaca yönelik olarak giden, refah seviyesini öncekine göre daha iyi bir yere taşıma hevesi bulunan, yerleşme ve çalışma amacı taşıyan kişiyi tanımlamaktadır. Bu tanımdan yola çıkılarak bu yönde bir göç hareketinin yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik olduğu söylenebilir. Bunu gerçekleştiren kişiye ise göçmen adı verilmektedir (Cengiz, 2015: 107).

Göçmen, yaşadığı ülkesini kendi isteğiyle daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak amacıyla terk eden kişi olarak kabul edilirken, mülteci ülkesini zorunlu sebeplerden dolayı terk eden kişi olarak görülür (Ünal, 2014: 71).

Sığınmacı ve mülteci ayrımı yaparken her mülteci ve/veya sığınmacının birer göçmen olarak nitelendirilebileceği gibi her göçmenin mülteci ve/veya sığınmacı olarak nitelendirilemeyeceği belirtilmektedir. Buradaki temel ayrım kişinin rızası dâhilinde göç hareketinin gerçekleşip gerçekleşmemesidir. Bu bağlamda Ünal (2014: 71)'in çalışmasında belirttiği göçmeni kişinin kendi isteği ve yaşam koşullarını daha iyiye götürme ekseninde ifade eden yaklaşım, 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna

İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilen mülteci tanımından uzak görünmektedir (Boz, 2016: 149).

Nihayetinde göçmen, kendi rızasıyla ülkesini bırakarak genellikle yaşam kalitesini arttırmak amacıyla başka bir yere yerleşen kişidir. Yaşam kalitesini artırma sebeplerine göre göç türleri de farklılık göstermektedir. Buradan hareketle göç türlerinin zorlayıcı sebepler olmaksızın göçmen tanımına uygun olarak yorumlanmaya açık olduğu görülmektedir (Akıncı vd. , 2015: 67).

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (YUKK) mülteci kavramı şu şekilde açıklanmıştır:

“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir” (6458 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu [YUKK], 2013: md.61).

Mülteci kavramı kişilere verilen bir statü veya tanınma işlemi olarak görünmektedir. Mültecilikle ilgili bir önceki cümlede belirtilen yargının aksine aşağıda verilen ifade mülteciliğin farklı şekilde görülebileceğini göstermektedir

“Uluslararası hukuka göre bir kişi, Sözleşme’de tanımlanan mülteci kriterlerine uygun bulunduğu zamandan itibaren mülteci olarak kabul edilir. Mülteci statüsünün tanınması duyurma niteliğindedir, yani bir kişinin mülteci olduğu gerçeğini bildirir. Bir kişi, tanınmadan dolayı mülteci olmaz, zaten mültecilik kriterlerine uygun olduğu için mülteci olarak tanınır” (Parlementerler İçin El Kitabı, 2001:43).

Bu bağlamda mültecilik kriterlerini taşıyan birisi mülteci olarak tanınır ancak bu tanınma başka bir kurum veya kuruluş tarafından verilen hakkı değil kişinin kendisinden kaynaklı bir hakkın iadesi ve buna mukabil duyurma işlemini anlatmaktadır.

Mültecilik kavramı ile ilgili yukarda verilen tanımlar veya statülerin mülteci kişiye 'Türkiye’de Türk uyruklu kimselerin haklarından fazlasını sağladığı şeklinde yorumlanamayacağını' 19 Ağustos 1961 tarihli ihtiraz kaydı ile onaylanmıştır (Akıncı vd. , 2015: 65).

Sığınma: bireylerin veya toplulukların kendi yerleşkesini bırakarak birtakım baskı ve tehdit unsurlarından dolayı bu yerleşkeleri terk etmesi, kendi ülkesinde

yönetim olan hükümetin, devletin kendisini korumaması üzerine yabancı devletten bu korumanın talep edilmesi durumunu belirtmektedir (Aybay, 2005).

Sığınmacı kavramı mülteciden farklı olarak belirli statü işlemlerini içermeyen bir yapıya sahiptir. Uluslararası Göç Örgütü'ne göre sığınma (asylum) kavramı: "Bir Devletin geri göndermeme (non-refulman) ilkesi ve uluslararası veya ulusal düzeyde tanıdığı mülteci haklarına dayalı olarak topraklarında verdiği bir koruma türü. Vatandaşı olduğu veya ikamet ettiği ülkede koruma sağlanamayan, bilhassa ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ya da siyasi görüşü nedeniyle zulüm görmekten korkan kişiye verilir. " şeklinde açıklanmıştır. Tanımdan yola çıkıldığında sığınma veya sığınmacı kavramının mülteci tanımına benzediği ancak belirli bir statü veya tanınmayı içermediği düşünülebilir (IOM, 2009: 73).

Sığınmacı ve mülteci arasındaki en temel fark sığınmacının müracaat ettiği ülkede soruşturma işlemleri aşamasında olmasıdır. Mülteci ise soruşturma işlemleri tamamlanmış kişiyi ifade etmektedir. Nitekim mülteci tanımlamasında geçen ifadeler sığınmacı kavramı için de geçerli görülmektedir (Akıncı vd. , 2015: 66).

Sığınmacı kavramı en nihayetinde mülteci statüsü almak için bir ülkeye başvuruda bulunmuş ancak başvurusu henüz kabul edilmemiş kişileri belirtir. Henüz başvuruda bulunmamış göç eden kimseleri de kapsayan ve sığınmacı olarak kabul eden bir sistem mevcuttur. Burada dikkat edilmesi gereken nokta sığınma talebi geri çevrilen kimselerin sığınmacı olarak nitelendirilmemesidir. Sığınma talebinin kabul edilmesi veya kişinin sığınmacı olarak nitelendirilebilmesi için kişi kaygı ve korkularında haklı olmalıdır (Kalaycı, 2014: 5).

1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nde 1 Ocak 1951 tarihinden önce, ülkesi dışında bulunan kişilere uygulanmak suretiyle bir mülteci tanımı yapılmaktadır. Bu sözleşmeye göre mülteci:

"ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle zulme uğramaktan haklı nedenlerle korkan ve bu nedenle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan veya bu korku nedeni ile yararlanmak istemeyen kişidir" (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği [BMMYK], 1951).

1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki tanımdan hareketle kişinin haklı nedenlere dayalı olmak suretiyle zulüm görme korkusuna veya zulüm görmesine sebep beş ana

neden bulunmaktadır: ırk, din, tabiiyet, belli bir toplumsal gruba mensubiyet, siyasi düşünceler temelli ayrımcılık olarak belirlenmiştir (Topcuoğlu, 2016: 5).

1951 yılında imza altına alınan Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme 'ye göre mülteci tanımı net olarak ortaya konmuştur. 1961 yılı T.C. Resmi Gazete' sinin 10898 no'lu sayısında Mülteci tanımı şu şekilde belirtilmiştir:

"1 Ocak 1951 den evvel cereyan eden hâdiseler neticesinde ve ırkı, dinî, tabiiyeti, muayyen bir içtimai gruba mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden takibata uğrıyacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı o'duğu memleket dışında bulunan ve işbu memleketin himavesinden istifade edemiyen veya mezkûr korkuya binaen istifade etmek istemiyen, yahut tâbiiyeti yoksa ve bahis konusu hâdiseler neti- cesinde evvelce mûtaden ikamet ettiği memleket dışında bulunuyorsa, oraya dönemiyen veya mezkûr korkuya binaen dönmek istemiyen şahıs" (T.C. Resmi Gazete, 1961: 5028).

1951 Cenevre Sözleşmesinin 1. Madde A.2. fıkrası "1 Ocak 1951 öncesinde meydana gelen olaylar sonucunda ülkesi dışında bulunan şahıslara' yönelik olarak uygulanacağı belirtirken yine aynı sözleşmenin B.1. fıkrasına göre "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar" ibaresinin "Avrupa'da meydana gelen olaylar" veya "Avrupa'dan başka bir yerde meydana gelen olaylar" şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Bu ayrımın ise devletler tarafından sözleşmenin deklere edildiği metinde belirtilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti 29 Ağustos 1961 tarihli deklarasyonunda sözleşmede geçen ayrımı "Avrupa'da meydana gelen olaylar nedeniyle" olarak belirtmiştir. Mülteci olarak nitelenen kişilerin Avrupa'da gerçekleşen olaylar sebebiyle göç eden ve diğer belli şartlara haiz insanlardan oluşması bu deklarasyonla bildirilmiştir.

Sözleşme metninin uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde taraf devletlere verdiği hak ile Türkiye coğrafi kısıtlamaya gitmiş ve coğrafi kısıtlamayı deklarasyonda aşağıdaki şekilde belirtmiştir:

"İşbu Sözleşmenin tahmil ettiği vecibeler bakımından Cumhuriyet Hükümeti, 1 inci maddenin (B) fıkrasındaki «1 Ocak 1951 den evvel cereyan eden hâdiseler» ibaresini, «1 Ocak 1951 den önce Avrupa'da cereyan eden hâdiseler» şeklinde anlamaktadır" (T.C. Resmi Gazete, 1961: 5927).

BM Genel Kurulu 1967 yılında, 1951 Cenevre sözleşmesinde bazı değişiklikler yaparak 'Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmeye Ek Protokol' ünü New York'ta kabul etmiştir. 1967 Protokolü veya New York Protokolü olarak bilinen belgede 1951 Sözleşmesi'nde bulunan "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda" ve " söz konusu olaylar sonucunda" ifadeleri çıkartılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu 1 Temmuz 1968'de Protokole katılmış ancak

1951 Sözleşmesindeki coğrafi kısıtlamadan taviz vermemiş ve günümüz itibariyle bu kısıtlamayı sürdürmektedir.

2.3.2. Geçici Koruma

Geçici Koruma mekanizması, işletilme tarzlarına bakıldığında ülkelerin veya devletlerin kendi şartları ile şekillenmektedir. Bu konu ile ilgili Avustralya, ABD, Kanada örnekleri geçici korumanın farklı işletilebileceğini göstermektedir. Bunun yanı sıra AB üye ülkelerinde iki çeşit geçici korumadan bahsedilebilir;

a-) Sığınma başvurusu alınan ancak bu süreçte geçici koruma altına alınan

b-) AB topraklarına kitlesel göç hareketi ile gelen ve yerinden edilen kişilerle ilgili olan (www.goc.gov.tr, 2020).

Türkiye'de geçici koruma 6458 sayılı YUKK'un 91'inci maddesinde kendine yer bulmaktadır. Zorunlu sebeplerle ülkesini terk etmek zorunda kalmış ve kitlesel olarak göç hareketiyle sığınan vatansız veya yabancılara sağlanabilecek geçici korumayla ilgili uygulanabilecek mevzuat ve bu mevzuatın getirdiği uygulamaların geçici koruma yönetmeliği ile düzenleneceğini hükme bağlamaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY) 22/10/2014-29153 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Yürürlüğe giren geçici koruma yönetmeliği ile ilk defa geçici koruma kavramı ulusal mevzuatta kendine yer bulmuştur. Geçici koruma sağlanacak kişiler olarak Geçici Koruma Yönetmeliği 1. Maddeye bakıldığında 28.04.2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nden bireysel veya kitleler halinde Türkiye'ye sığınma talep eden Suriye Arap Cumhuriyeti vatanına mensup kişilere veya vatansız kişilere ve bunlara ek olarak mültecilere geçici koruma statüsü verileceği belirlenmiştir. 28.04.2011 tarihinden itibaren koruma/sığınma talep eden kişilerin geçici koruma statülerine alınması ise geçici koruma yönetmeliği ile mümkün kılınmıştır (Geçici madde 1/ 2). Geçici koruma yönetmeliğinin ilanından önce ülke sınırlarından geçmiş bulunan kişilere geçici koruma statüsü verilememekte aynı zamanda geçici koruma altına alınan kişilere de başka bir koruma statüsü tanımlanamamaktadır (Yılmaz Eren, 2016: 121–122).

Avrupa Birliği (AB) sığınma mevzuatında geçici korumanın hukuki temelini “Yurdundan ayrılmaya zorlanmış kimselerin kitlesel sığınma durumunda geçici koruma sağlamak için asgari standartlar hakkında ve üye devletle arasında bu tür

insanları ülkeye kabul etmesi ve sonrasında bunun sonuçlarına katlanmasına ilişkin olarak 20 Temmuz 2001 tarihli ve 2001/55/EC (AT) sayılı AB Konseyi Yönergesi” (Geçici Koruma Yönergesi) oluşturmaktadır. “Geçici koruma” kavramı Yönergenin 2 inci maddesinin (a) fıkrasında üçüncü ülkelerden gelen ve kendi ülkelerine geri dönemeyen yurdundan ayrılmaya zorlanmış kimselerin kitlesel sığınması ya da yakın bir kitlesel sığınma tehlikesi durumunda, özellikle de sığınma sisteminin bu akınla, etkili işleyişi olumsuz biçimde etkilenmeksizin başa çıkamayacağına dair bir riskin bulunması durumunda, ilgili kişilerin ve koruma talep eden diğer kimselerin menfaatleri doğrultusunda bu tür kişilere acil ve geçici koruma sağlanması olarak tanımlanmaktadır.

2.3.3. Şartlı Mülteci

Türkiye'nin coğrafi kısıtlama ile Avrupa ülkeleri haricinde herhangi bir ülkeden gelen göçmenleri veya sığınmacıları mülteci olarak tanımayacağını uluslararası hukukta imza altına alınan sözleşmelerle sabit kıldığı görülmektedir. Uluslararası hukukta imzalanan sözleşmeler ve protokoller neticesinde 'mülteci' statüsü taşıyan ancak coğrafi kısıtlama şartına uymayan kişileri Türkiye 'Sığınmacı', 'Şartlı Mülteci' olarak tanımlamakta ve bu kişilere geçici koruma sağlamaktadır (BM Enformasyon Merkezi [UNIC], 2000).

Şartlı mülteci tanımına bakıldığında sadece coğrafi kısıtlamanın kaldırıldığı ve üçüncü ülke kavramının ortaya çıktığı görülmektedir (Akıncı vd. , 2015: 66).

“Şartlı Mülteci: Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir” (YUKK, 2013: md.62).

2.3.4. İkincil Koruma

İkincil Koruma Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Madde 63'e göre mülteci veya şartlı mülteci sıfatlarına haiz olmayan, ancak kayıtlı olduğu ülkeye veya ikametinin bulunduğu ülkeye geri gönderildiğinde;

a-) Ölüm cezasıyla karşı karşıya kalacak

b-) İşkence görecektir, onur kırıcı ve insanlık dışı muamelelere maruz kalacak

c-) Silahlı eylemlerde ve ayrım gözetmeksizin şiddet içeren hareketlerde şahsına yönelik ciddi tehdit ve tehlikelerin olması nedeniyle kayıtlı olduğu ülke veya ikametinin bulunduğu ülkenin korumasından yararlanamayan veya bu tehdit nedeniyle kendi isteği dâhilinde yararlanmak istemeyen vatansız olsun olmasın ayrım gözetmeksizin yabancı kişilere verilen statüyü ifade etmektedir.

Kısa bir ifadeyle özetlenecek olursa ikincil koruma, 1951 Cenevre Sözleşmesi kapsamında mülteciliğin gerekli şartlarını taşıyamamasına rağmen geldiği veya kayıtlı olduğu ülkeye geri gönderilmesi durumunda uluslararası insan hakları hukuku gerekliliklerinin işletilememesi durumunu getiren ve bu durum dolayısıyla yürürlüğe giren bir statüyü belirtmektedir.

2.3.5. Geri Gönderme Yasağı

“Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır” (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi [İHEB], 1948: md. 14).

1951 Cenevre Sözleşmesi gereği devletler mülteciler, sığınmacılar veya geçici koruma altında bulunanlar için “geri göndermeme” ilkesini işletmekle mükelleftir. Mülteci statüsü almış olsun veya olmasın sığınan veya sığınma talebinde bulunan kişi işkence yahut zulme maruz kalacağı ülkeye geri gönderilemez (Şenses Özcan, 2015: 25–26).

Geri gönderme ve sınır dışı etmenin iltica hukukundaki yerine bakıldığında mülteci statüsünde olmasına ihtiyaç duyulmaksızın ülke sınırlarına gelerek sığınan kişilerin korunmasına yönelik belirli kıstasların olduğu görülmektedir. Bu kıstaslar 'uluslararası örf ve adet kuralı' olarak belirtilirken sığınan kişilerin zulme uğrayacağı veya hayatını tehlikeye atacağı ülkeye geri gönderilmemesi üzerine sağlanan haklardan oluşmaktadır. “Geri Gönderme Yasağı” (*Non- Refoulement*), Cenevre Sözleşmesi 33. Madde’de kendine yer bulmuş ve ırkı, dini, vatandaşlığı, belirli bir gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden hayatının tehlikede olacağı menşe ülkelerine doğrudan veya dolaylı yollardan geri gönderilmemeleri üzerine kurulmuş ve güvence altına alınmıştır.

BMMYK El Kitabı'nda (BMMYK, 1992: md.28) geri gönderme yasağının genel bir yasak olduğundan ve bundan dolayı sadece mülteci statüsünde bulunan insanlara uygulanmasının yanlış sonuçlar doğuracağından bütün sığınanlara, sığınma talebi kabul edilmemiş ancak başvurusu incelenen kişilere veya geçici koruma altına alınan kitlesel olsun veya olmasın bütün herkese uygulanması gerekliliği vurgulanmıştır. 1951 Cenevre Sözleşmesinin 33. Maddesi, BMMYK El Kitabı uluslararası alanda, YUKK 4. Maddesi, Geçici Koruma Yönetmeliğinin 6. Maddesi ulusal alanda geri gönderme yasağını vurgulamakta olup hiç kimsenin zulüm göreceği veya hayati tehlikesinin ortaya çıkacağı bir yere geri gönderilemeyeceğini mevzuata dâhil ederek güvence altına almıştır (Yılmaz Eren, 2016: 123).

2.3.5. Yerinden Edilme Kavramı

Yerinden edilme kavramı topluluklarla veya bireysel gerçekleştirilen bir ülkedeki otorite güçleri tarafından bulunulan bölgeden başka bir bölgeye zorunlu olarak veya şiddet içeren eylem ve güç ile taşınmayı ifade etmektedir. Ülke içinde yerinden edilen bireyler BM ve uluslararası kurum, kuruluşlarca tanınmış kişiler olmakla birlikte bu tanınmanın uluslararası alanda tanınmış bir statüyü beraberinde getirdiği söylenemez (Bartram vd. , 2017: 119).

Doğal afetlerin veya beşeri faktörlerin marifeti ile ortaya çıkan felaket ve şiddet içeren eylemlerin de yaşanan toplum açısından bazı zorluklara yol açması insanları kendi yaşadıkları bölgeden başka bir bölgeye göç etmeye itmektedir. Bu şekilde zorunlu olarak yer değiştiren kişilerde yerinden edilmiş kişi olarak belirtilmektedir (Demir, 2018: 9).

Kendi ülkesinde yerinden edilen kişiler göçle ilgili alanda görmezden gelinen kesimi oluşturmaktadır. Öyle ki kendi ülkesinde yerinden edilen kişiler BMMYK veya Mültecilerle ilgili herhangi bir anlaşmadan yararlanamayan ancak yararlanacak niteliklere haiz insanlarla aynı zorlukları çeken kesimi oluşturmaktadır. Dünyada sayıları 20-25 milyon kişiyi bulan bu kesim için şartlar en az mülteci olanlar kadar ağır olabilmektedir. Bu kişiler bir iç savaş veya başka bir zorunluluk halinde kendi evlerini terk etmek zorunda kalan ancak ülkesini terk etmeyen kişilerdir (Parlamentarler İçin El Kitabı, 2001: 23).

Yerinden edilme kavramının anlaşılması için Suriye göçü örnek oluşturacaktır. 26 Ocak 2011 tarihinde Suriye'de yaşanan ayaklanma ve bunun nedeni olduğu düşünülen 'Arap Baharı' ismi verilen protestolar sonucunda ülke rejimlerinin de tepkisiyle gelişen göç hareketleri neticesinde binlerce insan yerinden edilmiştir (Çiftçi, 2018: 2233).

2.4. Suriye İç Savaşı ve Türkiye'ye Etkileri

Suriye'deki iç savaş başladığı günden itibaren hem Türkiye'deki yerel halk hem de Suriye'den göç eden Suriyeli halk bu sürecin etkisi altına girmiştir. Suriye'den gelen insanlar dilleri, dinleri, kültürleri vs. her ne varsa sadece fiziksel eşyaları değil soyut olan şeyleri de yanlarında getirmişlerdir. Bu da doğal olarak Türkiye'deki yerel halk ve Suriyeli halk arasında etkileşim sürecini başlatmıştır. Nasıl bir etkileşim sürecine girildiği Türkiye'ye gelen Suriyeli kitlesel göçünün büyüklüğüne bakılarak daha kolay anlaşılabilir. Zira gelen Suriyeli sayısı ile doğru orantılı olarak daha fazla alanda bu etkilerin hissedileceği bir gerçekliği yansıtmaktadır.

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı 2012-2017 arasında ivme kazanmış ve 2017 sonrasında 2019 yılı hariç olmak üzere sürekli olarak diğer yıllara nazaran az da olsa yükselmiştir. Şekil 2'de verilen 02.06.2022 tarihli veriye göre Türkiye'de 3.763.864 kayıtlı Suriyeli bulunmaktadır. Bu açıdan kayıtsızlar, düzensiz göçler vb. göz önünde alındığında dört milyona varan bir Suriyeli kitlesi Türkiye'de bulunmaktadır.

GBM ve GBM Dışında Bulunan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı tez içerisinde 3.2. *Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Hakları* başlığı altında *Tablo 1*'de verilmiştir. Yerel halk ile etkileşim içinde bulunan toplumsal hayata katılım sağlayan GBM dışındaki kişi sayısı (21.04.2022 tarihinde 3.711.683) GBM içerisinde bulunan Suriyeli (21.04.2022 tarihinde 50.702) sayısına kıyaslandığında etkileşimin kaçınılmaz olacağı görülmektedir.

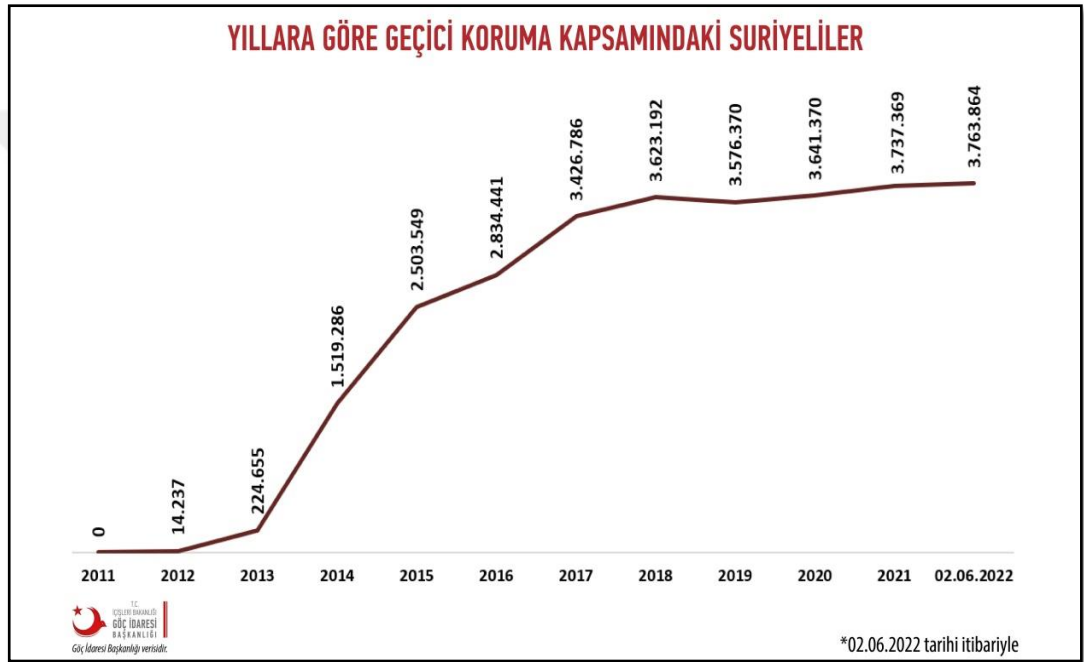
Ayrıca belirtilmesi gereken bir diğer husus geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin illere olan dağılımının toplumsal hayata olan etkisinin hissedilir derecede farklılıklara sebebiyet verebileceğidir. Bu açıdan bakıldığında sınır illerde bir yoğunlaşma olduğu görülecektir. Sınır illerinden nüfusu diğer illere göre görece

daha az olan iller (Kilis, Hatay) geçici koruma kapsamında kabul edilen Suriyelilerin toplumsal, kültürel, ekonomik, siyasi, eğitim ve sağlık alanlarında etkilerini daha yoğun hissetmektedir. 02.06.2022 tarihli GİB verisine göre Kilis ve Hatay sırasıyla kendi nüfusuna oranla barındırdığı Suriyeli oranı %42.94, %20.45 ile 81 il içerisinde ilk ikiyi paylaşmaktadır (www.goc.gov.tr, 2022).

Göç İdaresi Başkanlığı (GİB)'nın yıllara göre Türkiye'de bulunan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısını gösteren şekil aşağıda verilmiştir.

Şekil 2.

Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: www.goc.gov.tr, 2022.

2.4.1. Suriyelilerin Türkiye'ye Toplumsal ve Kültürel Etkileri

Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin etkileri yerel halk ile olan ilişkiler kapsamında sosyal olarak incelenmesi gereken bir olguyu oluşturmaktadır. Türkiye'deki Suriyeliler öncelikle bir sosyal entegrasyon problemi olarak görülmektedir.

Sığınmacılar ve yerel halk arasındaki yaşam farklılıkları ve dil engelinden kaynaklı sorunlar yerel halkın tepkisine yol açmaktadır. Bununla birlikte Suriye kültüründe normal karşılanan çok eşliliğin Türkiye'nin toplumsal kodlarıyla uyuşmadığı tepkilerin bir diğer nedeni olabilmektedir. Buna bağlı olarak boşanmaların belirli bölgelerde artması, kadın ve çocuk ihmal istismarı da toplumsal

ve kültürel etkiler arasında sayılabilmektedir. Suriyelilerin Türkiye'deki illere orantısız şekilde dağıtılması çarpık yapılaşmayı da arttırdığı gibi demografik yapıdaki olumsuzluklara da yol açmış görünmektedir. Suriyelilerin Türkiye'ye akınından sonra ortaya çıkan bir diğer etki ise mezhepsel veya etnik kutuplaşmalardır. Bu farklılıklar Türk-Suriyeli, Türk- Arap vb. şeklinde çeşitli kutupları tetiklemektedir (Oytun ve Gündoğar, 2015: 16).

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin (ORSAM), Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı ile yaptığı ortak çalışma ile ortaya koyduğu raporda toplumsal etkilerin genel hatları olarak dil uyumsuzluğundan çıkan problemler, kültür, yaşam tarzı farklılıkları, çok eşlilik problemi, boşanmaların artışı, kadın ve çocuk ihmal istismarı, çarpık yapılaşma vb. konularına dikkat çekmiştir. Raporda ayrıca bu problemlerin kaynağının 'sosyal uyum' eksikliği olduğundan bahsedilmektedir. Sosyal uyum olmaksızın toplumsal aidiyetin gelişmesi mümkün olmamakla birlikte bu durum gettolaşmalara sebebiyet verebilmektedir. Suriyeli insanlara, mülkiyetlerini kendi ülkeleri olan Suriye topraklarında bırakan bu minvalde genel olarak ekonomik elverişsizliği bulunan kimseler olarak bakıldığında Türkiye içerisinde 'kenar mahalle' olarak yapılaşan yerlerde çarpık kentleşmeye daha yatkın barınaklarda ikamet ettikleri sonucuna varılabilir. Bu bağlamda 'kenar mahalleleri' kendine yurt edinerek kendi çevrelerinde yine kendi ülkesinden insanların yerel halka nazaran fazlaca ikamet etmesi toplumsallaşma ve entegrasyonun önünde engel olarak görünmektedir. Bir diğer etki ise yerel halkın Suriye'den göç eden insanlara ev haricinde çatısı olan herhangi bir yeri kiralamaları ve bunun getirdiği güven ilişkisinin zedelenmesi ve ekonomik kaygıların yerel halk tarafından fazlaca gündemde tutulması olmuştur. Alt yapı sorunları da bu ekonomik kaygılarla artmakta olan bir diğer olumsuz etkiyi oluşturmaktadır (Oytun ve Gündoğar, 2015: 16-17).

Kayıtlı Suriyeliler arasında okullaşamama oranının Suriyeli çocuklarda %35 olduğu görülmektedir. Ocak 2022 verilerine dayanarak okullaşamayan çocukların oranına (393.547 kişi) bakıldığında okullaşamayan çocukların çocuk işçi olarak çalışma ihtimali ve riski ortaya çıkmaktadır. Ayrıca okullaşamayan çocukların uyuşturucu anlamında korunması gerekliliği de devlet tarafından önlem alınması gereken bir diğer alanı ortaya çıkarmaktadır (<https://hbogm.meb.gov.tr>, 2022).

Kilis yerel halkının kendi memleketlerinde azınlık durumuna düştüklerini düşündükleri, toplumun dâhil edilmediği bir yöntem olmaksızın uyumun tam anlamıyla yakalanamayacağı ve demografik yapının yanında toplumsal ve kültürel etkilerin olumsuz taraflarının artabileceği göz önünde bulundurulmalıdır (Oytun ve Gündoğar, 2015: 24).

Kilis yerel halkının geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler karşısında resmi istatistikler ve raporlarca her ne kadar azınlık olarak görünmese de Yeni Şafak Gazetesi internet sitesinin 22 Şubat 2016 tarihli haberine göre (“Bizi Örnek Alsınlar”, *Yeni Şafak*, 22.02.2016), 30 Mart 2014 - 30 Mart 2019 döneminde belediye başkanlığı yapmış olan Hasan Kara’nın şu sözleri ile azınlık durumu tasdik bulmaktadır: “Suriye’de yaşanan iç savaştan kaçarak Türkiye’ye sığınan 3 milyon mültecinin 127 bin 200’ü, nüfusu 90 bin olan Kilis’te yaşıyor.”, “Bomba seslerinden duramadığımız, gürültüden sarsıldığımız bir ortamda biz kendi nüfusumuzdan fazla misafire ev sahipliği yapıyoruz.”

2.4.2. Suriyelilerin Türkiye’ye Ekonomik Etkileri

Türkiye’de bulunan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin ekonomik anlamdaki etkilerine bakılacak olursa risk, tehdit ve fırsatların iç içe geçmiş bir yapıda olduğu görülecektir (Oytun ve Gündoğar, 2015: 17). Ekonomik açıdan risk ve fırsatların içeriğine girildiğinde riskler, yerel halkın genel manada işsiz kalabilme ihtimalinin olması, kiraların artan arz talep dengesiyle artışa geçmesi, işçi emeği anlamında haksız rekabetlere sebebiyetlerin doğması sıralanabilir. Fırsat için ise ev sahiplerinin kısa vadede kârlı satış yapması, keza işçi çalıştıranların düşük ücretlere yüksek işgücü elde edebilmesi, ikinci el piyasasının hareketlenmesi vb. durumlar sıralanabilir.

Suriyelilerin ekonomik olarak ortaya çıkardığı etkinin sınırlılıklarını çizerken hem yerel halk hem de yerel halkın her kesimi için ayrı ayrı düşünmek gerekmektedir. Bu anlamda geçici koruma altındaki Suriyeliler ekonomik açıdan hemen hemen tüm şehirlerde kira artışlarına neden olmuş olup bu durum ev sahipleri açısından fırsat yaratırken, kiracılar açısından problemlere neden olmaktadır. Suriyelilerin göç ettikten sonra barınma anlamında yerel halkın farklı kesimlerine farklı etkilerinin olduğu anlaşılmaktadır. Kısa vadede ev sahipleri açısından daha

yüksek ücretlere kiralanma olanağı sağlansa da bu durum uzun vadede bir bilinmezi oluşturabilmektedir. Zirâ elektrik, doğalgaz, su vb. faturaların ödenmemesi, kiranın geciktirilmesi, kiralanana dışında başka birine kiraya verilmesi durumları ile karşılaşıldığında ev sahipleri de problemler yaşayabilmektedir (Oytun ve Gündoğar, 2015: 17).

Suriyelilerin emek arzı açısından tek bir grubu oluşturmadıkları bu kişiler arasında kentten ziyade kırsal kökenli olan ve vasıfsız şeklinde tabir edilen sığınmacıların çoğunlukta olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra kent kökenli olan ve vasıflı işgücü olabilecek kişilerin de bulunduğu gerçektir. Bu konuda vasıfsız işgücü olarak görülen geçici koruma altındaki Suriyelilerin olumlu etki oluşturabileceğine ve üretime katkıda bulunabileceğini düşünen işverenler bir tarafta mevcutken iş arayan yerel halk Suriyelilerin iş imkânlarını ellerinden aldığını düşünmektedirler. Yetişmiş, vasıflı iş gücü olarak görülen işgücü ise Türkiye için elde tutulması gereken değerler olarak yerini korumalı ve bu anlamda ücretlendirmelerin yeterli gelmeyeceği görülmektedir (Üstün, 2016: 6).

Suriyelilerin Türkiye'ye gelişi ile birlikte Suriye ile olan ithalat ve ihracat hacmindeki düşüş, turizm sektöründeki gerileme, ulaştırma, lojistik, emlak ve finans kanalındaki değişimler gibi yakından ve uzaktan ekonomik etki olarak sıralanabilecek konular değişim ve dönüşümden geçmektedir. Burada Türkiye'nin bu konudaki siyasi veya iktisadi politikaları hayati önem taşıyor görünmektedir (Alpaslan,2012: 2).

Son olarak genel hatlarıyla Suriyelilerin ekonomiye etkilerini olumlu paradigma ve olumsuz paradigma ile inceleyecek olursak olumlu bakışa göre ucuz işgücünün ekonomiye iyileştirebileceği düşünülebilir. İşgücü açığı bulunan sektörlerin işgücü açıkları kapatılabilir. Orta Doğu ile ticaret ilişkileri kapsamında dil avantajı Suriyeliler üzerinden kullanılabilir ve Suriyeliler bir köprü görevi görebilir. Suriyelilerin yerli halka göre risk alabilirliğinin daha yüksek olması girişimcilik fikirlerini arttırabilir. Suriyelilerin Türkiye'ye getirmiş oldukları bireysel sermayeler ülke ekonomisine katkıda bulunabilir. Olumsuz bakışa göre uzun vadede kaçakçılık faaliyetlerinin ağlar vasıtasıyla artabileceği öngörülmektedir. Ülke ekonomisine sosyal yardımlar açısından yük oluşturan Suriyelilerin uzun vadede maliyetlerin de arttığı düşünüldüğünden bu yük artabilir. Vergi yükümlülüğü olmaması yerli halkın bu vergi yükünü karşılamak durumunda kalmasını getirmektedir. Yerel halkın bunu

istememesi üzerine yerel halk ile Suriyelilerin arasında oluşacak uyumsuzluklar sorunlar çıkarabilecektir. Turizm yönünden Suriyeli istihdamının turistlerde olumsuz etki oluşturabileceği öngörülmektedir. Maliyetlerin fazla olması sebebiyle çalışma izni almaktan kaçınıldığı için işverenlerin Suriyeli istihdam etmek istememesi, kredili işlemlerin Suriyelilere sağlanmaması ekonomik entegrasyonların gelişmemesine neden olmaktadır. Halkın, medyanın da etkisiyle birlikte Suriyeli çalışanlara olan bakışlarının provakatif eylemlere dönüşme ihtimali de göz önünde bulundurulması gereken bir diğer etkidir (Kutlu, 2019: 55).

2.4.3. Suriyelilerin Türkiye'ye Siyasi Etkileri

Suriyelilerin Türkiye'ye ekonomik, toplumsal ve kültürel etkilerinin olduğu gibi politikaların geliştirilmesi ve yürütülmesinde, siyasi açıdan da etkilerinin var olduğu söylenebilir. Sayıları resmi verilere göre üç milyon üzerinde bulunan Suriyelilerin statüsel olarak bir statüye kavuşturulmasından temel hizmetlerdeki etkilerine kadar bütün etkileri onlar hakkında nasıl bir politika izlendiğine ve Suriyelilerin siyasi açıdan Türkiye'ye ne gibi etkilerde bulunduklarına bağlıdır. Suriyelileri Türkiye'nin müstakbel vatandaşları olarak değerlendiren ve çalışmasının başlığında buna yer veren Kap (2014) Suriyeliler hakkında çözüm önerilerinin kısa vadeli olmaması gerektiğini savunmakta ve yapılan çalışmalarda Türkiye'deki Suriyelilerin geçici bir misafir olarak değil müstakbel vatandaşlar olacağına dikkat çekmektedir. Bu anlamda 2023 yılı itibarıyla bu bakış açısının yanlışlanmadığını ve Suriyelilerin göç hareketinin üzerinden on bir yıl geçmesine rağmen 'geçici koruma' statüsünün devam ettiğini görmekteyiz.

Uluslararası alanda kapsamlı ulusal stratejilerin olmamasından dolayı Türkiye'nin eleştirildiğini belirten Kap (2014: 34) Suriyelilerin ülkemize gelişinin dördüncü yılının yaşandığını ve bu insanların geçici misafirler değil kalıcı çözüm üretilmesi gereken, kalıcı çözüm politikaları ile entegrasyonları sağlanması elzem olan insanlar olarak görülmesinin devlet tarafından da kabul gördüğünden bahsetmektedir. Kap (2014) çalışmasında siyasi açıdan atılabilecek adımlar olarak Suriyelilerin biyometrik kayıt altına alınması, istihdamı olumsuz şekilde etkilememesi için uygun pozisyonlarda iş alanları oluşturulması, yine işgücüne katılımda çalışma izinlerinin düzenlenmesi gereklilikleri vurgulamaktadır.

2022 yılı ile birlikte Suriyelilerin geçici koruma kapsamında değerlendirilen bir statülerinin olduğu bilinmekte olup kalıcı çözüm ve kalıcı bir politika oluşturulamadığı görülmektedir. Bu anlamda İçişleri Bakanlığı üzerinden yürütülen Göç İdaresi Başkanlığı'nın yerine 'Göç Bakanlığı' kurularak dinamik ve kalıcı çözümler sunan politikaların üretiminin sağlanması sürdürülebilirlik açısından faydalı olacak bir uygulama olabilir.

Suriye'den Türkiye'ye yönelen göç hareketinin ilk yıllarında Suriyelilerin gerek siyasi olarak gerek yerel halk bakış açısında 'misafir' olarak konumlandığı görülmektedir. Suriyelilerin artan sayısı ile birlikte iki bakış açısında da bu 'misafirlik' algısının değişmeye yerini kalıcı çözümlere veya vatandaşlık söylemlerine dönüştükleri ifade edilmektedir (Dündar, 2017: 44).

Son olarak Suriyelilerin Türkiye'deki siyasi etkisine iki farklı paradigma ile bakılabilir. Bunlardan ilki Suriyelilerin Türkiye üzerindeki siyasi kulislerine ve siyasi söylemlerine yani siyasi ortamına etkisidir. Yerel halk ile entegrasyon problemlerinden doğan sorunlar ve çatışma ihtimali, yerel halkta oluşan güvenlik kaygıları ve siyasi kutupların oluşması bu etkilere dahil edilebilir. İkincisi ise tam tersi olarak ifade edebileceğimiz Türkiye'deki siyasi ortamın Suriyelilere olan bakışı şekillendirmesidir. Bu anlamda siyasi tercihler Suriyeliler söz konusu olduğunda farklı davranış şekillerini beraberinde getirebilmektedir. Suriyelilerle iletişim kurmamayı ve entegrasyonu kabul etmeyen yerel halk ile daha ılımlı yaklaşan yerel halk arasında tepkisel farklılıklar ortaya çıkabilmektedir. Bu anlamda siyasi kutuplaşmanın Suriyeliler dolayısıyla arttığını ifade eden düşünceler mevcuttur (Oytun ve Gündoğar, 2015: 19).

2.4.4. Suriyelilerin Türkiye'deki Eğitim Üzerine Etkileri

Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye üzerindeki etkilerinden bazıları eğitim, sağlık, güvenlik, alt yapı hizmetleri ve belediyeçilik hizmetleri üzerinedir. Bu etkilerin olumlu ve olumsuz taraflarının olduğu bilinmektedir ancak Suriyelilerin sayısının fazlalığı ve Türkiye'deki sisteme dahil edilirken ki bazı entegrasyon konusundaki yaşanan problemler olumsuz tarafların daha ağır bastığını göstermektedir.

Eğitim açısından Suriye’den Türkiye’ye göçün ilk yıllarında eğitim konusunda geçici çözümler ve okullaşma oranının düşüklüğü ile ortaya çıkması olası problemlerin önüne geçilmiş görünmektedir. 2015 yılında yapılan araştırma ve bu araştırma sonucunda oluşturulan rapora göre Suriyeli eğitim çağındaki çocukların eğitim sistemi üzerinde fazlaca bir etkisinin olmadığını zira şehirlerde yaşayan eğitim çağındaki Suriyelilerin %10 kadarının ancak eğitim sistemine katıldığı %90 kadarının katılmadığı veya katılmadığı görülmektedir. Göçün ilk yıllarında eğitim sistemine katılamayan Suriyeli çocuklar eğitim sistemine yük oluşturmaya da bu oran bize eğitimsiz büyümekte olan bir kitlenin de varlığını haber vermektedir. Bu anlamda eğitimsiz büyüyen bir kitle ilerdeki sosyal sorunların nedeni olma ihtimalini taşımaktadır (Oytun ve Gündoğar, 2015: 20).

Yukarda da belirtildiği üzere olumlu veya herhangi bir etkisinin olmadığı düşünülen bazı durumlar geniş çaplı, uzun vadeli düşünüldüğünde olumsuz etkileri beraberinde getiren bir sorun olabilmektedir. Ocak 2022 tarihi itibarıyla okul çağındaki ve okullaşamayan kişi sayısı %35 olarak belirtilmektedir. Bu orana bakıldığında 2015 yılında yayınlanan ve yukarda belirtilen rapordaki orandan hareketle %90 oranından %35’e düşürülmüş olduğu söylenebilir ancak istenilen oranda okullaşmanın sağlanamadığı görülmektedir (<https://hbogm.meb.gov.tr>, 2022). Suriyeli çocuklarda okullaşmanın artması bir başarı olarak görünse de olumlu tarafının yanında okullaşan çocuk sayısı ile paralel olarak entegrasyon problemlerinin artması, öğretmen ve öğrenci arasında dil problemlerinin artması diğer etkiler olarak gelişmektedir.

2.4.5. Suriyelilerin Türkiye’deki Sağlık Üzerine Etkileri

Suriyelilerin sağlık hizmetleri üzerine etkileri çeşitlidir. Sağlık hizmetleri savaşın başladığı ilk günden itibaren sınırı geçen her Suriyeli için acil tıbbi bakımı gerektiren hallerde uygulamaya konulmuştur. Geçici koruma statüsünün sağlık hizmetlerini kapsayacak şekilde düzenlenmiş olması Suriye-Türkiye sınırından Türkiye’de bulunan hastanelere acil sağlık hizmetleri kapsamında hasta-yaralı-sivil ve savaşan insanların taşınmasını mümkün kılmıştır. Acil sağlık hizmetlerinin yanında Suriyelilerin polikliniklerden yararlanması veya üçüncü basamak sağlık hizmetlerinden yararlanması problemlere yol açabilmektedir. Öyle ki özellikle sınır bölgelerinde çalışan sağlık görevlilerinin kendilerinden kapasitelerinin üstünde bir

performans beklenilmesi ve onların bu durum karşısında bitkin düşmeleri söz konusudur. Bu durumun sağlık görevlilerinin sınır bölgesindeki illere tayin isteğini azaltmakta ve sınır illerde uzman sayısının azalmasına yol açmaktadır (Dinçer, Federici, Ferris, Karaca, Kirişçi ve Çarmıklı, 2013: 17) .

Türkiye'ye sığınan ve acil sağlık hizmetlerine ihtiyacı olan herkesin ve çocuklar için aşılama kampanyalarının finans ve hizmet verme kısmını ve bu hizmetlerin yürütülmesi Türkiye tarafından yapılmaktadır (Zencir ve Davas, 2014: 82).

Sağlık Bakanlığı, GİB ve AFAD işbirliğinde sağlık alanında çeşitli çalışmalar yürütülüyor olsa da bazı olumsuzluklar engellenememektedir. Bunlardan bazıları şunlardır:

- a-) Sınır illerdeki bölgelerde yoğun bakımdaki yatak sayısının yeterli gelmemesi, diyaliz hastalarının da Suriyeli göç eden sayısının artmasıyla fazlalaşması ve randevu verilememesi.
- b-) Türkiye'de 2011-2021 yılları arasında toplamda 689.000 üzerinde Suriyeli bebek dünyaya gelmiştir. Bebeklerin kaydı AFAD eliyle gerçekleştirilmektedir. Geçici koruma kapsamına alınan bebeklere Türk vatandaşlığı soy bağı şartını karşılamadığı durumlarda verilmemektedir. Doğum kontrolüne ise Suriyeliler istekli görünmemektedir.
- c-) Dil bilmeyen sağlık personeli Suriyeli hastalarla iletişim sağlamakta sorunlar yaşamaktadır. Bu anlamda tercüman olmayan yerlerde problemler çıkabilmektedir.
- d-) Savaşın fiziksel yıkımının yanında psikolojik sarsıntılarının iyileştirilmesi için ASHB tarafından geçici barınma merkezlerinde Psikososyal Destek Büroları kurulmuştur. Barınma merkezleri dışında kalan büyük bir kısım ise bu destekten mahrum kaldığı için travmaları ile birlikte hastaneler ve toplumsal yaşam içerisinde problemli davranışlar sergileyebilmektedir.
- e-) Poliklinik hastası olan ancak geçici kimlik kartı çıkarmadığından provizyon alınamayan Suriyeliler mağduriyet yaşamaması için hastaneler tarafından bir şekilde Acil servisten girişleri yapıp geri göndermeden muayene edilmeye çalışılmaktadır. Bu durum zaman zaman sıra alarak gelen insanların tepkisini çekebilmektedir. (98 ile başlayan geçici koruma kimliğinin 99'a dönüştürülmesi durumunda da provizyon çıkmadığından aynı durum yaşanabilmektedir.)

f-) Suriyelilerin sağlık hizmeti almak için yoğun olarak gittiği illerden Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa ve Hatay illerinde görev yapan sağlık çalışanları aynı anda hem bölgenin yerli halkına hem de Suriyelilere hizmet verdiğinden dolayı iş yükünün artmasından ve iş veriminin düşmesinden dolayı gergin bir ortamın oluştuğunu, bitkinlik ve huzursuzlukların görülmeye başlandığını belirtmektedir. Bu gergin ortam hastalarla tartışmaya ve motivasyonel kayıplara neden olmaktadır (Aydın, 2021: 239-242).

2.4.6. Suriyelilerin Türkiye'deki Güvenlik Üzerine Etkileri

Güvenlik hizmetleri konusunda Suriyelilerin Türkiye'ye olan etkisine bakıldığında ekonomik sebeplerin olumsuz etkileri iş imkânlarına ulaşımın kısıtlılığı ve okullaşamayan çocuk, genç kesimin bulunması belirli suçların artmasını beraberinde getirmektedir. Suriyelilerin kendi aralarında bir yaşam stiline doğru gitmelerinden dolayı kısa vadede gördüğümüz ve uzun vadede görebileceğimiz güvenlik açısından tehdit diyebileceğimiz etkilerinin var olduğu söylenebilir (Tunç, 2015: 54).

Suriyelilerin tehdit unsurlarına karşı Türkiye'yi açık hedef haline getirmesi yerel halkın güvenlik anlamındaki kaygı düzeyini arttırmaktadır. Bu açıdan Suriyelilerin güvenlikle ilgili oluşturduğu ortam yersiz bir kaygı dahi olsa güvenlik riskiyle birlikte bu kaygının tepkiye dönüşerek, şiddet içeren kitlesel olaylar doğurması muhtemeldir. 2014 Temmuz ayında Kahramanmaraş'ta 'Suriyelileri istemiyoruz yürüyüşü' ve Gaziantep'te '25 Suriyeliyle yaşanan gergin olaylar' bu konunun hassas olduğunu göstermektedir. Diğer illerde de yaşanan veya yaşanabilecek olaylar Suriyelilerin de örgütlenmesiyle birlikte daha karmaşık hale gelecektir. Ufak çaplı olayların kitlesel tartışmalara dönüşmemesi önemlidir. Bu anlamda yerel halkın güvenlik kaygıları, kendilerini teröre açık hissetme durumları gözden geçirilmelidir. Suriyelilerin arasında çeşitli terör örgütlerine bağlı kişilerin de olması ihtimali bu kaygıyı arttırmaktadır. Suriyelilerin karışacakları olayların toplumsal etkilerinin yerli halka nazaran etkilerinin daha büyük olacağı göz önünde bulundurularak uyum çalışmaları arttırılmalı ve asayişin iyi durumda tutulmasına özen gösterilmelidir. Zor koşullar altında yaşayan Suriyeliler şiddet ortamının içerisinde bulunmaya açıktır. Eğitim konusunda eksik olan, ekonomik olarak sıkıntıları bulunan ve kimlik bulma sürecini iyi yönetemeyen gençlerin ilerdeki

suçların kaynağını oluşturabileceği öngörülmektedir. Kayıp nesiller bu anlamda orta ve uzun vadede yeni güvenlik risklerini ortaya çıkaracaktır (Oytun ve Gündoğar, 2015: 19).

Suriyelilerin Türkiye'deki güvenlik üzerine olan etkilerine bakıldığında gerekli tedbirler alınmaz ise geri dönülmez problemlerle karşılaşılabilceği görünendir. Bu konuda çözüm önerisi olarak Gaziantep Ortak Akıl Raporu 2 (2015: 5)'de geçen iki çözüm önerisi güvenlik açıklarını kapatmaya yönelik olarak örnek gösterilebilir. Bunlardan birincisi ülkedeki bulunan bütün Suriyelilerin kayıt altına alınması ve gerekli parmak izi, biyometrik kayıtlar vb.'nin alınması en hızlı şekilde bütün kayıt dışı olan ve yeni gelen kişilere de bu sistemin uygulanmasıdır. İkincisi ise sınırdan geçen tüm araçların plaka kaydından sigortasına varıncaya kadar kayıt altına alınması herhangi bir problem anında takip olanaklarının kolaylaştırılması için gerekli çalışmaların gerçekleştirilmesidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YASAL ÇERÇEVE

3.1. Suriyelilerin Statüsüne Tarihsel Bir Bakış

Suriye’de yaşanan olaylardan dolayı ülkelerini terk etmek zorunda bırakılan insanların hukuki statüsüne ilişkin bilinen bir gerçek, kitlesel göçlere kalıcı çözümlerden ziyade geçici, anı kurtarmaya yönelik çalışmalarla insani yardımların sürdürülmesidir. Burada egemen ve göç alma konumu ile Türkiye insani yardımlarını sürdürürken 2011’den itibaren beş yıla yakın bir süre kitlesel göçlerin devam edişi hem Türkiye’nin devlet olarak sorumluluk sınırını çizmesi hem de insani yardımlardan faydalanan kişilerin bir statü ile kendilerini güvence altına alması açısından uluslararası hukukta kabul gören bir statü ile bu insanlara yönelik çalışmalar yapmayı zorunlu kılmıştır (Kula, 2015: 48-50). Bu noktadan hareketle Kula’nın (2015: 49) değinmiş olduğu tarihsel akışa bakılabilir:

“Türkiye’de 2013 yılına kadar yürürlükte bulunan Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’te Avrupalı Devletlerden göç edenler mülteci statüsüne sahip olurken Avrupa dışından gelenlere sığınmacı statüsü tanınıyordu. 2013 yılına gelindiğinde göç hukukunu özel olarak düzenleyen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkarılmış ve sığınmacı terimi çıkarılarak yerine “şartlı mülteci” kavramı tanımlanmıştır. Yine YUKK’un 63 maddesi ile ikincil koruma kavramı hukukumuzda girmiş ve bu kavramın kapsamı”ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşılacak kişiler” olarak sınırlandırılmıştır. İkincil koruma müessesinden ziyade Suriyelilerin hukuki statüsü, yeni bir yönetmelikle açık bir şekilde ifade edilerek geçici koruma olarak belirlenmiştir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 91. Maddesinde ele alınan geçici koruma müessesini geniş bir çerçevede düzenlemek amacıyla Bakanlar Kurulu 22 Ekim 2014’te bir yönetmelik çıkarmıştır. Yönetmeliğin 1. Maddesine göre, iş bu yönetmelik Suriye vatandaşlarından başka, Suriye’den aynı korkularla ayrılan vatansız kişiler ile Suriye’de bulunan Avrupalı devletlerin vatandaşı olması hasebiyle edilebilecekleri de uygulanacaktır.

Geçici koruma kişilere yönelik bir korumadan ziyade, acil ve geçici olarak kitleler halinde göç edenlere uluslararası koruma taleplerinin olup olmadığına bakılmaksızın sağlanan bir korumadır. Bu hukuki statü ile Suriyelilerin Türkiye’ye girişleri üçüncü bir ülkeye iltica etmek için burada geçirdikleri zaman ile Türkiye’den çıkışları güvence altına alınarak bu kişilere Devlet tarafından haklar ve yükümlülükler verilmesiyle birlikte devlet de kendisini yükümlülükler ile bağlamıştır.”

İç hukuktaki sığınmacı, mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma vb. terimlerin kapsam ve tanımlarının Suriye olaylarından sonra değişimi bu alanlarda düzeltilmesi ve geliştirilmesi gereken bir dizi durumun varlığını göstermektedir. Öyle ki “Yasa ile beraber uluslararası koruma konusu ilk kez kapsamlı şekilde irdelenmiş ve misafirperverlik olarak algılanan uluslararası koruma artık ‘hak’ bağlamında ele alınmıştır” (Akıncı, 2015: 78).

2013’te kabul edilip 2014 yılında yürürlüğe giren YUKK ve buna bağlı GKY ile Suriyelilere geçici koruma statüsü verilmiştir. Bu statüyle birlikte Suriye’den kitlesel göç yoluyla gelerek Türkiye’ye sığınmış olan kişilerin temel insani hakları güvence altına alınmış ve aynı zamanda geri gönderilmeme hakkı da bu kişiler için işletilmiştir (Danış ve Dikmen, 2022: 28).

6458 sayılı YUKK 2013 tarihli olup Suriye savaşının etkilerinin Türkiye için başlamasından yaklaşık olarak iki yıl sonraya tekabül ettiği görülmektedir. Öncesinde verilen tarihsel gelişimde de görüleceği üzere Suriyelilere yönelik hükümlerin genel olarak tabana yayılması Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile hayat bulmuştur. YUKK Madde 91’de Kanunun Geçici Koruma ve Uluslararası Korumaya İlişkin Diğer Hükümler başlığı altında Geçici Koruma şu şekilde belirtilmiştir: “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.” Bu hüküm daha önce de belirtildiği üzere bu kanun haricindeki yönetmeliklerle de desteklenerek Suriyelilerin statüsünü geçici koruma altında bulunan Suriye vatandaşı olarak tayin etmiştir. Bu hükümle birlikte ilgili yönetmeliğin içeriğinde bulunan geçici koruma kimlik belgesi, sağlık hizmetlerine erişim, barınma merkezlerine sevk işlemleri, geçici korunanlara illerde kalma hakkı, ülkede kalış hakkı gibi haklar tanınmış olması ve eğitim hizmetleri, giyim, yiyecek yardımlarının kamplarda ve diğer yerlerde sürdürülüyor oluşu kanunun kapsamı hakkında açıklayıcı olacaktır. Bir diğer nokta ise bu hizmetlerin geçici olarak sunuluyor olmasıdır. Geçici olduğu düşünülen hizmetler 2013 yılından itibaren aktif olarak verilmeye devam etmektedir. Bu da doğal olarak yapılan hizmetlerin geçicilik tanımını ve kapsamını sorgulatarak çeşitli çevrelerce eleştirilmektedir.

Geçicilik aynı zamanda geçici koruma altında bulunan Suriye vatandaşlarına misafir gözüyle bakılmasını beraberinde getirdiğinden toplumsal olarak da

düzenlemelerin geciktiği veya gecikeceği görünendir. Öyle ki belirli bir düzenin olmayışı ve aynı zamanda bu insanların güvenli bölgelerde sınır hattı boyunca yerleştirilememiş olmaları standart uygulamalara gidilmeyi zorlaştırmıştır. Entegrasyonun sağlanması misafir algısının kırılması ile başlamaktadır. Bu açıdan Suriyelilerle ilgili atılacak adımların ilk başta sürdürülebilirlik bağlamında değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

Geçici koruma, keyfi uygulamalar ve ülke terklerinin sonucunda değil bir aciliyet ve cebir söz konusu olduğunda uygulanması münasip görülen durumları içerisine alır. YUKK madde 91’de bu durum şu şekilde belirtilmiştir: “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir” (YUKK, 2014: md.91). Türkiye’ye ülkelerindeki baskı ve zulümden kaçarak kendilerine barınacak ve yaşamlarını devam ettirecek yerler arayan Suriyeliler ilk başta geçici ve acil bir koruma isteği ile Türkiye sınırlarına gelmiş ve ülkeye normal veya kaçak yollarla giriş yapmışlardır. Bilindiği üzere bu insanların korumaya ihtiyacı aşikâr olduğu için acilen geçici koruma altına alınmışlardır. Ancak bu uygulama yasanın çıktığı tarihten itibaren olduğu için savaşın patlak verdiği ve kitlesel olarak insanların akın akın gelmeye başladığı 2011’den yasa çıktığı tarihe kadar Suriyelilerin statüsü tanımlanamamıştır. Bu statü belirsizliği hem Suriyeliler hem de Türkiye açısından keyfi uygulamalara yol açmış olsa da ilk başta olaya insani yardım olarak bakılmış ve Suriyelilerin temel yaşam ihtiyaçları olabildiğince karşılanmaya çalışılmıştır (Uzun, 2015: 112).

2011 senesinden 2013 senesine kadar oluşan bu statü belirsizliği ve Suriyelilere misafir gözüyle bakılması gerekli sosyal hizmet müdahalelerinin gecikmesine veya uygulanamamasına yol açmıştır. Zira Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)’nın 9 Eylül 2013 Tarihli ve 12816 sayılı “Suriyeli Misafirlerin Sağlık ve Diğer Hizmetleri Hakkındaki Genelge” sinin ismi bile 2013’ün sonlarına kadar Suriyelilerin devlet kurumları ve devlet zihniyeti açısından misafir olarak görülmesini ortaya koyar niteliktedir.

Türkiye’de barınmaya ve temel ihtiyaçlarını karşılamaya başlayan geçici koruma altındaki Suriyeliler için misafirlikten kalıcılığa doğru atılan adımlardan ve çeşitli faktörlerden birisi olan Suriyelilere yönelik projelerdir. Muhakkak ki bu projeler sosyal hizmetin ve sosyal devletin yerine getirmesi gereken uygulamalardır.

Ancak bu çalışmaların sosyal dengenin sağlanması açısından olması gereken temel amacı hem Suriyelilerin hem de yerel halkın belirli sorunlarına cevap niteliğinde ve süreklilik arz eden çalışmalar olmasıdır.

Türkiye’deki geçici koruma altında bulunan Suriyelilere yönelik projeleri, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı resmi web sayfası www.gap.gov.tr (2022)’de ismen şu şekilde belirtilmiştir:

- “1-Suriye Krizinin Etkilerinin Azaltılması Projesi*
- 2-Geçim Kaynakları Ve İnsana Yakısr İş Fırsatları Projesi*
- 3-Sosyal İstikrarın Güçlendirilmesi Projesi*
- 4-Suriyeli Kadınların Sosyal Ve Ekonomik Yaşama Adaptasyonu Projesi*
- 5-Kadının Güçlendirilmesi Yoluyla Suriyeli Ve Ev Sahibi Topluluklar Arasında Sosyal Uyum Projesi*
- 6-Suriyeli Kadın Ve Genç Kızların Sosyal Ve Ekonomik İstikrarı Ve Dayanıklılığının Güçlendirilmesi Projesi*
- 7-Suriyeli Çocukların Ve Gençlerin Güçlendirilmesi Çalışma Planı”*

3.2. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Hakları

Türkiye’nin de taraf olduğu, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme’de geniş bir perspektif ile mülteci haklarına ilişkin 46 madde bulunmaktadır. Bu sözleşmenin maddelerinin Türkiye’de bulunan geçici koruma altındaki Suriyeliler için geçerli olup olmadığı konunun hak bağlamında ele alınıp alınamayacağı konusunda önem arz etmektedir. Türkiye’nin taraf olduğu Cenevre sözleşmesinin haricinde yine Türkiye’nin kendi iç hukukunda bulunan Yabancı ve Uluslararası Koruma kanunun hükümlerinin uluslararası sözleşmelere uyumu lazımdır. Bununla birlikte iç hukukun temelini oluşturan anayasadaki hükümlerin de uluslararası düzeyde kabul gören mülteci ve insan haklarına ters düşmemesi istenilendir. Bu konuda Reçber uluslararası taraf olunan sözleşmelerin devletlerin kendi iç hukukunda ilgili konuyu düzenlerken bir rehber konumunda olduğundan bahsetmiştir (Reçber, 2014: 252).

- “94/6169 sayılı İltica Sığınma Yönetmeliği*
- 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun*
- 5393 sayılı Belediyeler Kanunu*
- 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kanunu*
- 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu*
- 5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Kanunu*
- 222 sayılı İlköğretim Kanunu*
- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu*
- 4320 sayılı Ailenin Korunması Kanunu.”*

Türkiye'ye sığınma talebiyle başvuranların sosyal hakları konusundaki yönetmelikler ve kanunlar Baklacioğlu'nun (2009: 444) sınıflandırması ile yukardaki gibidir.

Bunlara ek olarak Aralık 2013'te resmi gazetede yayınlanıp 2014'ün ilk çeyreğinde yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) günümüz geçici koruma altında bulunan Suriye vatandaşlarını ilgilendiren en kapsamlı kanunlardan birisidir. Bu bölümde Türkiye'deki geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin hakları ele alınarak ardından genelde ülkemize özelde ise sınır illerine ne gibi etkilerinin var olduğu tartışılarak belirli analiz ve tablolara yer verilecektir.

Güvenli sığınma ve barınma hakkı Cenevre sözleşmesinin yirmi birinci maddesinde koruma altına alınmış olup taraf devletlerin konut edinme açısından kendi ülke vatandaşına nasıl davranıyorsa yabancılara, daha ilgisiz olmayacak şekilde, davranması ve hizmet sunmasından bahsetmektedir (BMMYK, 1951:8).

Güvenli sığınma ve barınma bir istek, ihtiyacın ötesinde haktır ve uluslararası alanda koruma altına alınmıştır. Savaşta kaçan insanların öncelikli problemlerinden birisi olan güvenli sığınma ve barınma ihtiyaç olmasının yanı sıra bir haktır. Savaş sonrasında insanların bavullarıyla birlikte ilk ihtiyacı olan şey çatısı olan, içerisinde temel insan ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir hanedir. Bu açıdan bakıldığında hak bağlamında bu kişilerin faydalandırılması gereken ilk hak güvenli sığınma ve barınma hakkı olarak görünmektedir.

Mevzuatta geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin barınma ve ikamet izinleri YUKK 'ta⁴ ikinci bölüm ikamet izinleri başlığı altında düzenlenmiştir. İkamet izinleri hakkında ikamet izni alan yabancıların ikamet harcı ödemekle yükümlü oluşları ve savaştan kaçarak barınma sorununu bile yeni çözen bu insanların bu harçları uzun süre ödemeyerek biriktirmesi ve üçüncü ülkelere veya kendi ülkelerine gideceklerinde toplu talep edilmesi ve ülkeden çıkışlarında bazı sorunlarla karşılaştıkları bilinmektedir (Reçber, 2014: 259).

Uluslararası alanda mülteci ve sığınmacıları ilgilendiren anlaşmalar ile iç hukukumuzda yer alan kavram ve uygulamaların tezat düşmemesi gerekmektedir. Bu açıdan 1951 Cenevre sözleşmesindeki hükümlerden hareketle kendi iç hukukumuzda

⁴ Bkz. 6458 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, madde 19-49

yer alan YUKK'daki hükümler güvenli sığınma ve barınma konusunda da örtüşmekte hatta Suriyelilerin yoğun göç dalgasına karşın olumsuzlukların azaltılmasını destekleyici tedbirler ve çözümler getirebilmek adına revizelere başvurulmakta ve güncelleme yapılmaktadır.

Güvenli sığınma ve barınma denilince akla ilk gelen sorular nerede ve nasıldır. Bu açıdan Türkiye'nin kamp ve illerde güvenli sığınma ve barınma hakkını tesis ettiği bilinmektedir. Geçici Barınma Merkezleri (GBM) olarak geçen kamplar illere göre daha az Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır.

Tablo 1.

GBM ve GBM Dışında Bulunan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı

İl	GBM Adı	GBM Mevcudu	Toplam Mevcut
Adana (1)	Sarıçam	16.560	16.560
Hatay (3)	Altınözü	2.425	8.192
	Yayladağı	3.296	
	Apaydın	2.471	
Kahramanmaraş (1)	Merkez	9.594	9.594
Kilis (1)	Elbeyli	8.200	8.200
Osmaniye (1)	Cevdetiye	8.156	8.156
Toplam	50.702		
Geçici Barınma Merkezleri Dışında Bulunan Suriyeli Sayısı		3.711.683	

Kaynak: www.goc.gov.tr , 2022.

21.04.2022 tarihi itibarıyla güncellenen geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin ikamet ettikleri yerlere göre dağılımı genel hatlarıyla Tablo 1'de verilmiştir. Bu şekilde hareketle kabaca üç buçuk milyondan fazla Suriyelinin GBM dışında yaşadığı ve bu sayıya nazaran çok az olduğu görünen elli bin yedi yüz iki kişinin GBM'de yaşadığı bilinmektedir. Bu durumda GBM dışında Türkiye'deki illere dağılan Suriyeliler güvenli sığınma ve barınma konusunda olumsuz etkilenmektedir. Zira gittikleri illerde ucuz ücretli işlerde çalışarak geçinmeye çalışan Suriyeliler, barınma ihtiyacını karşılayacak olan hanelere yüksek ücretler verememektedir. Bu durum ise güvenli sığınma ve barınma konusundan sonra gelen diğer haklarını tehlikeye atmaktadır.

Suriye’de başlayan iç savaş neticesinde milyonlarca insan yerinden edilmiş ve kendilerine güvenli liman aramışlardır. Bu arayışta çocuklarda eğitim ve öğretim haklarından mahrum kalmış ve sığındıkları ülkedeki eğitim hassasiyetinin derecesi nazarınca bu haktan faydalanmışlardır. Eğitim ve öğretimlerini savaş şartlarında gerçekleştiremeyen çocukların elbette sığındıkları ülkede bunu yerine getirmeleri beklenmektedir.

Türkiye açısından, Türkiye’deki Suriyeli çocukların yarısından fazlasının eğitim çağında olduğu bilinmektedir. Suriyeli çocuklarının eğitimlerinin kalıcı bir formatta olup olmayacağı ve eğitim dilinin Türkçe olması konusunda ilk etapta problemler yaşanmıştır. GBM kapsamındaki kamplarda okullaşma oranının daha iyi olduğu bilinse de GBM dışındaki Suriyeli vatandaşların sayısı göz önüne alındığında okullaşma oranı düşük düzeydedir (Eren ve Kaya, 2015: 60).

MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı’nın Ocak 2022’de yayınladığı rapora göre okul çağında olan 1.124.353 kişi bulunmakta olup bunlardan 730.806 kişi okullarda eğitim görmekteyken 393.547 kişi okullaşamamıştır. Okullaşamayan kişi sayısı %35 oranında ciddi bir orandır. Bu oranın ortaya çıkmasında Suriye eğitim sistemi ile Türkiye eğitim sisteminin farklı olması, ekonomik yetersizlikler sebebiyle ortaokul eğitiminden sonra okul çağındaki çocukların ailelerin ekonomisine katkıda bulunmak için çalışmaları, dil konusundaki uyumsuzluklar, Suriyeli aile gelenekleri ve entegrasyon konusunda problemler etkili olmaktadır (<https://hbogm.meb.gov.tr>, 2022).

2014 yılından itibaren Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) seçeneği gündeme gelmiş, Suriyeli öğrencilerin kendi müfredatlarında ve kendi dillerinde eğitim vermeye çalışılmıştır. Türkçe derslerine de ver verilen bu merkezlerde geçicilik üzerinden bir sistem oturtulmaya çalışılmış olup Suriyelilerin kendi müfredatlarında eğitim görmelerinin daha yararlı olacağı kanaati oluşmuştur ancak zaman geçtikçe Suriye’deki iç savaşın uzaması ve kalıcı bir sistemin oluşturulması gerekliliği önem kazanmıştır. Ayrıca GEM’lerden mezun olan öğrencilerin denkliklerinin olmaması geri kalan eğitim-öğretim hayatlarında tekrardan okumak durumunda kalmaları GEM’lerin gözden geçirilmeye ihtiyacı olduğunu göstermiştir. Bu anlamda MEB kademeli olarak 3 yıl içerisinde eğitim çağında olan Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegre olmasını hedeflemiştir. Buna ise GEM’leri kademeli olarak

kapatacağını ve burada öğrenim gören öğrencilerin MEB'in devlet okullarına devam edeceğini duyurarak işe başlamıştır. 2017 yılında yapılan denklik sınavları ile 8 bin Suriyeli genç bu denklik sınavlarına girmiş ve yarısına yakını denklik alarak çeşitli üniversitelere başvurularının yolu açılmıştır. 2015 yılı itibariyle artık geçicilik üzerine kurulan eğitim paradigmasının çöktüğünü fark eden yetkililerin 2017 yılı itibariyle GEM'leri kapatmayı öncelik haline getirerek 2018'in sonuna doğru bütün GEM'leri kapatarak MEB devlet okulları üzerinden entegrasyonun sağlanması ve eğitimin verilmesinin doğru olacağı kanaatinin yaygınlaştığı ve bu yönde adımlar atıldığı bilinmektedir.

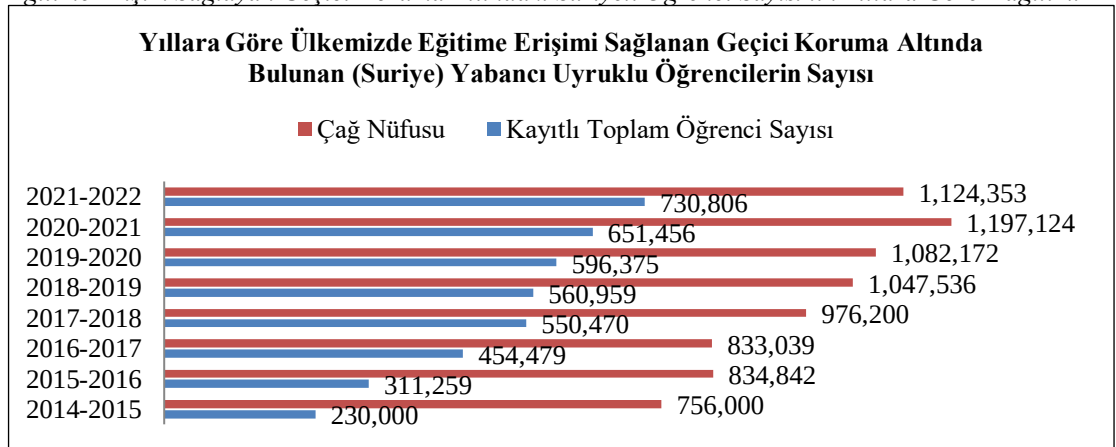
Geçicilik üzerinden şekillenen eğitim politikalarının kalıcı olarak entegrasyonu sağlaması mümkün değildir. Bu anlamda verimli eğitim politikaları kalıcı çözümlere ihtiyaç duymaktadır (Elbeyli, 2020:196). GEM'lerin kapatılması bu bağlamda doğru bir adım olarak görülebilir.

Bununla birlikte Türkiye'de Suriyeli çocukların eğitime yönelik olarak MEB Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü çatısı altında Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı oluşturulmuş olup entegrasyonu ve kolektif faydayı üst düzeyde tutmaya çalışan sistemler üretilmeye gayret gösterilmiştir (Tanrıku, 2018: 2595-2596).

Şekil 3' te görüldüğü üzere çağ nüfusu artarken eğitime erişen kayıtlı toplam öğrenci sayısı da artmaktadır. Bu durum çağ nüfusunun eğitime erişimi açısından olumlu bir durumu yansıtıyor olsa da eğitim içerisindeki dil engelleri, entegrasyon sorunları da aynı oranda geliştirilmeyi ve çözümü gerektiren konular olarak güncelliğini korumaktadır.

Şekil 3.

Eğitime Erişim Sağlayan Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Öğrenci Sayısının Yıllara Göre Dağılımı

Kaynak: <https://hbogm.meb.gov.tr>, 2022.

Sağlık hakkı, Birleşmiş Milletler’ in öncülüğünde yayınlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948)’nde de “yaşam hakkı” dairesinde kabul gören evrensel genel geçer bir haktır. Sağlık hakkı bu sözleşmenin 25. Maddesinde şu şekilde belirtilmektedir: “Herkesin, kendisi ve ailesinin sağlık ve güveni için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır” (İHEB, 1948: md.25).

Mülteci Hakları Merkezi (MHM)’nin Mart 2017’ de yayınladığı rapora göre geçici koruma uygulamasına dâhil olan kişiler kamuya ait sağlık tesislerinde verilen sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanabilirler. Tek şart 99 ile başlayan geçici koruma kimlik belgesine sahip olmaktır. Bu kimlik belgesine sahip kişiler birinci basamak sağlık kuruluşları (tanı, tedavi ve rehabilitasyon) hizmetlerinden yararlanabilmektedir. Birinci basamak sağlık kuruluşları olan, sağlık merkezleri, ana-çocuk sağlığı, göçmen sağlığı merkezleri, sağlık ocakları, aile planlaması merkezi ve verem savaş dispanserleri geçici koruma altındaki Suriyelilere ücretsiz bir şekilde hizmet vermektedir. Bunların haricinde ikinci ve üçüncü basamak sağlık merkezlerine de doğrudan başvuru bu kimlik belgesiyle mümkündür. Devlet hastaneleri ikinci basamak sağlık kuruluşu kategorisine dâhil olurken, eğitim ve araştırma hastaneleri ile üniversite hastaneleri ise üçüncü basamak sağlık kuruluşu olarak geçmektedir. Üniversitelerin sağlık uygulama ve araştırma merkezleri ile özel hastanelere doğrudan başvuru yapılamamakla beraber acil haller dışında sevk olmadan sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanılamamaktadır. Geçici koruma kaydının yapıldığı ilde sağlık hizmetinin gerçekleştirilmesi uygun görülmuş olup bu durum hastaların sevk edildiğinde başka bir ilde de sağlık hizmetlerinden yararlanmaya engel teşkil etmemektedir. İlaç konusunda ise doktor tarafından reçete edilmiş olan ve Sağlık Uygulama Tebliği kapsamında olan ilaçlar AFAD’la anlaşmalı eczanelerden ücretsiz olarak alınabilmektedir. Buradaki tek şart da 99 ile başlayan geçici koruma kimlik belgesine sahip olmaktır (<https://mhd.org.tr/tr>, 2022).

Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik yasal zemin aşağıda belirtilmiş olup bu yasal düzenlemeler sonrasında uygulamalar aktif hale getirilmiştir:

a-) 09.09.2013 tarihli ‘Suriyeli Misafirlerin Sağlık ve Diğer Hizmetler Hakkında 2013/8 sayılı Genelge’ uygulamaya konulmuştur.

b-) 15.04.2015 tarihli Sağlık Bakanlığının götürü bedel üzerinden sağlık hizmeti sunmak üzere kamu kurum ve kuruluşları ile protokoller yapma, kamu kurum ve kuruluşlarının da söz konusu protokoller doğrultusunda götürü bedel üzerinden sağlık hizmeti bedeli ödeme yetkisini öngören kanun teklifi TBMM Plan Bütçe Komisyonundan geçmiştir.

c-) 12.10.2015 tarihli ‘Geçici Koruma Altındaki Yabancılar İlişkin Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi hakkında 2015/8 sayılı Genelge’ uygulamaya konulmuştur.

Tablo 2.

Sığınmacılara Sunulan Sağlık Hizmetleri (2011-2021)

81 İl Geneli Sağlık Hizmetleri Verileri		2011-2020 Toplam	2021 Genel Toplam	2011-2021 Genel Toplam
Poliklinik Sayısı	HSGM Bağlı Birimleri	27.644.624	6.224.950	33.869.574
	KHGM Bağlı Birimleri	51.061.423	5.237.534	56.298.957
	Üniversite/Özel Hastaneler	1.711.718	368.141	2.079.859
Toplam		80.417.765	11.830.625	92.248.390
Yatan Hasta Sayısı	KHGM’ne Bağlı Hastaneler	2.581.022	263.121	2.844.143
	Üniversite/Özel Hastaneler	160.830	28.105	188.935
Toplam		2.741.852	291.226	3.033.078
Ameliyat Sayısı	KHGM Bağlı Hastaneler	2.203.455	192.636	2.396.091
	Üniversite/Özel Hastaneler	75.402	13.683	89.085
Toplam		2.278.857	206.319	2.485.176
Doğum Sayısı	KHGM’ne Bağlı Hastaneler	617.444	76.627	694.071
	Üniversite/Özel Hastaneler	24.410	6.102	30.512
Toplam		641.854	82.729	724.583

Kaynak: <https://hsgm.saglik.gov.tr/>, 2021.

Tablo 2’de 2011-2021 arasında 81 il toplamında yapılan poliklinik sayısına bakıldığında sayının 92.248.390 olduğu görülmektedir. Tablo 2’de görüldüğü üzere Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü (KHGM)’ne ve Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü (HSGM)’ne bağlı birim ve hastaneler ile Üniversite/Özel hastanelere başvuran ve bu sayede hizmet alan 81 il genelindeki sayı Suriyelilerin aktif olarak sağlık hizmetlere erişebildiğini göstermektedir. 2011-2020 arasında toplam 641.854 doğum gerçekleşmişken 2021 yılı içerisinde 82.729 doğum gerçekleşmiştir. Bu da artan bir doğum oranının olduğunun yanı sıra sağlık hizmetlerine erişimin ve aktif olarak sağlık hizmetlerinin kullanıldığının göstergesidir.

Türkiye’deki Suriyelilere yönelik sağlık hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde sunulabilmesi, dil, kültür uyumsuzluklarından kaynaklı problemlerin üstesinden gelinebilmesi ve aynı zamanda sağlık hizmetlerine erişimin artırılması gayesiyle Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları yerlere Göçmen Sağlığı Merkezleri (GSM) oluşturulmuş olup bu merkezler ortalama olarak 4000 kişiye hizmet verebilecek kapasitede dizayn edilmiştir. Suriyeli sayısının 20 binin üzerinde olduğu illerde Güçlendirilmiş GSM’ler hizmet vermekte olup güçlendirilmiş GSM sayısı 37’dir (<https://hsgm.saglik.gov.tr/>, 2022).

“Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi Projesi (SIHHAT)” kapsamında Suriyelilerin GSM üzerinden aldıkları hizmetlerin geliştirilmesi ve bu merkezlerde istihdam edilmek ve hizmet sunmak için Suriyeli sağlık çalışanlarına eğitim verilerek bu merkezlerde etkin ve verimli şekilde çalıştırılması sağlanılmaktadır.

En temel insan haklarından birisi olan çalışma hakkı herkes içindir. Çalışmanın mecburiyet veya özgürlük kapsamında değil de bir hak çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Çalışma hakkı uluslararası belgelerle düzenlenmiş olup İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB) bu konuda öncü niteliktedir. İHEB 6. ve 23. maddesinde herkesin eşit şekilde çalışma hakkına sahip olduğu ve yapacağı işin niteliği fark etmeksizin istediği gibi seçme hürriyetine sahip olduğu açıkça belirtilmektedir. 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde de çalışma hakkına üçüncü bölümün ‘Gelir Getirici Çalışma’ başlığında değinilmektedir. Cenevre Sözleşmesinin belirtilen bölümünde gerekli bazı koşulları taşıyan ve ülkede yasal yollarla ikamet etmekte

olan mültecilerin belirli çalışma haklarına sahip olduğunun vurgusu yapılırken sözleşmeye göre ikamet edilen ülkedeki mültecilerin kendi işini kurma ve çalışması için gerekli koşulların ikamet ülkesinin bu kişilere sağlaması gerektiği belirtilmiştir. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin üçüncü bölüm altıncı maddesinde yer alan çalışma hakkı da uluslararası alanda düzenlenmiş ve çalışma hakkına yer veren belgelerdendir. Bu maddeye göre sözleşmeye taraf olan devletler herkese özgürce seçebileceği bir iş imkânı sunmalı ve bu işte korunması için gereken önlemleri almalıdır (Dönmez Kara, 2016:154-155).

1982 T.C. Anayasa'sı 48. Maddesinde yer alan ayırım gözetmeksizin herkesin dilediği alanda çalışma, sözleşme yapma, iş kurma, özgürlüğünün bulunduğu belirtilmektedir. 1982 Anayasası'nın 16. maddesine göre çalışma hakkı da dâhil olmak üzere temel hak ve hürriyetler milletlerarası hukuka riayet edilerek yabancılar için sınırlandırılabilir. Bu açıdan yukarda belirtilen ve taraf olunan milletler arası anlaşmalarla iç hukukta düzenlenen kanun ve yönetmelikler birbiri ile örtüşmektedir denilebilir. 2003 yılında yabancıların Türkiye'de çalışma hayatlarını düzenleyen genel hükümler 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun (YÇİHK) ve bununla birlikte bu kanunun işletilmesi için çıkarılan yönetmeliklerle düzenlenmiştir. 2022 yılı itibariyle güncelliğini koruyan 2013 yılında çıkarılmış olan 6458 YUKK çalışma hakkını ve buna bağlı belirli izinleri yeni düzenlemelerle hayata geçirmiştir. YUKK 91. maddesi kapsamında Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY) çıkarılmış olup Suriyelilerin çoğunluğunun herhangi bir alandaki (sağlık-eğitim-çalışma vb.) durumu bu yönetmeliğe göre değerlendirilmektedir (Dönmez Kara, 2016:157-163).

Türkiye'de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin çalışma hakkıyla ilgili düzenlemeler YUKK kapsamında çıkarılan GKY 29. Maddede ele alınmıştır. Bu maddeye göre geçici koruma kimlik belgesi olan kişiler, Cumhurbaşkanlığınca tespit edilmiş sektörlerde ve belirlenen coğrafi alanlarda çalışma izni almaya hak kazanabilir. Bunun için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına Başvurmaları gerekmektedir. Ayrıca GKY'ye tabi olarak elde edilen çalışma izinleri geçici koruma süresinden fazla olamadığı gibi çalışma izni ikamet izni yerine kullanılamaz (GKY, 2014: md. 29).

Geçici koruma sağlanan Suriyeliler geçici koruma kimlik belgesi düzenlendikten altı ay sonra çalışma izni veya çalışma izni muafiyeti için başvuruda bulunabilmektedir (www.goc.gov.tr, 2022).

Son olarak 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanununun Geçici 1. Maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca 2022 tarihi itibarıyla yürürlükte olan 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanunun Uygulama yönetmeliğinin 13. Maddesine göre işletmelerde bir yabancı işçi çalıştırmak için beş Türk vatandaşı çalıştırmanın zorunlu kılınmasına karar verilmiştir. Buna göre bir yabancı çalıştırmak için, çalışma izni istenilen işyerinde en az beş Türk vatandaşı istihdam edilmelidir. İlk 6 aylık süreçte beş Türk bir yabancı zorunluluğu olmadığı şerh düşülerek belirtilmiş olup yedinci aydan itibaren bu zorunluluğun yerine getirilmesi beklenilmektedir. Bu şartı karşılamayan işyerinin çalışma izni uzatma talebi karşılanmamaktadır (www.csgeb.gov.tr, 2022).

Çalışma izni almadan, kaçak olarak yabancılara çalışma imkânı veren kişiler kanun ve yönetmeliklerce suç işlemekte olup kayıt dışı istihdamı ve işsizlik oranlarını etkilemektedir. Bu durum hem bir emek sömürüsü hem de toplumsal yapıdaki çatlakları derinleştiren bir problem olarak belirmektedir. Bu açıdan kolektif bir biçimde toplum ve devlet olarak birlikte hareket edilmeli ve uygun adımlar ivedilikle atılmalıdır.

3.3. Türkiye’deki Resmi Kurumların Sağladığı Sosyal Hizmetler

3.3.1. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

AFAD, afet ve acil durumlarda oluşabilecek zararı en aza indirgeyerek bu afet ve acil durumların oluşmasından önce hazırlık yaparak risk azaltmak, olay sırasında veya sonrasında gerçekleştirilebilecek müdahalelerin iyileştirilmesi için gerek yurt içinde gerek yurt dışında faaliyetleri bulunan bir kurumdur. Bu faaliyetleri yürütürken başka kurumlar ile eşgüdümlü iyileştirme çalışmaları görevlidir. Türk Kızılay Derneği, üniversiteler, yerel yönetimler, stkları ve diğer kamu kurum ve kuruluşları bu koordinasyon zincirinde bulunmakta olup bu koordinasyonu sağlamakla yetkilendirilen kurum AFAD’dır (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD], t.y.).

2013 tarihinde yürürlüğü giren YUKK'un 91. Maddesinde yer verilen 22 Ekim 2014 tarihli 29153 numaralı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan GKY'de geçici koruma statüsü verilmiş olunan Suriyeli kişilere verilen bütün sosyal yardım ve hizmetler koordinasyon açısından AFAD'a verilmiştir. Bu bağlamda GBM içinde ve dışında barınma, sağlık, eğitim ve güvenlik başta olmak üzere birçok ayni ve nakdi hizmet AFAD koordinasyonunda diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği halinde Suriyelilere sunulmuştur (AFAD, 2017a: 11).

AFAD koordinasyonuna verilen ve Suriyelileri kapsayan işler 16 Ekim 2018 tarihli 30362 sayılı "Geçici Koruma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" ile birlikte GİB'e devredilmiştir. Bu işlerin genelinde GBM idareleri, geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilere ilişkin hizmet ve hakların eşgüdümü olarak diğer kurumlarla paylaşılması ve bu anlamda koordinasyon sağlanması ve sağlık hizmetlerine ilişkin harcama kalemleri bulunmaktadır. (GİB, 2018a).

Geçici Barınma Merkezleri ilk olarak YUKK'a istinaden kurulan Suriyelilerin diğer bölgelere veya illere nazaran daha yoğun bulunduğu on ilde açılmıştır. Kilis, Adana, Gaziantep, Kahramanmaraş, Hatay, Malatya, Osmaniye, Mardin, Şanlıurfa ve Adıyaman GBM'lerin kurulduğu ve işletildiği illerdendir (AFAD, 2013: 21).

AFAD 2011 yılından itibaren kendi resmi web sayfasında da belirttikleri üzere 21 barınma merkezi kurmuş ve bu barınma merkezlerinde Suriyelilerin biyo-psiko-sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır. Ancak 2018 Mart ayında GBM'ler Bakanlar Kurulu kararıyla İçişleri Bakanlığı'na Bağlı GİB'e devredilmiştir (AFAD, t.y.). GİB bünyesine geçildikten sonra 2018 yılı ağustos sonu GBM'lerden bazılarının kapatıldığı görülmektedir. GBM'lerin kapatılma sebebi olarak yenileme süreleri, altyapı çalışmaları ve fiziki koşullarının elverişsizliği gösterilmiştir ("Gaziantep, Adıyaman ve Mardin'deki 5 Çadırkent Kapandı", *Habertürk*, 07.09.2018).

GBM'ler yıllara, Suriye'den göç eden Suriyeli sayısına ve kamp dışına belirli sebeplerden dolayı ayrılanlara göre değişiklik göstermektedir. Örneğin on ilde 2014 tarihindeki verilere göre 22 GBM bulunurken yine on ilde 2016 yılında 26 GBM şeklinde değişiklik göstermiştir. Birleşmiş Milletler (BM) dünyadaki en iyi barınma merkezlerini kastederek Türkiye'yi göstermekte olup bu merkezler gıdaya ulaşım,

barınma, temiz su ihtiyacının karşılanması, sağlık personeli ile merkezlerinin bulunması, eğitim binalarının mevcut olması, tercüme ve daha birçok hizmeti barındırmaktadır. Eğitimsel olarak Suriye vatandaşları, STK ve yerel yönetimlerin eşgüdüm halinde yürüttükleri bir okul bulunan merkezlerde bazı öğrenciler barınma merkezi dışındaki okullara da gidebilmektedir (AFAD, 2014: 43-50; AFAD, 2016a: 43-46).

Afet Geçici Kent Yönetim Sistemi (AFKEN), BM “Kamu Hizmetleri Sunumunun Geliştirilmesi” dalında birincilik ödülü almış bir uygulamadır. Bu uygulama kamplarda uygulanmakta olup Suriyelilerin istatistiki bilgileri ile raporları bir arada tutarak düzenli bir şekilde elektronik ortamda yönetilmesi ve sınıflandırılmasını sağlamaktadır. AFKEN yardım istismarının önüne geçerek herkese eşit ve adil hizmet götürme noktasında etkili olurken alanında bir ilktir (AFAD, 2015: 5).

AFKEN’in kullanımı fiziki olarak AFADKART ile gerçekleştirilmektedir. AFADKART ile yardıma ihtiyacı olan kişilere ayni ve nakdi yardımların koordinasyonu kart içerisindeki bilgilerin AFKEN üzerinden görüntülenmesiyle gerçekleştirilmektedir. AFADKART sistemi 2013 yılında faal olarak kullanılmaya başlanmış ve ilk olarak Suriyelilere tanımlanmıştır. Ailedeki kişi sayısınca yardım oranı değişmekle birlikte kişilere yapılan nakdi yardımların yanında ayni yardımlarda (giyecek, yakacak, malzeme yardımı) sisteme işlenmektedir (AFAD, 2016b; AFAD, 2017b).

Şekil 4.
AFADKART

Kaynak: www.ensonhaber.com, 2017.

AFAD 2018'e kadar düzenli bir şekilde geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler ile ilgili verileri kendi resmi web sayfasından paylaşırken yetki ve sorumlulukların GİB'e devri ile birlikte Suriyelilere götürülen hizmetlerin raporlaştırılması veya yayınlanması eksik kalmış görünmektedir. 2016 verilerine bakıldığında GBM'lerde sunulan eğitim, sağlık ve sosyal hizmetleri tablolar halinde görülebilir.

GBM'lerde eğitime katılım 9 Mart 2016 tarihinde Tablo 3'de görüldüğü şekildedir. Sadece eğitim olarak okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise olmayıp 298 yetişkin kursu da GBM içerisindeki eğitim sistemine dâhil edilmiştir.

Tablo 3.
Geçici Barınma Merkezlerinde Sunulan Eğitim Hizmetleri

Derslik	1.211
Öğretmen	2847
Yetişkin Kursu	298
Yetişkin Kursiyer	75.685
Okul Öncesi Öğrenci	6.857
İlkokul	42.491
Ortaokul	20.051
Lise	9.308

Kaynak: AFAD, 2016a: 47

GBM içerisinde yine 9 Mart 2016 verisi itibarıyla Türkiye genelinde 336.353 ameliyat gerçekleştirilirken 151.746 bebek dünyaya getirilmiştir. 617 sağlık personeli belirtilen tarihte GBM'lerde hizmet vermektedir.

Tablo 4.
Geçici Barınma Merkezlerinde Sunulan Sağlık Hizmetleri

Sağlık Personeli	617
Bebek Doğumu	151.746
Ameliyat	336.353

Kaynak: AFAD, 2016a: 47

Bu hizmetlerin yanında GBM’lerde sunulan diğer sosyal hizmetler ise dinlenme salonları, marketler, kuaförleri, oyun parkları, mescitler, kuran kursları, spor alanları, bulaşık ve çamaşırhaneler vd. olarak şekillenmektedir.

Tablo 5.
Geçici Barınma Merkezlerinde Sunulan Sosyal Hizmetler

Mescit	212
Kur’an Kursu	79
Spor Alanı	159.586 m ²
Oyun Parkı	26.965 m ²
Dinlenme Salonu	48
İnternet Salonu	13
Kuaför	40
Güvenlik Personeli	3.512
İtfaiye	50
Market	49
Bulaşıkhanne	677
Çamaşırhane	433

Kaynak: AFAD, 2016a: 47

3.3.2. Göç İdaresi Başkanlığı (GİB)

GİB, YUKK ile 2013 yılında inşa edilmiş olup T.C. İçişleri Bakanlığı’na bağlı faaliyet gösteren bir devlet kurumudur. Sivil yapılanmaya sahip olan bu kurumun başlıca görevleri arasında göç alanına dair mevzuatın geliştirilmesi ile ilgili çalışmalar yürütmek, uyum süreçlerine dair iş ve işlemleri yürütmek, geçici korumayla ilgili koordinasyon ve işlemlerin yürütülmesi, düzensiz göçle mücadele için gerektiğinde kolluk birimleri veya diğer kamu kurum, kuruluşlarıyla işbirliği halinde hareket etmek gibi görevler yer almaktadır. Genel anlamda GİB’e verilen görevler göç ile ilgili her türlü sorumluluk ve yetkinin verildiğini göstermektedir (www.goc.gov.tr, 1-t.y.).

Suriye’den göç eden halkın kayıt işlemleri GİB tarafından gerçekleştirilmektedir. Kayıt işlemi aslında Suriyelilerin ikametinin bulunduğu yerlerde sosyal hizmetlere ve haklarına erişimlerini açacak bir anahtar olarak görülmektedir. Bu kapsamda Suriyelileri teşvik etmek adına ve aynı zamanda hak ve sorumluluklarının tebliği açısından valilikler tarafından 600 bin civarında “bilgilendirme broşürü” dağıtılmıştır. Kayıt olan kişilerin ikametlerinin bulunduğu

yerde resmi olarak mal ve hizmetlere ulaşımının kolay hale gelmesi ve kayıt altına alındıktan sonra ikamet ilini değiştirebilme olanağının sunulması sonucunda 29.04.2014 tarihine kadar kayıt altına alınan 478.479 Suriyeli varken 23 Eylül 2021 tarihinde bu sayı 3.713.344'e yükselmiştir. Biometrik kaydı yapılarak kayıt altına alınıp 'Geçici Koruma Kimlik Belgesi' düzenlenen Suriyelilerin 52.202' si 23 Eylül 2021 tarihi itibarıyla 5 ilde bulunan 7 GBM'de barınmaktaydı. 21 Temmuz 2022 yakın tarihli verilere bakıldığında ise 3.651.428 kayıtlı Suriyeli Türkiye'de görünmekteyken yine aynı tarihte 48.958 Suriyeli GBM'lerde ikamet ediyor görünmektedir (www.goc.gov.tr, 2-t.y.).

Geçici koruma kayıtları GİB tarafından yapılmakta olup koruma için başvuruda bulunan Suriyelilere otuz gün geçerliliği sahip ön kayıt belgesi verilmektedir. Kayıt işlemleri tamamlandığında ise geçici koruma kimlik belgesi verilir. Geçici koruma kimlik belgesi herhangi bir şekilde uzun dönem ikamet izni için gereken süreyi sağlamamakta olup aynı zamanda vatandaşlığa başvuru hakkı da sağlamaz. Türkiye'de kalış hakkı sağlayan geçici koruma kimlik belgesi bulunulan ilde sağlık hizmetleri, eğitim hizmetlerine erişimi sağlamaktadır (www.goc.gov.tr, 3-t.y.).

YUKK kayıt anlamında işleyiş prosedüründe göç eden kişileri koruyucu bir politika izlemiştir denilebilir. Zirâ daha öncesinde valilikler tarafından altı ayda bir yenilenen ikamet izinleri kıymetli evrak statüsünden çıkarılarak her yıl yaklaşık kayıt için 200 lira veren yabancıların kayıtları YUKK yürürlüğe girdikten sonra ücretsiz yapılmaya başlanmıştır. YUKK'un yürürlüğe girmesiyle birlikte AFAD bu işlemleri yürütmeye başlamıştır. Yabancılar mülakata tabi tutulup kendilerine verilecek olan ve altı ayda bir yenilenmesi gereken 'Uluslararası Koruma Başvurusu Sahibi Kimlik Belgesi' verilmeden önce aylık olarak yenilenmekte olan tanıtım kartlarını kullanmaktaydı. GİB tarafından 98 ile başlayan ve Suriyelilere verilen yabancı tanıtım kartına benzeyen 11 haneli tanıtım belgeleri ilk olarak savaştan kaçan ve Türkiye'de düzensiz göçmen olarak bulunan kişilerin tanınması için şart koşulmuştur. Sonrasında 99 ile başlayan yabancı kimlik numaraları da geçici kimlik belgelerinde bulunmaya ve 98 ile başlayan şahıs numaralarından ziyade mal ve hizmetlere ulaşım açısından daha önemli olmaya başlamıştır. Yabancı kimlik numarası sosyal hizmet ve yardımlardan faydalanılması, sağlık hizmetleri ve eğitim hizmetlerine erişim imkânını tanımaktadır. Kayıtsız bir şekilde Türkiye'de

erişilebilen tek hizmet acil sağlık hizmetleridir. (Mültecilerle Dayanışma Derneği [MÜLTECİ-DER], 2015: 20-21).

Geçici koruma kimlik belgesi Türkiye’de kalış hakkı sunmakta olup YUKK ile düzenleniş olan ikamet izinleri yerine geçen belgelerle aynı değere sahiptir. Herhangi bir harç ve ücrete tabi olmayan geçici koruma kimlik belgesi yabancılara sağlanan hak ve hizmetlerden yardımlara kadar erişimi sağlayan bir yabancı kimlik numarasını barındırmaktadır. Abonelik sözleşmeleri yapabilme ve diğer işlemleri kullanabilme açısından geçici koruma kimlik belgesi 13/10/2014 tarihinden itibaren GKY ile hayata geçirilmiştir (www.goc.gov.tr, 4-t.y.).

GKY ile birlikte mülakatı tamamlanan yabancılara bir yıl süreyle ‘Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi’ düzenlenmektedir. Başvurusu sonuçlandırılmayan kişilerin kimlik belgeleri bir yıl süreyle yenilenirken bu kişiler bu işlemler için harç ödemezler. Bahsi geçen kimlik belgesi aynı zamanda ikamet izni yerine geçmektedir. Uluslararası Koruma başvurusu yapıp talepleri doğrultusunda herhangi bir uluslararası koruma statüsü verilen kişilere de ‘Uluslararası Koruma Statü Sahibi Kimlik Belgesi’ verilir ve bu belgeler 3 yılda bir yenilenir. Bu kimlik belgeleri için de harç ödenmezken diğer belgede olduğu gibi bu kimlik belgesi de ikamet izni yerine geçmektedir (www.goc.gov.tr , 4-t.y.).

GİB yetki ve sorumluluğuna verilen GBM’lerde ilk başlarda 10 şehirde 26 geçici barınma merkezinde 256.971 Suriyeli yaşamaktayken Suriye savaşının uzun yıllar devam edeceğinin öngörülmesi, sosyal uyumun kaçınılmaz bir hal alması neticesinde Suriyelilerin GBM’lerin dışında yaşamlarını idame ettirme durumu desteklenmiştir. 5 ilde bulunan 7 GBM içerisinde yaşayan Suriyelilerin sayısı 28.07.2022 tarihi itibarıyla 48.711’dir. 28.07.2022 tarihinde ise GBM dışında bulunan Suriyeli sayısı ise 3.603.022’dir. Belirtildiği üzere yılların ve değişen politikaların sonucunda GBM içerisindeki Suriyeli sayısı azaltılmış ve Suriyeliler bulunduğu illerin yerel halkları ile birlikte yaşamaya başlamıştır (www.goc.gov.tr, 5-t.y.).

GİB olarak hem sosyal uyum ve iletişimi güçlendirmek hem de göçe dair farkındalık oluşturarak göç eden çocukların dil ve biyo-psiko-sosyal gelişimlerine katkıda bulunmak adına Türkiye’de yaşamakta olan göçmen çocuklara (6-11 yaş) yönelik ‘MUYU’ göçmen karakteri oluşturulmuştur. Çocuk karakter olan ‘MUYU’ üzerinden 3 farklı dilde olmak üzere hikaye ve boyama kitapları hazırlanmıştır.

İçerisinde Türkçe, İngilizce ve Arapça dillerinde materyaller olan (resim defterleri, kalem kutuları, boyama kitapları vs.) ‘MUYU’ setleri hazırlanarak “Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yardım İçin Türkiye’ ye Destek Projesi” ile 125.000 adet basım gerçekleştirilmiş ve GİB’e teslim edilmiştir. Bu setler yine GİB tarafından 81 ildeki ihtiyaçlar gözetilerek dağıtılmıştır (GİB, 2017: 95; GİB, 2018b: 92).

Şekil 5.
Muyu Resim Yarışması Afişi

Kaynak: www.icisleri.gov.tr, 2019.

‘Şekil 5’ geleneksel olarak düzenlenen MUYU Resim Yarışmasının 4. cüsünün afişidir. GİB tarafından gerçekleştirilen ‘Muyu Resim Yarışmaları’ her yıl düzenli olarak yapılmakta olup en son 5. Si Türkiye’deki kültürel zenginliklere vurgu amacıyla gerçekleştirilmiştir. Herhangi bir afiş yayınlanmadığı için 4.cü Muyu Resim Yarışmasının afişi burada verilmiştir. En son yapılmış olan Muyu Resim Yarışması “Kültürlerin Buluşma Noktası Türkiye” başlığında olup konular ise

kültürel zenginlik, farklılık, uyum, sevgi, hoşgörü ve merhametten oluşmaktadır. Ödüllü olan bu yarışmaya katılım ücretsiz olup GBM’lerde dâhil olmak üzere resmi ve özel tüm ilkokul ve ortaokul öğrencileri katılım sağlayabilmektedir (www.goc.gov.tr, 2021).

3.3.3. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak 2012 yılında başlatılan Aile Eğitim Programı (AEP) UNICEF Türkiye Temsilciliği ve AFAD iştirakiyle Suriyeli ailelere yönelik olarak Türkiye’de kurulan GBM’lerde uygulanmaya başlanmıştır. ASHB ve UNICEF Türkiye Temsilciliği ile gerçekleştirilen ortak akıl toplantısı neticesinde Suriyeli ailelerin ihtiyacı bulunduğu düşünülen konularda AEP modülleri 19 konu’da hayata geçirilmiştir. Bu konulardan bazıları “Hayatın İlk Çeyreği”, “Okul Aile İlişkileri”, “Evlilik ve Aile Hayatı” vb. olarak ünitelendirilmiş içeriklerden oluşmaktadır. Suriyeli eğitimcilerin bulunduğu AEP’lerde güçlendirici yaklaşım sergilenmekte olup geri dönüş sürecinde kapasite farkındalığı ön plana çıkarılmaktadır. Suriyeli eğitimciler UNICEF fonundan eğitim ücretlerini almaktadır. Bu anlamda bir istihdam da ayrıca söz konusudur. GBM’lerde bulunan Suriyeli eğitimcilere ‘Eğitici Eğitimleri’ gerçekleştirilmiş olup 105 Suriyeli eğitici AEP’ye kazandırılmıştır. 25 kişilik gruplar halinde verilen eğitimlerden 2016 yılına kadar 3000 Suriyeli faydalanmıştır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı [ASPB], 2016: 11).

ASHB, GBM’lerde ikamet eden kadın, çocuk, engelli ve aileler başta olmak üzere savaş öncesi ve sonrasında yaşanan olayların travma etkilerinin en aza indirilmesi, kayıpların oluşturduğu yas sürecinin daha iyi yönetilmesi için ‘Psikososyal Destek Bürolar/Birimleri’ni kurmuştur. GBM içerisinde rehberlik ve danışmanlık hizmeti sunan bu birimler bireysel ve grup görüşmeleri yapmaktadır. Birimler aynı zamanda sosyal etkinlikleri (tiyatro, sinema, gezi vs.) düzenlemekte olup genç kadın ve erkeklere yönelik meslek edindirme kursları da verilmektedir. Geri dönüş anlamında geri dönmek isteyen kişilere de BM çalışanları ile birlikte rehberlik hizmeti verilmektedir (ASPB, 2016: 35-36).

GBM dışında bulunan Suriyeliler ve diğer yabancı uyruklu kişiler için yetkili makamlarca kayıt işlemlerinin gerçekleştirilmiş olması bulunulan ilde yardım

talebinde bulunmak için yeterlidir. Yardım talepleri iki şekilde karşılanabilmektedir. Birincisi ‘yabancı yardımları’ başlığı altında talebe göre yapılan yardımlar olup ikincisi ise GBM dışında yaşayıp 99 ile başlayan yabancı kimlik numarasına sahip kişilere 3294 sayılı kanun maddelerine göre Türk vatandaşlarının sisteminde olduğu gibi Bütünleşik Sosyal Yardım Sistemi (BSYS) üzerinden hane dosyası açılarak yapılan yardımlar. BSYS merkezi idari kayıtlar ve sosyal inceleme raporları üzerinden işleyen bir sistemdir. Türk vatandaşlarının bilgileri merkezi veri tabanlarından ve kurumların idari kayıtlarından anlık sorgulamalarla çekilebilmektedirken Suriyelilerin ise kayıt anlamında bu idari kayıtlara girmelerinin ve anlık sorgulamalarda merkezi veri tabanlarında bilgilerinin olmasının yaygın olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde 3294 sayılı kanun kapsamındaki yardımlardan faydalanma durumları Suriyeliler için yaygın değildir. Ancak Suriyeliler ve diğer yabancı uyruklu kişiler merkezi veri tabanlarında bilgileri olmasa dahi gıda, yakacak ve temel ihtiyaçların karşılanmasını sağlayacak ayni ve nakdi yollarla desteklenmektedir. Diğer yardım konuları ise ‘Şartlı Sağlık Yardımı’, ‘Şartlı Eğitim Yardımı’ (ŞEY) ‘Öksüz ve Yetim Yardımları’ 2828 sayılı kanunun şartlarını yerine getiren yabancılara “Evde Bakım Aylığı” yardımları yapılabilmektedir. Şartlar genel anlamda 3294 sayılı kanunun şartlarının taşınması, muhtaçlık durumunun sosyal incelemeyle saptanması veya doğrulanması olarak sıralanabilir. Yapılan yardımlara göre şartlar değişkenlik göstermekte olup BSYS üzerinden görüntülenen muhtaçlık durumunun devamı Suriyeliler veya kaydına ulaşılmakta güçlük çekilen yabancılarda kısa dönemli olarak yardımların sürdüğü görülmektedir. Düzenli yapılan yardımlar her yardım döneminde kişinin ihtiyaç ve müstahaklık durumuna göre tekrardan gözden geçirilmekte olup incelemeleri yapılmaktadır (ASPB, 2016: 40-41).

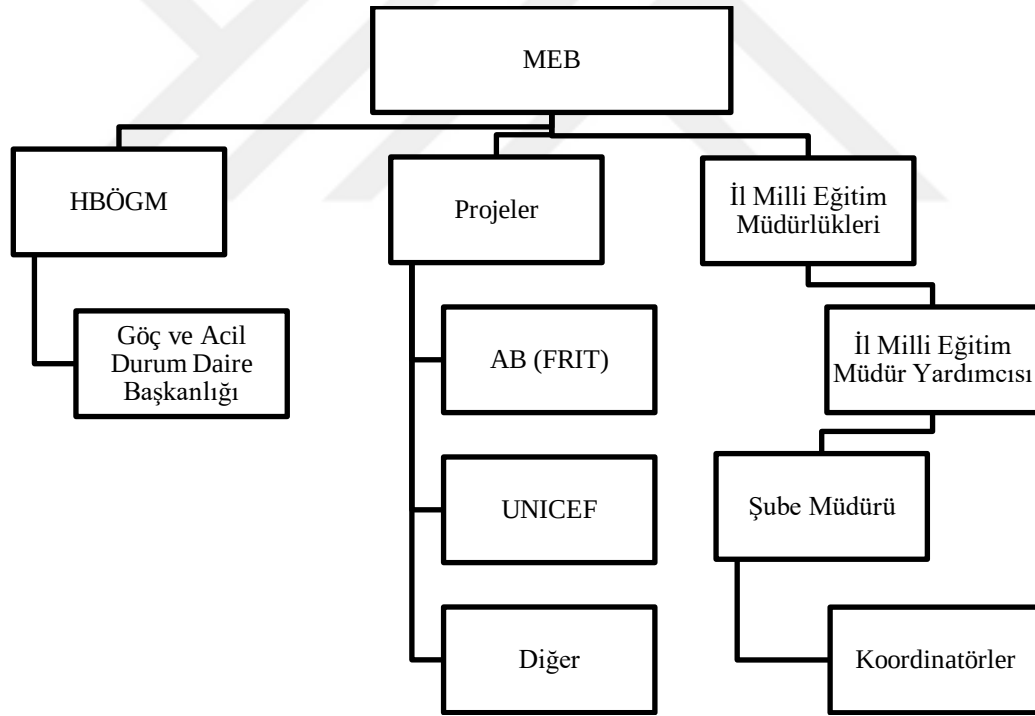
3.3.4. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)

MEB olarak 26 Nisan ve 26 Eylül 2013 tarihlerinde yayımlanan genelgeler ve yürütülen faaliyetler sonucunda Suriyeli çocukların eğitimine ilk defa kurumsal pencereden bakılmıştır. Suriyelilerin nüfus hareketlerine bakıldığında Suriye savaşının şiddetlendiği 2014 yılında 2 milyona yaklaşan nüfus Türkiye sınırları içerisinde bulunmaktaydı. Bu kitlesel göçe ilk müdahale 6458 YUKK ile gelmiştir. 2014’ün Ekim ayında uygulamaya konulan GKY ile Suriyeliler sağlık, sosyal

hizmet, sosyal yardım ve eğitim anlamında bazı haklar elde etmiştir. MEB ise YUKK’a istinaden 2014/21 sayılı “Yabancılarla Yönelik-Eğitim Öğretim Hizmetleri” başlıklı genelge ile Suriyeli çocuklar için standardize bir eğitim vermeyi amaçlamıştır. Suriye’deki savaşın uzun sürmesi ve Suriyeli çocukların eğitime kazandırılmasının gelecek nesiller açısından önem arz etmesi dolayısıyla MEB 2015-2019 Stratejik Planı’nda ilk defa mültecilere yönelen planlarına yer vermiştir (Coşkun ve Emin, 2016: 14).

MEB, Cumhurbaşkanlığı (CB) koordinasyonunda Suriyelilerin eğitim ve öğretimleri konusunda hiyerarşik ve uygulama anlamında yetkili mercidir. Bakanlığa bağlı olarak Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (HBÖGM) altında kurulan Göç ve Acil Durum Daire Başkanlığı Suriyelilerin eğitimi için kurulan bir yapıyı göstermektedir (Coşkun vd., 2017: 34).

Tablo 6.
Suriyelilerin Eğitiminin Yönetiminde Kurumsal Yapı

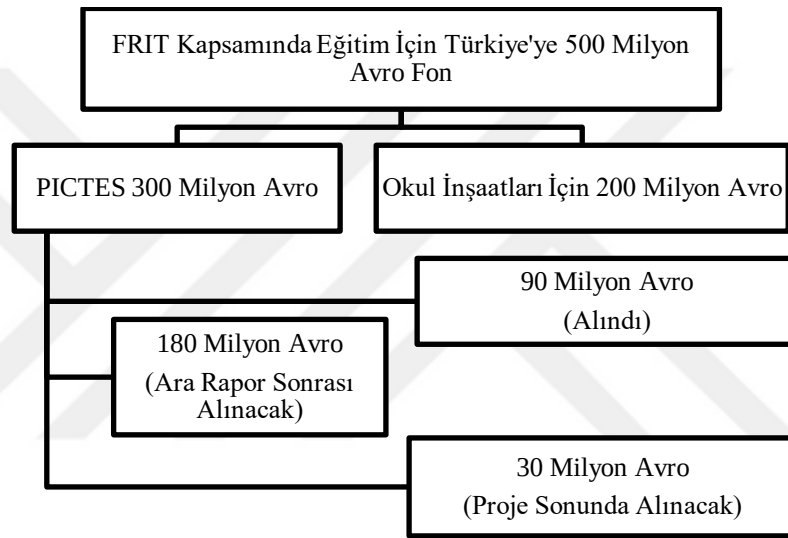
Kaynak: Coşkun vd. , 2017: 35.

2014 sonrasında Avrupa mülteci bakımından kendini tehlikede görmüş ve siyaseten bir şeyler yapılması gerektiğini düşünmüştür. Türkiye AB müzakereleri mülteci krizi ve geri kabul anlaşmaları çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Türkiye bu zirveden Geri Kabul Anlaşması ile birlikte AB’den Türkiye’deki düzensiz göçmenlerin ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla 3 milyar avroluk ek kaynak ve

gerektiğinde teknik yardımda bulunacağını taahhüdünü almıştır (Ekinci 2016: 18-19). 3 Milyon avronun 500 milyon avrosu Türkiye’deki Suriyelilerin eğitimini desteklemeye ayrılmıştır. 500 milyon avronun 300 milyonu PICTES projesi (Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi) adı verilen Suriyeli eğitim çağındaki çocukların uyumlarının desteklenmesi adına gerekli her türlü faaliyetin MEB bünyesinde gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır. 500 milyonun kalan 200 milyon avrosu ise Tablo 7’de verildiği üzere okul inşaatları için ayrılan bütçedir (Coşkun vd., 2017: 36).

Tablo 7.

FRIT (Mali Yardım Programı) Kapsamında Eğitim Fonu

Kaynak: Coşkun vd. , 2017; 35.

PICTES projesi 03.10.2016 tarihinde başlatılmış olup 2 yıl ile sınırlandırılmıştır. Ancak 2018 yılının sonuna gelindiğinde AB ile yapılan anlaşmalar sonucunda PICTES için 400 milyon avroluk ikinci bir protokol imzalanmıştır. 2018 de PICTES 2 projesi 2021 yılında bitirilmek üzere 3 yıllık süreyle uzatılmıştır. AB’nin hibe etmiş olduğu 6 milyar avroluk yardımın ikinci 3 milyar avrosu içerisinde sunulan 400 milyon avroluk tutar FRIT kapsamında değerlendirilmiştir (Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, 2018).

2014 yılından itibaren Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) gündeme gelmiştir. Bu merkezlerde Suriyeli çocukların kendi dillerinde ve kendi müfredatlarına uygun eğitim görmesi Suriye’ye dönecekleri yaklaşımı üzerinden gerçekleştirilmeye

çalışılmıştır. Suriyelilerin geçici olmadığının, kalıcı politikalara geçişin elzem olduğunun anlaşılması üzerine bu süreç 3 yıl içerisinde GEM'lerin kapatılması üzerinden işletilmiştir. Kapatılmadan önce GEM'lerde öğrenciler denklik sınavına tabi tutulup denklik belgeleri verilmiştir. GEM'lerden ayrılarak eğitim ve öğretime devam edecek olan öğrenciler ise MEB'e bağlı okullarda Türk eğitim sistemine dahil edilmiştir (Tanrıkulu, 2018: 2595-2596).

3.3.5. Sağlık Bakanlığı

Geçici koruma kimliğine sahip bütün Suriyeliler sağlık kurumlarına başvuruda bulunabilmektedir. Suriyeliler 182 Merkezi Hekim Randevu Sistemi'nin (MHRS) çağrı merkezi üzerinden kendilerine verilen kimlik numaralarıyla randevu oluşturabilmektedir. Geçici koruma altından bulunan Suriyelilerin yoğun olarak başvurdukları alanların arasında sağlık kurum-kuruluşları bulunmaktadır. Sağlık kuruluşlarındaki hizmetlerin verilişinde dil problemi kendini hissettirmiş olup Sağlık Bakanlığı olarak hizmetin aksamaması adına 'Uluslararası Hastalar İçin Tercümanlık Hattı'nı kurmuştur. Bu hizmetin haricinde sağlık kuruluşlarında tercüman bulundurmaya özen gösterilmektedir. Sağlık Bakanlığı'nın yanı sıra birçok STK Suriyeliler alanındaki yükü Sağlık Bakanlığı ile birlikte sırtlamaktadır. Yeryüzü Doktorları, Sınır Tanımayan Doktorlar, Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı bu STK'lardan bazılarıdır (Gültaç ve Balçık, 2018: 198).

GBM içerisinde Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu (TKHK) ile Türkiye Halk Sağlığı Kurumu (THSK) arasında işbirliği ile Suriyelilerin ihtiyacı bulunan temel ve koruyucu bütün sağlık hizmetleri verilmektedir. Bu hizmetler arasında; poliklinik hizmetleri, çevre sağlığı hizmetleri, ruh sağlığı hizmetleri, kadın ve üreme sağlığı hizmetleri, çocuk ve ergen sağlığı hizmetleri, kanser ve tüberküloza ilişkin hizmetler, bağışıklama hizmetleri ve bulaşıcı hastalık ve salgın ile mücadele hizmetleri bulunmaktadır (ASPB, 2016: 49).

GBM dışında ise Suriyelilerin alacağı sağlık hizmetlerinin genelini GSM karşılamaktadır. GSM'ler ve Güçlendirilmiş GSM'ler SIHHAT projesi kapsamında Türkiye'de ikamet eden Suriyelilerin sağlık imkânlarından faydalanması ve ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla T.C. Sağlık Bakanlığı ve AB işbirliği neticesinde kurulmuştur. AB finansmanına sahip olan bu proje 7 Ekim 2016'da imza

altına alınmış olup göç ve sağlık alanında en kapsamlı işbirliği çalışmasıdır. FRIT kapsamında ilk başta 120 milyon avroluk kısım T.C. Sağlık Bakanlığı'na tanımlanmış olup 1 Aralık 2016'da proje hayata geçirilmeye başlanmış ve SIHHAT I projesi 36 ay olarak planlanmıştır (Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü [SGGM], 2017). Türkiye'de Göçmen Sağlığı Hizmetlerinin Desteklenmesi (SIHHAT-2) Projesi" kapsamındaki ilana bakıldığında personel istihdam süresinin 15 Aralık 2023'e kadar devam ettiği görülmektedir. SIHHAT projesi 2016'dan 2023'ün sonuna kadar uzatılmış olması, eylem planlarının gerçekleştirilmesi SIHHAT projesinin işlevsel olduğunu ve devamında göçmen sağlığı ile ilgili gelişmeler kaydedilebileceğini göstermektedir (www.saglik.gov.tr, 2022).

Tablo 8.

SIHHAT Projesi Kapsamında Sağlık Alanındaki Bazı Faaliyetler

Kaynak: <http://www.sihhatproject.org> , t.y.

SIHHAT Projesi kapsamında 2017-2020 yılları arasında 181 Güçlendirilmiş ve Normal GSM inşa edilmiştir. Personel sayısı 4 bine yaklaşan SIHHAT Projesi kapsamında birinci ve ikinci basamak sağlık hizmetleri sunulmaya çalışılmaktadır. Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri (TRSM), mikrobesein destek hizmetleri, bağışıklama hizmetleri, mobil sağlık hizmetleri, sağlık personeli eğitimleri, acil sağlık hizmeti destek hizmetleri vb. birçok alanda SIHHAT Projesi atılımlar gerçekleştirmiştir (<http://www.sihhatproject.org> , t.y.).

Türkiye'de bulunan Suriyeli bebek ve çocuklara Türkiye'deki kayıtlı aşı takvimlerine göre bağışıklama çalışmaları gerçekleştirilmektedir. 5 yaş altında

çoğunluğu Suriyelilerden oluşan 755.000 yabancı çocuk aşılanmıştır. 5-15 yaş arasında yine çoğunluğu Suriyelilerden oluşan 129.782 yabancı çocuk aşılanmıştır. Çocuk felci için yapılan aşılar da ise çoğunluğu Suriyelilerden oluşan 884.872 yabancı çocuk aşılanmıştır (ASPB, 2016: 50).

3.3.6. Yükseköğretim Kurulu (YÖK)

Türkiye’de 1960-1980 arasındaki siyasi, sosyal ve ekonomik sorunlar yükseköğretimdeki yapıyı da kötü etkilemiştir. 1980 sonrasında reformlar gerçekleştirilmiş olup eğitim alanında da bazı atılımlar gerçekleştirilmiştir. 1981 yılında 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile YÖK yapısı oluşturulmuştur. Tüm yükseköğretim kurumları YÖK çatısının altında toplanmış ve YÖK’e tabi hale getirilmiştir. YÖK, 1982 Anayasasına dayandırılmış ve yükseköğretimin temel yönergelerine göre oluşturulmuş Anayasal bir kuruluştur (Yükseköğretim Kurulu [YÖK] (t.y.), <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/tarihce>).

2017 yılında Hatay’da gerçekleştirilen “Türk Yükseköğretim Sisteminde Suriyeli Öğrenciler Uluslararası Konferansı”nda konuşan dönemin YÖK Başkanı Prof. Dr. Yekta SARAÇ konferansta Suriyeli akademisyenler konusuna değinmiştir. Konuşmada Suriyeli akademisyen olarak 2017 yılında Türkiye’de çeşitli kademe ve görevlerde 392 akademisyenin istihdamının olduğu belirtilmiştir. Türk yükseköğretim kurumları ile birlikte çalışmayı sağlamak ve güncel bir veri tabanı oluşturmak adına ‘Yabancı Akademisyen Bilgi Sistemi’ (YABSİS) kurulmuş olup bu sistem aracılığıyla Suriyeli vasıflı kişilerin Türk eğitim ve öğretim sistemine katılımı teşvik edilmiştir (YÖK, 2017: 5).

Tablo 9.

2017 Yılında Türkiye’de Bulunan Suriyeli Akademisyen Sayısı

Unvan	Devlet	Vakıf	Genel Toplam
Profesör	12	1	13
Doçent	14	1	15
Yardımcı Doçent	99	16	115
Araştırma Görevlisi	0	1	1
Öğretim Görevlisi	120	27	147
Okutman	77	19	96
Uzman	5	0	5
Genel Toplam	327	65	392

Kaynak: YÖK, 2017:6.

2022 yılına gelindiğinde YÖK'ün düzenli olarak açıkladığı “Yabancı Uyruklu Öğretim Elemanlarının Uyuşuna ve Akademik Görevlerine Göre Sayıları” tablosu teşviklerin sonuç vermediğini göstermektedir. Zirâ yayınlanan tabloya göre Profesör, Doçent, Dr. Öğr. Üyesi, Öğretim Görevlisi ve Araştırma Görevlisi unvanlarının toplam sayılarına bakıldığında Suriyeli akademisyen sayısı 264'e gerilemiştir (YÖK, 2022: 4).

Denklik sınavları ile birlikte GEM'leri bitiren veya ülkesinde lise eğitimini almış kişiler için Üniversite yolu açılmıştır. Amaç ise üniversitelerde bu öğrencilerin önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora basamaklarını tamamlayarak kalifiye birer insan haline getirmeyi sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda 2015 ve 2016 yıllarında 5500 kişi denklik olarak üniversiteye kayıtları kolaylaştırılmıştır (YÖK, 2017: 30).

Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı (YÖS) ile ilgili yeni düzenlemelerin hayata geçirilmesi yönünde YÖK'ün çabalarının olduğu bilinmektedir. YÖK'ün ayrıca bazı konularda Suriyeli öğrenciler açısından eğitim ve öğretimi kolaylaştıracak çözüm önerileri de mevcuttur. Örnek olarak MEB, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakülteleri ve YÖK koordinasyonunun sağlanması, lisansüstü programlara girerken YÖK çerçeve yönetmeliğinde de olduğu gibi yabancı öğrenciler için dil şartının tamamen kaldırılması, sınava yönelik olarak Türkçe eğitimlerinin düzenlenmesi, Suriyeli akademisyen sayısının artırılması, vize ve oturma işlemlerinin kolaylaştırılarak yasal engellerin kaldırılması verilebilir (YÖK, 2017: 30).

YÖK Mısır ve Suriye'de öğrenim gören öğrencilerin yatay geçişlerini kolaylaştırmaya yönelik olan yatay geçiş ve özel öğrenci statüsü verilme kararının devamının uygun olacağı kanaatine vararak bu süreyi uzatmıştır. YÖK bu kapsamda Mısır ve Suriye'de öğrenim gören öğrencilerin yatay geçişlerini kolaylaştırmaya yönelik ‘Yatay Geçiş İşlemlerine İlişkin Esaslar’ içerisinde Ek Madde 2'yi yürürlüğe koymuştur. Ek Madde 2'nin 5. Fıkrasına göre 2013-2014 döneminden önce Suriye'de ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitime başlayan Suriye veya Mısırdaki eğitim öğretim gören öğrenciler 2014-2015 eğitim-öğretim yılları başlangıç olmak üzere ‘özel öğrenci’ statüsünde ders alabilecek ve geçiş yapabilecektir (YÖK (t.y.)).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Kilis ilinde bulunan 150 Suriyeli katılımcıyla gerçekleştirilen anket çalışması neticesinde katılımcıların yanıtlamış olduğu sorular tablolar haline getirilmiş ve 4.1. *Nicel Veriler* başlığı altında verilmiştir. 150 Suriyeli katılımcı arasından rastgele yöntemle seçilen on katılımcı ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler dört temaya ayrılarak 4.2. *Nitel Veriler* başlığı altında verilmiştir. Bu anlamda Suriyelilerin perspektifinden bazı bulgular elde edilmiş olup bu bulgular aşağıda yorumlanmıştır.

4.1. Nicel Veriler

4.1.1. Katılımcıların Demografik Durumları

Tablo 10.
Katılımcıların Yaş ve Cinsiyet Dağılımları

		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Yaş	18-25	Sayı	15	33
		Yüzde	45,5	100,0
	26-40	Sayı	35	58
		Yüzde	60,3	100,0
	41-65	Sayı	22	46
		Yüzde	47,8	100,0
	65 üstü	Sayı	9	13
		Yüzde	69,2	100,0
	Toplam	Sayı	81	150
		Yüzde	54,0	100,0

Araştırma kapsamında katılımcıların %54'ü kadın %46'sı erkek şeklinde dağılım sergilerken 26-40 yaş aralığında bulunan kadın ve erkek katılımcıların toplam katılımcı sayısının üçte birinden fazla olduğu görülmektedir. Satır bazında yüzdeliklere bakıldığında 26-40 yaş aralığında ve 65 üstü yaşlarındaki katılımcılardan kadınların erkeklere oranla daha fazla katılım gösterdiği diğer yaş

aralığı olan 18-25 ve 41-65 yaş aralığındaki katılımcılarda ise erkeklerin kadınlara oranla daha fazla katılım sergilediği anlaşılmaktadır.

Tablo 11.

Katılımcıların Medeni Durumları

	Sayı	Yüzde
Bekâr	32	21,3
Evli	73	48,7
Dul	39	26,0
Boşanmış	6	4,0
Toplam	150	100,0

Katılımcıların genel çoğunluğunun (%48,7) medeni hali ‘Evli’dir. Geriye kalan katılımcılardan %26’sı ‘Dul’, %21.3’ü ‘Bekâr’ ve %4’ü ‘Boşanmış’ şeklinde medeni durumlarını işaretlemiştir. Katılımcılardan dul olanların otuz beşinin kadın olması dikkat çeken bir noktadır. Suriye’deki savaşın tahribatının medeni durum üzerinden anlamlandırılması açısından ankete katılan dul kadınların eşlerini kaybettiklerini ifade etmeleri araştırmanın notları arasındadır.

Tablo 12.

Katılımcıların Öğrenim Durumu ve Meslek Dağılımları

		Meslek								Toplam
		İşçi	Esnaf	Öğrenci	Ev Hanımı	Emekli	Çalışmıyor	Diğer		
Öğrenim Durumu	İlköğretim	Sayı	7	1	0	21	2	17	1	49
		Yüzde	14,3	2,0	0,0	42,9	4,1	34,7	2,0	100,0
	Lise	Sayı	17	8	1	10	1	8	3	48
		Yüzde	35,4	16,7	2,1	20,8	2,1	16,7	6,3	100,0
	Önlisans	Sayı	8	1	6	4	0	1	3	23
		Yüzde	34,8	4,3	26,1	17,4	0,0	4,3	13,0	100,0
	Lisans	Sayı	6	0	5	1	1	2	10	25
		Yüzde	24,0	0,0	20,0	4,0	4,0	8,0	40,0	100,0
	Yüksek Lisans	Sayı	3	0	0	0	0	0	2	5
		Yüzde	60,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	40,0	100,0
Toplam		Sayı	41	10	12	36	4	28	19	150
		Yüzde	27,3	6,7	8,0	24,0	2,7	18,7	12,7	100,0

Katılımcıların meslek ve öğrenim durumlarına bakıldığında ‘İlköğretim’ ve ‘Lise’ düzeyinde öğrenimi olan katılımcılar toplam katılımcıların neredeyse üçte ikisini oluşturmaktadır. Geri kalan katılımcılar ise ‘Önlisans’, ‘Lisans’ ve ‘Yüksek Lisans’ düzeyinde öğrenim düzeyine sahip bireylerden oluşmaktadır.

Katılımcılardan %27,3'ü 'İşçi', %6,7'si 'Esnaf', %8'i 'Öğrenci', %24'ü 'Ev Hanımı', %2,7'si 'Emekli', %18,7'si 'Çalışmıyor' ve %12,7'si 'Diğer' meslek grubunda çalıştığını işaretlemiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen katılımcılar arasında Avukat, Doktor, Tercüman, Aşçı, Ressam vb. meslekler bulunmaktadır.

Öğrenim durumu ve meslek durumuna karşılaştırmalı bakıldığında 'Yüksek Lisans' veya 'Lisans' tahsiline sahip kişilerin işçi olarak veya esnaf olarak işaretleme yaptığı görülmektedir. Bu durum Suriyeli katılımcılara sorulduğunda Suriye-Türkiye arasında eğitimde denkliklerin sayılmaması, iş bulma olanaklarının tahsile uygun olmaması gibi sebeplerden bahsettikleri görülmüştür. Tabloya bakıldığında meslek ve öğrenim durumu karşılaştırması üzerinden 'Ev hanımı' olarak meslek işaretlemesi yapan katılımcıların sayısının, tahsil durumu bir üst seviyeye çıktıkça azaldığı görülmektedir.

4.1.2. Refah Arttırıcı Uygulamalar ve Sosyal Devlet Yükümlülüğü

Tablo 13.

Sosyal Hizmetler Size Ne İfade Ediyor?

	Sayı	Yüzde
Toplumdaki dezavantajlı bireylerin topluma olan entegrasyonunu sağlayan hizmetlerdir.	47	21,9%
Sosyal devletlerin yapması gereken hizmetler bütünüdür.	69	32,1%
İnsani yardım ve hayırseverliklerdir.	48	22,3%
İnsanların refah düzeyini arttıran uygulamalardır.	39	18,1%
Bu konuda herhangi bir bilgim yok.	12	5,6%
Toplam	215	100,0%

**Bir Katılımcı Birden Fazla Cevap İşaretleyebildiği İçin Toplam Sayı Örneklem Sayısı Olan 150'yi geçmektedir.*

Katılımcılara sosyal hizmetlerin kendilerine ne ifade ettiği sorulduğunda 5 seçenek arasından toplamda 215 işaretleme yapılmıştır. %32,1 oranında 'Sosyal devletlerin yapması gereken hizmetler bütünüdür', seçeneği %22,3 oranında 'İnsani yardım ve hayırseverliklerdir' seçeneği işaretlenmiştir. Buradan anlaşılabacağı üzere

işaretlemelerin çoğunluğu sosyal hizmetleri devletlerin üstlenmesi gereken bir misyon ve devletlerin haricinde insanların yaptığı yardımlar üzerinden kurgulamaktadır.

‘Toplumdaki dezavantajlı bireylerin topluma olan entegrasyonunu sağlayan hizmetlerdir’ ifadesi %21,9 oranında, ‘İnsanların refah düzeyini arttıran uygulamalardır’ ifadesi %18,1 oranında işaretlenmiştir. İşaretlemelerin %40’ı sosyal hizmet uygulamalarının uyum ve refah artırıcı uygulamalar olduğunu destekler niteliktedir.

Gönüllü katılımcı formunun ikinci bölümünün ilk sorusu olan bu soruya herhangi bir bilgin yok olarak cevap veren 12 katılımcıya çalışmayı sonlandırabilmesi adına sosyal hizmet konusunda genel ve kısa bir bilgilendirme yapılarak çalışmaya devam edilmiştir.

4.1.3. Sosyal Hizmet Sağlayıcıları

Tablo 14.

Sosyal Hizmet Sağlayan Devlet Kurumları Sizce Hangileridir?

	Sayı	Yüzde
Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)	32	9,2%
Göç İdaresi Başkanlığı (GİB)	32	9,2%
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB)	106	30,4%
Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)	12	3,4%
Sağlık Bakanlığı	32	9,2%
Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK)	8	2,3%
Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)	10	2,9%
Valilikler ve Belediyeler	44	12,6%
Kızılay	73	20,9%
Toplam	349	100,0%

**Bir Katılımcı Birden Fazla Cevap İşaretleyebildiği İçin Toplam Sayı Örneklem Sayısı Olan 150’yi geçmektedir.*

Katılımcılara ‘Sosyal Hizmet Sağlayan Devlet Kurumları Sizce Hangileridir?’ sorusu yöneltildiğinde toplamda 349 işaretleme yapılmıştır. Bu işaretlemeler arasında en yüksek orana sahip olan %30,4 ile (106 katılımcı) ‘Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’ (ASHB)’dir.

Katılımcıların işaretlemelerinden yola çıkarak ASHB sonrasında sırasıyla ‘Kızılay’ın %20,9 ile ikinci sırada ‘Valilikler ve Belediyeler’in ise %12,6 ile üçüncü sırada sosyal hizmet sağlayan devlet kurumları olarak görüldüğü tabloda verilmiştir.

Katılımcılar Yüksek Öğretim Kurulu’nu (YÖK) %2,3 ve Sosyal Güvenlik Kurumu’nu (SGK) %2,9 oranında işaretlerken, cevaplamalar arasında en az oran bu iki kuruma aittir.

150 katılımcının toplamdaki 349 işaretlemesi neticesinde yukarıda verilen oranlar haricinde AFAD, GİB ve Sağlık Bakanlığı %9,2 oranında işaretlenmiş MEB ise %3,4 oranda işaretlenmiştir.

4.1.4. Sosyal Hizmet Alanları

Tablo 15.

Hangi Alanlarda Sosyal Hizmet Alıyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
Din	13	4,0%
Eğitim	60	18,7%
Sağlık	107	33,3%
Ekonomi	74	23,1%
Sosyal	62	19,3%
Diğer	5	1,6%
Toplam	321	100,0%

**Bir Katılımcı Birden Fazla Cevap İşaretleyebildiği İçin Toplam Sayı Örneklem Sayısı Olan 150’yi geçmektedir.*

Katılımcılara hangi alanlarda sosyal hizmetlerden faydalandıkları sorulduğunda 150 katılımcı toplamda 321 işaretleme yapmıştır. Bu işaretlemelerin %33,3’ü Sağlık alanında olurken %23,1 Ekonomi, %19,3 Sosyal, %18,7 Eğitim, %4 Din ve %1,6 Diğer seçenekleri işaretlenmiştir.

Katılımcıların cevaplandırmalarından hareketle sosyal hizmet uygulamalarından faydalanmanın örneklem grup içerisinde en çok sağlık ve ekonomi

alanında gerçekleştiği görülmektedir. Diğer işaretleyen katılımcıların açıklamaları ise bütün alanlarda alıyorum şeklindedir.

4.1.5. Sosyal Hizmet Bilinci

Tablo 16.

Türkiye'deki sosyal hizmetler Suriyeliler tarafından bilinmekte ve aktif olarak kullanılmaktadır.

	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	32	21,3
Katılıyorum	64	42,7
Kısmen Katılıyorum	29	19,3
Katılmıyorum	21	14,0
Kesinlikle Katılmıyorum	4	2,7
Toplam	150	100,0

Katılımcılara ‘Türkiye’deki sosyal hizmetler Suriyeliler tarafından bilinmekte ve aktif olarak kullanılmaktadır’ ifadesi yönlendirilmiştir. 5’li likert ölçeğe göre katılımcılardan %21,3’ü ‘Kesinlikle Katılıyorum’, %42,7’si ‘Katılıyorum’, %19,3’ü ‘Kısmen Katılıyorum’, %14’ü ‘Katılmıyorum’, %4’ü ise ‘Kesinlikle Katılmıyorum’ seçeneğini işaretlemiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere katılımcılar yüksek oranda (%83,3) Türkiye’deki sosyal hizmetlerin bilindiğini ve aktif olarak kullanıldığını düşünmektedir.

4.1.6. Sosyal Hizmetlerin Yeterliliği

Tablo 17.

Türkiye’de verilen sosyal hizmetler yeterlidir.

	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	12	8,0
Katılıyorum	55	36,7
Kısmen Katılıyorum	40	26,7
Katılmıyorum	32	21,3
Kesinlikle Katılmıyorum	11	7,3
Toplam	150	100,0

Katılımcılara ‘Türkiye’de verilen sosyal hizmetler yeterlidir’ ifadesi yönlendirilmiştir. Bu ifadeye yanıt olarak katılımcılar %8’i ‘Kesinlikle Katılıyorum’, %36,7’si ‘Katılıyorum’, %26,7’si ‘Kısmen Katılıyorum’, %21,3’ü ‘Katılmıyorum’, %7,3’ü ise ‘Kesinlikle Katılmıyorum’ seçeneğini işaretlemiştir.

Katılımcıların Türkiye’de verilen sosyal hizmetleri yeterliliğine göre anlamlandırıp yukarıdaki tabloda verilen ifadeye cevap vermeleri istenildiğinde katılımcılardan %71,4 ’ü verilen sosyal hizmetleri yeterli bulurken %28,6’sı yeterli bulmadığı saptanmıştır.

4.1.7. Sosyal Hizmetler ve Memnuniyet

‘Türkiye’de Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetler Suriyeliler tarafından memnuniyetle karşılanmaktadır’ ifadesi 150 katılımcıya yönlendirilmiştir. Bu ifadede katılımcılardan %23,3’ü ‘Kesinlikle Katılıyorum’, %50,7’si ‘Katılıyorum’, %21,3’ü ‘Kısmen Katılıyorum’, %3,3’ü ‘Katılmıyorum’, %1,3’ü ise ‘Kesinlikle Katılmıyorum’ seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 18.

Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetler Suriyeliler tarafından memnuniyetle karşılanmaktadır.

	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	35	23,3
Katılıyorum	76	50,7
Kısmen Katılıyorum	32	21,3
Katılmıyorum	5	3,3
Kesinlikle Katılmıyorum	2	1,3
Toplam	150	100,0

Bir önceki tabloda Suriyeliler tarafından sunulan sosyal hizmetlerin bilinirliği ve kullanılmasına verilen cevaplarda bilinirliğin ve kullanımın aktifliğine katılmayanların oranına (%16,7) kıyasla sosyal hizmetlerin kullanıldığı ölçüde Suriyelilerin Türkiye’de sunulan sosyal hizmetlerden memnun kaldığı ve sadece %4,6 oranında katılımcının bu ifadeye bir şekilde katılmadığı görülmektedir.

4.1.8. Misafirlik Bitti Mi?

Tablo 19.

Türkiye’deki yerel halk Suriyelileri misafir olarak görmektedir.

	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	11	7,3
Katılıyorum	31	20,7
Kısmen Katılıyorum	27	18,0
Katılmıyorum	71	47,3
Kesinlikle Katılmıyorum	10	6,7
Toplam	150	100,0

Katılımcılara ‘Türkiye’deki yerel halk Suriyelileri misafir olarak görmektedir’ ifadesi yönlendirilmiştir. Bu ifadeye yanıt olarak katılımcılardan %7,3’ü ‘Kesinlikle Katılıyorum’, %20,7’si ‘Katılıyorum’, %18’i ‘Kısmen Katılıyorum’, %47,3’ü ‘Katılmıyorum’, %6,7’si ise ‘Kesinlikle Katılmıyorum’ seçeneğini işaretlemiştir. 150 katılımcının yarısından fazlası Türkiye’deki yerel halkın Suriyelileri misafir olarak görmediğini ve yukarıdaki ifadeye katılmadıklarını belirtmiştir.

‘Misafir değil bizi istemiyorlar’, ‘Ülkeye gidin diyorlar, savaş var’ cümleleri bu ifadeyi yönlendirirken alınan bu minvaldeki bazı cevaplardandır. Buradan hareketle misafirlik algısı üzerinden geçen yılların sorgulanması yerinde olacaktır. Zirâ 2011 yılından beri Suriyelilere göç kapılarını açık tutan Türkiye, misafir-ev sahibi ya da ensar-muhacir ilişkisi üzerinden politika geliştirmiştir. Ancak gelinen noktada Suriyelilerin görüşlerine yukarıdaki tablodan bakıldığında Suriyelileri yerel halkın misafir olarak görmediğini yine Suriyeliler perspektifinden anlamlandırmak ve buna yönelik kalıcı çözümlere yönelerek entegrasyon temellerini sağlamlaştırmak isabetli olacaktır.

4.1.8.1. Yerel Halkın Suriyelilere Sunulan Sosyal Hizmetlerden Rahatsızlığı

Tablo 20.

Türkiye’deki yerel halk Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetlerden rahatsızdır.

	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	37	24,7
Katılıyorum	72	48,0
Kısmen Katılıyorum	22	14,7
Katılmıyorum	14	9,3
Kesinlikle Katılmıyorum	5	3,3
Toplam	150	100,0

Katılımcılara ‘Türkiye’deki yerel halk Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetlerden rahatsızdır’ ifadesi yönlendirilmiştir. Bu ifadeye yanıt olarak katılımcıların %24,7’si ‘Kesinlikle Katılıyorum’, %48’i ‘Katılıyorum’, %14,7’si ‘Kısmen Katılıyorum’, %9,3’ü ‘Katılmıyorum’, %3,3’ü ise ‘Kesinlikle Katılmıyorum’ seçeneğini işaretlemiştir.

İfadeden de anlaşılacağı üzere katılımcılara kendilerine sunulan sosyal hizmetlerden yerel halkın rahatsızlık duyup duymadığı konusunda ne düşündükleri

yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Suriyelilere göre (%87,4) yerel halk Suriyelilere sunulan sosyal hizmetlerden rahatsızdır. Bu anlamda %12,6 oranında katılımcı bu ifadeye katılmadığını belirtirken geri kalan çoğunluk katılımcının işaretlemeleri ise (%88,4) yerel halkın Suriyelilere sunulan hizmetlerden rahatsızlık duyduğunu ve katılımcıların bu şekilde düşündüğünü ifade etmektedir.

4.1.8.2. Misafirlik ve Rahatsızlık Arasında: Suriyeliler

Tablo 21.

‘Türkiye’deki yerel halk Suriyelileri misafir olarak görmektedir.’ İfadesi İle ‘Türkiye’deki yerel halk Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetlerden rahatsızdır.’ İfadesinin Karşılaştırmalı Gösterimi

Türkiye’deki yerel halk Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetlerden rahatsızdır.								
		Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Toplam
Türkiye’deki yerel halk Suriyelileri misafir olarak görmektedir.	Kesinlikle	Sayı	3	5	1	2	0	11
	Katılıyorum	Yüzde	27,3	45,5	9,1	18,2	0,0	100,0
	Katılıyorum	Sayı	7	10	5	9	0	31
	Katılıyorum	Yüzde	22,6	32,3	16,1	29,0	0,0	100,0
	Kısmen	Sayı	8	7	11	1	0	27
	Katılıyorum	Yüzde	29,6	25,9	40,7	3,7	0,0	100,0
	Katılmıyorum	Sayı	16	48	5	2	0	71
	Katılmıyorum	Yüzde	22,5	67,6	7,0	2,8	0,0	100,0
	Kesinlikle	Sayı	3	2	0	0	5	10
	Katılmıyorum	Yüzde	30,0	20,0	0,0	0,0	50,0	100,0
Toplam		Sayı	37	72	22	14	5	150
		Yüzde	24,7	48,0	14,7	9,3	3,3	100,0

Katılımcılara ‘Türkiye’deki yerel halk Suriyelileri misafir olarak görmektedir’ ifadesi ile ‘Türkiye’deki yerel halk Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetlerden rahatsızdır’ ifadesi yönlendirilmiştir. Bu iki ifade üzerinden karşılaştırmalı tabloya bakıldığında ilk ifade ‘Türkiye’deki yerel halk Suriyelileri misafir olarak görmektedir’ ifadesine ‘Katılmıyorum’ cevabını veren 64 katılımcının ikinci ifade olan ‘Türkiye’deki yerel halk Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetlerden rahatsızdır’ ifadesine ‘Katılıyorum’ ve ‘Kesinlikle Katılıyorum’ dedikleri görülmüştür. Buradan hareketle katılımcıların üçte birinden fazlasının birinci ifadede belirtilen misafirlik durumunu kabul etmedikleri gibi bu katılımcıların yerel halkın sunulan sosyal hizmetlerden rahatsız olduğunu belirten katılımcılarla aynı kişiler olduğu görülmektedir. Yerel halkın Suriyelilere sunulan sosyal hizmetlerden rahatsız

olduğunu düşünen Suriyeli katılımcı oranı (%87,4- Tablo 20) uyum açısından olumsuz bir durumun varlığını işaret etmektedir.

4.1.9. Devlet Tarafından Verilen Sosyal Hizmetler ve Diğerleri

Tablo 22.

Türkiye’de devletin uyguladığı sosyal hizmetler özel ve sivil toplum kuruluşlarının uyguladığı sosyal hizmetlerden daha verimli ve etkilidir.

	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	31	20,7
Katılıyorum	70	46,7
Kısmen Katılıyorum	24	16,0
Katılmıyorum	16	10,7
Kesinlikle Katılmıyorum	9	6,0
Toplam	150	100,0

Türkiye’de devlet tarafından sağlanan sosyal hizmetlerin özel ve sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan sosyal hizmetlerden daha verimli ve etkili olduğuna katılımcılardan %20,7’si ‘Kesinlikle Katılıyorum’, %46,7’si ‘Katılıyorum’, %16’sı ‘Kısmen Katılıyorum’, %10,7’si ‘Katılmıyorum’, %6’sı ise ‘Kesinlikle Katılmıyorum’ demiştir.

Tabloda ilk üç katılıyorum seçeneğine bakıldığında toplam oranı %83,4 ile katılımcıların büyük bir çoğunluğu Türkiye’de devletin uyguladığı sosyal hizmetleri özel ve sivil toplum kuruluşlarının uyguladığı sosyal hizmetlerden daha verimli ve etkili görmektedirler.

Sosyal hizmetlerin temelini sosyal devlet anlayışına dayanması ve anketlere katılan gönüllü katılımcıların kendilerine yöneltilen soru-ifadeleri resmi kurumlarda da yanıtlamış olması bu konuda etken olarak gösterilebilir.

4.1.10. İş Edindirme Kapsamında Sosyal Hizmetler

Katılımcılara ‘İş bulma ve iş edindirme kapsamında olan sosyal hizmetler daha verimli ve kalıcıdır’ ifadesi yönlendirilmiştir. Bu ifadeye yanıt olarak katılımcıların %6,7’si ‘Kesinlikle Katılıyorum’, %42,7’si ‘Katılıyorum’, %17,3’ü ‘Kısmen Katılıyorum’, %32,7’si ‘Katılmıyorum’, %0,7’si ise ‘Kesinlikle Katılmıyorum’ seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 23.

İş bulma ve iş edindirme kapsamında olan sosyal hizmetler daha verimli ve kalıcıdır.

	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	10	6,7
Katılıyorum	64	42,7
Kısmen Katılıyorum	26	17,3
Katılmıyorum	49	32,7
Kesinlikle Katılmıyorum	1	0,7
Toplam	150	100,0

Katılımcıların üçte ikilik kısmı iş bulma ve edindirme kapsamında değerlendirilen sosyal hizmetleri daha verimli ve sürdürülebilir olduğunu onaylamıştır. Buradan hareketle iş bulma anlamında gerçekleştirilecek sosyal hizmetler sürdürülebilirlik açısından daha değerlidir. Zirâ devletin yardım niteliğinde yürüttüğü sosyal hizmetler alan ve veren el gerçeğini daha ileriye götürememektedir.

4.1.11. Hak ve Sosyal Hizmet

Katılımcılara ‘Türkiye’deki devlet kurumları göç eden Suriyelileri sosyal hizmetlerden hak sahibi olarak faydalandırmalıdır’ ifadesi yöneltilmiş olup bu ifadeye yanıt olarak katılımcıların %30,7’si ‘Kesinlikle Katılıyorum’, %48,7’si ‘Katılıyorum’, %15,3’ü ‘Kısmen Katılıyorum’, %2,7’si ‘Katılmıyorum’, %2,7’si ise ‘Kesinlikle Katılmıyorum’ seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 24.

Türkiye’deki devlet kurumları göç eden Suriyelileri sosyal hizmetlerden hak sahibi olarak faydalandırmalıdır.

	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	46	30,7
Katılıyorum	73	48,7
Kısmen Katılıyorum	23	15,3
Katılmıyorum	4	2,7
Kesinlikle Katılmıyorum	4	2,7
Toplam	150	100,0

Sosyal hizmet teori ve uygulama ayrımı olmaksızın her insana eşit ve adil bir şekilde yaklaşırken insan haklarının gözetilmesi ve hak temelli uygulamaların gerçekleştirilmesini disiplin olarak benimser (Zengin ve Altındağ, 2016: 179).

Buradan yola çıkarak katılımcıların sosyal hizmetleri hak temelli bir yaklaşım içerisinde görmek isteyip istemediklerine ulaşılmak istenilmiştir.

Tablo 24'ten anlaşılaçağı üzere katılımcılardan %95,6'sı sosyal hizmetlerin hak bağlamında gerçekleştirilmesi gereken hizmetler olarak verilmesi gerektiğini kesin bir şekilde anket çalışmasında belirtmiştir.

4.1.12. Geçicilik ve Tedirginlik

Katılımcılara 'Verilen sosyal hizmetlerin sürekliliğinin belirsizliği Suriyelileri tedirgin etmektedir' ifadesi yöneltilmiş olup bu ifadeye yanıt olarak katılımcıların %26,7'si 'Kesinlikle Katılıyorum', %47,3'ü 'Katılıyorum', %13,3'ü 'Kısmen Katılıyorum', %9,3'ü 'Katılmıyorum', %3,3'ü ise 'Kesinlikle Katılmıyorum' seçeneğini işaretlemiştir.

Katılımcıların %77,3'ü verilen sosyal hizmetlerin kesilmesinden veya sürekli olmayışından tedirgin olduğunu belirtmiştir. Tablodan hareketle Suriyelilerin tedirginliği birçok sebebe bağlanabilir. Geçici koruma altına alınan bu kişilerin yasal mevzuatta bile geçici koruma üzerinden yardımlarının şekillendiğı veya *Tablo 13*'te de belirtilen yerel halkın Suriyelilere verilen sosyal hizmetlerden rahatsız olduğı bundan dolayı devletin Suriyelilere verilen sosyal hizmetleri sürdürülebilirlik kapsamında ele almayışı tedirginlik sebepleri arasında yer alabilir.

Tablo 25.

Verilen sosyal hizmetlerin sürekliliğinin belirsizliği Suriyelileri tedirgin etmektedir.

	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	40	26,7
Katılıyorum	71	47,3
Kısmen Katılıyorum	20	13,3
Katılmıyorum	14	9,3
Kesinlikle Katılmıyorum	5	3,3
Toplam	150	100,0

4.1.13. Kaynak Bulma ve Suriyeliler

Katılımcılara 'Suriye göçüyle birlikte hak bağlamında sağlanması gereken ve bununla birlikte artan sosyal hizmet ihtiyacı kaynak bulma konusunda Türkiye'yi olumsuz etkilemektedir' ifadesi yöneltilmiş olup bu ifadeye yanıt olarak

katılımcıların %13,3'ü 'Kesinlikle Katılıyorum', %48,7'si 'Katılıyorum', %22,si'ü 'Kısmen Katılıyorum', %16'sı 'Katılmıyorum' seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 26.

Suriye göçüyle birlikte hak bağlamında sağlanması gereken ve bununla birlikte artan sosyal hizmet ihtiyacı kaynak bulma konusunda Türkiye'yi olumsuz etkilemektedir.

	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	20	13,3
Katılıyorum	73	48,7
Kısmen Katılıyorum	33	22,0
Katılmıyorum	24	16,0
Toplam	150	100,0

Suriyeli katılımcılar çekimser olarak kısmen katılan katılımcılar da orana (%84) dâhil edildiğinde Suriye göçüyle artan sosyal hizmet ihtiyacının Türkiye'yi kaynak bulma konusunda olumsuz etkilediğini düşündüklerini belirtmiştir. %16 oranında katılımcı ise 'Katılmıyorum' seçeneğini işaretlemiş olup Suriyelilerin sosyal hizmet ihtiyaçlarının karşılanmasında Türkiye'nin zorluk yaşamadığını ifade etmiştir.

4.2. Nitel Veriler

150 geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelinin katıldığı araştırma sırasında gerçekleştirilen gözlemler, yaşanan deneyimler ve katılımcılar arasından on Suriyeliyle yapılan derinlemesine görüşmeler neticesinde bazı bulgulara ulaşılmıştır. Çalışmada ulaşılan tüm veriler birçok kez okunarak kodlanmıştır. Suriyelilerle yapılan görüşmelerde ulaşılan kodlar 'Suriyelilerin Sosyal Hizmet Algısı' ana teması altında "Türkiye'deki Hayat Pahalılığı", "Sosyal Yardımların İyi Olması", "Türkiye'de Türkçe Öğreniminin Zorluğu", "Şehir-Adres Değişiminin Zorluğu" alt temaları olarak ifade edilmiştir.

4.2.1. Türkiye'deki Hayat Pahalılığı

Suriyeli katılımcılar Türkiye'deki mal ve hizmetlerin pahalılığından dolayı problem yaşadıklarını, kazanılan paranın geçinmeye yetmediğini dile getirmişlerdir. Kiraların yüksek, yevmiye ücretlerinin ise az olmasının geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin hayatını olumsuz yönde etkilediği anlaşılmaktadır.

“Geçim zor, yardım yapılmasa geçinemeyiz. Ekonomi pahalı.” (K3)

“İşler az, ekonomi zayıf.” (K5)

“Türkiye’de hayat pahalı, Türkiye ile Arap kültürü birbirine yakın. Geleneğe bağlı olarak problemleri çözebiliriz. Burada para az ama uzun çalışma var.” (K4)

“Kiralar çok yüksek, evde dört kişi çalışıyoruz, ama para yetmiyor. Türkiye güzel ama her şey pahalı. Suriye’de okuyordu çocuklar burada mecbur çalışıyor yoksa geçim olmuyor. Okusunlar isterim ben de ama zor.” (K6)

“Hamdolsun geçiniyoruz ama yevmiyeler biraz artsa daha iyi olur, ben aynı işi yapıyorum. Ama duyuyorum bana farklı yevmiye diğerine farklı yevmiye var. Diğerleri beni istemiyor. Çünkü Ben ucuza çalışıyorum. Mecbur.” (K10)

Suriyeli katılımcılardan bazıları Suriye’deki eski yaşamları ile karşılaştırarak Türkiye’nin geçim açısından daha zor bir yer olduğunu bundan dolayı evdeki herkesin çalışmak zorunda kaldığını belirtmiş olup çalışma şartlarının Türkiye’de daha zor olduğunu ifade etmişlerdir. Örnek olarak;

“Suriye’de çalışmak daha güzel, rahattı. İstedğin zaman dükkân açabilirsin, burada herkes sabah erkenden açıyor. Bizde mecbur açıyoruz. Cumaları herkes açıyor mecbur biz de açıyoruz. Yoksa müşteri gidiyor başkasına.” (K2)

4.2.2. Sosyal Yardım Tatmini

Suriyeli katılımcılar Türkiye’de sağlanan sosyal hizmetlerin kendilerine sağladıkları kolaylıklardan bahsetmiş olup Türkiye’deki sosyal yardımların iyi olduğunu geçimin yardımsız zorlaşacağını ifade etmişlerdir.

“Sosyal yardım yüksek, iyi. Elbise yardımı aldım bir iki defa, erzak yardımı da aldık.” (K5)

“Gelen yardımlar çok iyi ama adres sıkıntısı çekiyoruz. Birde devlet yardım yapınca komşu bakıyor. Nasıl aldınız diye. Komşular da önceden ilk geldiğimizde yardım ediyordu ama devlet verince yardım artık onlar vermiyor. Başkaları istemiyor yardım gelsin.” (K7)

“Sosyal hayat iyi, yardımsız geçim zor. Allah Devletten razı olsun, yardım yapıyor. Bir defa et yardımı aldım, senede bir elbise yardımı alıyorum.” (K8)

“Devlet şart arıyor. Yardım etmek için geliyorlar eve bakıyorlar. Yardım veriyorlar. Bazen gelmiyor yardım bazen geliyor. Komşular zekâtlarını veriyorlar. Öyle geçiniyoruz.” (K9)

4.2.3. Türkiye’de Türkçe Öğrenim Konusunda Yaşanılan Zorluklar

Türkiye’de Türkçe öğrenimini zor bulan Suriyeli katılımcılardan bazıları genel olarak konuşulan dili anlamadıkları için hayatlarının zorlaştığını bu durumun bütün hayatlarını etkilediğini belirtmiştir.

“Benim Türkiye’de tek problemimim Türkçe öğrenimi. İşten vakit kalmıyor. Kurslar var ama para kazanmak lazım. Zaman yetiştiriyor.” (K1)

“Çocuklar önceden okuyordu. Ama Türkçe anlamakta zorluk yaşıyordu. Sonra bıraktılar çalışmaya başladılar. (K6)

“Türkçe bilmiyordum ilk geldiğimde. Zor, zor anlıyordum ustayı. İşte öğrendim çoğunu, önceden çok zordu. Çocuklarım okula gidiyor onlar daha hızlı öğrendi, bize de öğretiler biraz” (K10)

Türkiye’nin Suriye’ye yakın olması ve daha önce iki ülke arasında ticaret yapılması Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin Türkçe öğrenimine katkısının olduğu anlaşılmaktadır. Örnek olarak:

“Bizim köyümüz Türkiye’ye yakındı. Biraz biliyordum. Gelince buraya komşulardan öğrendim. Ama hala daha iyi değil, kursa gideceğim.” (K3)

“Türkiye’de çok zaman geçirdim, daha önce de ticaret için geliyordum Kilis’e. Ordan biraz biliyordum. Buraya geldikten sonra çok daha fazla öğrendim. Türkçe bilmeyen arkadaşlarım çok zorlandı. Ben hemen dükkân kurabildim. Onlar geç kaldı. (K2)

4.2.4. Şehir Adres Değişiminin Zorlukları

Türkiye’de bir ilden başka bir ile Suriyeli olarak seyahat etmenin zorluğunu ifade eden Suriyeli katılımcılar adres değiştirmenin zorluğunun yanı sıra seyahat ederken izin belgesi ile seyahat etmeleri gerektiğini bu durumun ise işlerini zorlaştırdığını aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

“Kilis’te evler için nüfus kaydı yapılmıyor.” (K1)

“Biz şehir değiştiremiyoruz. Nüfus müdürlüğü sıkıntı yapıyor.” (K10)

“Gelen yardımlar çok iyi ama adres sıkıntısı çekiyoruz.” (SK7)

“Adres ve kimlikler zor.” (K8)

“Şehir değiştirirken jandarma durduruyor, izin belgesi soruyor. İzin belgesi varsa karışmıyor. Yoksa problem.” (K2)

Diğer gözlem ve sonuçlara göre Suriyeli katılımcıların sosyal hizmetlerden genel anlamda memnuniyet duyduğu, sağlanan sosyal hizmetlerden dolayı Türkiye’yi sevdikleri, yerel halk ile oluşan uyumsuzlukların dil, kültür vb. sebeplerden kaynaklandığını düşündükleri anlaşılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

2010 yılı ile birlikte Arap dünyasındaki halkların ayaklanmalarına şahit olunmuştur. ‘Arap Baharı’ adı verilen bu ayaklanmaları ülkelerdeki yönetimin bozulduğunu, değişmesi gerektiğini düşünen kitleler oluşturmuştur. Suriye ise bu dalgaya 2011 yılında kapılmış ve şiddetli çatışmaların yaşandığı bir ülke olarak anılmaya başlanılmıştır. Tunuslu bir gencin valiliğin önünde kendini yakmasıyla Arap dünyasında başlayan ayaklanmalar Suriye’nin ‘Dera’ şehrinde kendini göstermiş ve yönetim tarafından bastırılmak amacıyla bir grup öğrenci işkenceye maruz bırakılmıştır. Suriyeli halk bu olay üzerine diğer Arap ülkelerinde de talep edilen iş bulma, özgür düşünme, sefaletin bitmesi için sokaklara dökülmüştür. Suriye iç savaşının kapsamlı olarak başlamasında bu olay etkili olurken Beşer Esad yönetiminin kendi halkına orduyla müdahale etmesi halk tarafından büyük tepkiyle karşılanmış, ordu içerisinde de bölünmelere gidilmiş ve Beşer Esad’ın bu politikasından rahatsız olan ordu mensupları Özgür Suriye Ordusu’nu kurmuştur. Suriye’deki iç karışıklıklar otorite savaşlarına dönüşmüş ve halk güvenlik sorunlarıyla birlikte temel sosyal hizmetlerden mahrum bırakılarak göç etmeye zorlanmıştır.

Türkiye 1951 Cenevre sözleşmesine taraf devletlerden olup sözleşme içerisindeki zaman sınırlamasının kaldırılmasına rağmen coğrafi sınırlamayı kaldırmamıştır. Sözleşmeye göre sadece Avrupa’dan gelen kişiler mülteci statüsüne sahip olabilmektedir. Bu nedenle göç eden Suriyelilere mülteci statüsü verilememiştir. Suriyeliler geçici koruma kapsamına alınmış ve ‘Geçici Koruma Altındaki Suriye Vatandaşı’ statüsü kapsamında birçok sosyal hizmetten faydalandırılmıştır. Bu hizmetler barınma, sağlık, eğitim, güvenlik, gıda ve iş anlamında çeşitlendirilebilir.

Araştırmanın sonucunda geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sosyal hizmetler konusundaki algısı gönüllü katılımcı formu aracılığıyla ölçülmeye çalışılmış ve bu ölçüm neticesinde bazı bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulgular üzerinden bir takım değerlendirmeler yapılmış olup aşağıda bu değerlendirmelerden bazılarının yer verilmiştir.

Çalışma sonuçlarına göre Suriyelilerin büyük çoğunluğu (%83,3- Tablo 16) tarafından sosyal hizmetler bilinmekte veya kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra yine

Suriyelilerin kendilerine sunulan sosyal hizmetlerden memnuniyet duymakta olduğu (%95,3- Tablo 18) görölmüş ve en çok tercih edilen sosyal hizmet alanının sağlık (%33,3-Tablo 15) olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’deki Suriyelilerin Türkiye’de bulundukları için mutlu ve memnun olduklarını belirten Erdoğan (2014: 17), çalışmasında kamplar ve diğ er hizmetlerin yanı sıra Türk halkının da bu konuda payının olduğunu ifade etmektedir. Sunulan sosyal hizmetlerden duyulan memnuniyet sonucu (%95,3- Tablo 18), Suriyelilerin görüş ve beklentilerine yer verilen Erdoğan’ın (2014: 17) çalışmasındaki yukarda belirtilen sonuçla genel anlamda örtüşmektedir.

Türkiye’deki yerel halk tarafından misafir olarak görölmediklerini düşünen Suriyeliler (%54- Tablo 19) ağırlıklı olarak misafirlik durumunu kabul etmemektedir. Erdoğan’ın (2014: 18) Suriyelilerle gerçekleştirdiğı derinlemesine mülakatlarda ‘sizi en çok rahatsız eden nedir?’ sorusuna Suriyelilerin 'bize misafir denilmesi’ şeklinde yanıt verdiğı görölmektedir. Tablo 19’a bakıldığında Suriyeliler, yerel halkın Suriyelileri misafir olarak görmediğini düşünmektedir. Erdoğan’ın çalışmasında (2014: 18) misafir olarak görölmekten rahatsız olan ve ev sahibinin bu durumu yeri geldiğinde had bildirici bir durum olarak kullanacağını düşünen bir Suriyeli profili bulunmaktadır. Buradan da anlaşılaçağı üzere Erdoğan’ın (2014) yapmış olan çalışmada misafirlik durumunu kabul etmek istemeyen bir görüş hâkimdir. Karşılaştırmalı olarak bakıldığında ise bu çalışmada ağırlıklı olarak yerel halkın kendilerini misafir olarak görmediğini düşünen Suriyeliler mevcutken Erdoğan’ın (2014: 18) yapmış olduğı çalışmada Suriyeliler kendilerini misafir olarak gören yerel halktan yakınmaktadır. Bu anlamda Erdoğan’ın çalışması ile bizim çalışmamızın sonuçlarının örtüşmediğı, misafirlik algısının veya durumunun değışkenlik gösterdiğı söylenebilir.

Suriyelilerin çoğunluğı Türkiye’deki verilen sosyal hizmetleri yeterli görmekte olup (%71,3- Tablo 17) sosyal hizmetlerin devlet tarafından verildiğinde daha verimli ve etkili olacağını düşünmektedir (%83,4- Tablo 22).

Suriyelilerin büyük çoğunluğı (%88,4- Tablo 20) tarafından yerel halkın Suriyelilere sunulan sosyal hizmetleri bir rahatsızlık sebebi olarak gördüğü çalışmadaki bulgular arasındadır. Suriyelilerin büyük çoğunluğunun (%95,6- Tablo 24) Türkiye’de sunulan sosyal hizmetlerden hak sahibi olarak faydalanmak

istedikleri ve iş bulma konusunda sağlanan sosyal hizmetleri daha verimli ve etkili gördükleri (%66,7- Tablo 23) tespit edilmiştir.

Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere sağlanan sosyal hizmet ve insani yardımların yine Suriyeliler tarafından nasıl algılandığı çalışmanın vurguladığı noktalardandır. Zirâ Suriyelilerin sosyal hizmetlere bakışı ve bunun toplumdaki görüntüsü, toplumsal huzurun tesisinde ve politikaların geliştirilmesinde önem arz etmektedir. Geçici koruma altında bulunan Suriyelilere sağlanan insani yardım ve sosyal hizmetleri, Türkiye’de bulunan Suriyeliler açısından değerlendiren sınırlı sayıda çalışma mevcuttur. Suriyelilerin toplumsal yapıdan çok devlet tarafından kabul gördüğünü belirten Erdoğan (2022: 94) Suriyelilerle gerçekleştirdiği yüksek lisans tez çalışmasında Suriyelilerin Türklerle birlikte yaşama deneyimlerinin iyi olduğunu ancak fazla Türk’ün bulunduğu yerlerde rahatsızlık ve memnuniyetsizliklerinin arttığını ifade etmiştir. Bu açıdan çalışmamızdaki Suriyelilerin çoğunluğunun Türkiye’deki verilen sosyal hizmetleri yeterli gördüğü (%71,3-Tablo 17) ve bu sosyal hizmetlerin STK ve diğer özel kuruluşlardansa devlet tarafından verildiğinde daha verimli ve etkili olacağını düşünmesi (%83,4 Tablo-22) Erdoğan’ın (2022: 94) ulaştığı Suriyelilerin devlet tarafından kabul gördüğünü düşünmesi sonucuyla örtüşmektedir.

Suriyelilerin kendilerine yerel halkın olumsuz bakması üzerinden bir sonuca ulaşan Aktağ’ın (2020:131-132) çalışmasında bulunan Suriyelilerin yerel halkın kendilerine bakışından rahatsızlık duyduğu, bu rahatsızlığın sebebinin yerel halkın Suriyelilere karşı olan kırıncı söylem ve olumsuz algıları olduğunu belirten değerlendirmeleri mevcuttur. Bizim çalışmamızda da Suriyelilerin büyük çoğunluğu (%88,4- Tablo 20) tarafından yerel halkın Suriyelilere sunulan sosyal hizmetleri bir rahatsızlık sebebi olarak gördüğü tespit edilmiş ve Suriyeliler yerel halkın kendilerini misafir olarak görmediğini (%54- Tablo 19) belirtmiştir. Bu anlamda bazı tahliller Aktağ (2020) ve Erdoğan (2022) ile örtüşmektedir.

Suriye’deki savaşının bitmesi ve Suriyelilerin kendi topraklarında yaşaması Türkiye ve Suriye açısından istenen olarak görünmektedir. Bu anlamda savaş bitene kadar kendine yetebilen güvenli bir bölge içerisinde Suriyelilerin ihtiyaç duyduğu hizmetleri sunacak bir yapı oluşturulması, bu yapının ihtiyaçlarını Türkiye’nin uluslararası medyaya duyurması ve diğer devletlerin bu konuda fikri ve maddi olarak yardımda bulunması araştırmanın önerilerindendir.

Suriyelilerin Türkiye’de kaldıkları süre boyunca sosyal hizmetlerin hak temelli olarak Suriyelilere sunulması için medyadaki algının geçici olmaktan ziyade problemlerin çözümüne odaklı ve kalıcılık üzerinden şekillendirilmesi önerilen bir başka husustur. Devlet kurumları, STK ve diğer özel kuruluşların işbirliği bu konuda elzemdir.

Bulgulara göre Suriyelilerin sosyal hizmetlere ulaşımı ve kullanımı açısından problem görünmemekte ancak yerel halk ile Suriyeliler arasında Suriyelilerin aldıkları hizmetler üzerinden bir anlaşmazlık yaşanıldığı söylenebilir. Suriyelilerin almış olduğu hizmetleri medya haricinde yapılacak akademik çalışmalarda ve diğer toplumsal bilgilendirme (broşür, afiş vb.) araçlarında yerel halkın da anlayacağı şekilde göstermek bilgi kirliliğinin önüne geçebilir.

Türkiye’deki yerel halkın Suriyeliler ile uyum içinde yaşaması için sosyo-kültürel uyumun sağlanması gereklidir. Bu uyumun sağlanması için öncelikle dil problemi çözülmeli ve daha kalıcı politikalarla Suriyeliler içinde bulundukları kültürün kodlarına uygun bir dil eğitimi almalıdır.

Suriyelilere yönelik çalışmaların geçicilik değil kalıcılık ve sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesinin sorunların çözümünde daha faydalı olacağı düşünülmektedir. Göç olgusunun karmaşık ve hassas olması dolayısıyla İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak yürütülen göç çalışmalarının yeni kurulabilecek olan ‘Göç Bakanlığı’na devredilmesi, bu bakanlıkta ise göç alanında uzman kişilerin çalışması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- “AFAD Kart Suriyelileri sevindirdi.” (2017, 31 Ocak). *EnSonHaber*, <https://www.ensonhaber.com/ic-haber/afad-kart-suriyelileri-sevindirdi-2017-01-31> (Erişim Tarihi: 31.07.2022).
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD] (t.y.). www.afad.gov.tr/afadhakkinda (Erişim tarihi: 27.07.2022).
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (t.y.). <https://www.afad.gov.tr/nufus-hareketleri> (Erişim Tarihi : 27.07.2022).
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2013). Suriyelilerin konakladığı Geçici Barınma Merkezlerindeki Harcama ve Maliyet Analizi, https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/24372/xfiles/2-Suriyelilerin_Konakladigi_Gecici_Barinma_Merkezlerindeki_Harcama_ve_Maliyet_Analizi_2013_Turkce_.pdf (Erişim tarihi: 27.07.2022).
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2014). *Suriyeli Misafirlerimiz Kardeş Topraklarında*, https://www.gov.tr/upload/Node/17962/xfiles/suriyeli-misafirlerimiz_1_.pdf (Erişim Tarihi: 27.07.2022).
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2015). "Başkanı'nın Mesajı", *AFAD Dergisi*, 1, Ankara.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2016a). *Suriyeli Misafirlerimiz Kardeş Topraklarında*. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/25332/xfiles/13a-Suriyeli_Misafirlerimiz_Kardes_Topraklarinda_2016_Turkce_.pdf (Erişim Tarihi: 27.07.2022)
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2016b). *AFAD Kart Sistemi*. https://www.afad.gov.tr/tr/13016/Infografik/176_grafik/14457/page/2 (Erişim Tarihi: 27.07.2022).
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2017a). *Suriyelilerin Demografik Görünümü Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması*. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/25337/xfiles/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf (Erişim tarihi: 27.07.2022).
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2017b). *AFAD Kart Suriyelileri Sevindirdi*. <https://adana.afad.gov.tr/tr/15511/AFAD-Kart-Suriyelileri-sevindirdi> (Erişim Tarihi: 27.07.2022).
- Ağlargoç, O. ve Yardımcı, Ş. (2019). Uluslararası Düzensiz Göç ve Çalışma Hayatı: Şanlıurfa İlindeki Suriyeli Göçmenlerin Durumu. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(2), 535–558. Doi: <https://doi.org/10.17153/oguiibf.537889>
- Akıncı B. , Nergiz A. , ve Gedik E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç Ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*. (2), 58–83. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Gad/Issue/43299/526432>

- Aktağ, L. (2020). *Geçici Koruma Kanunu İle Türkiye'ye Gelen Suriyelilerin Uyum Süreci ve Karşılaştıkları Problemler: Batman Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı [ASPB] (2016). *Türkiye'de Geçici Koruma Statüsündeki Suriye Vatandaşlarına Yönelik Sosyal Uyum Ve Psikososyal Destek Çalışmaları Koordinasyon Ve Planlama Çalıştayı*, Ankara, <https://ailetoplum.aile.gov.tr/uploads/pages/yurtici-calismaraporlari/calistay-raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2022).
- Aybay, R. (2005). *Yabancılar Hukuku*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu (2018). "Avrupa Birliği, Türk ve Suriyeli Çocukların Yeni Eğitim Yılına Kutluyor". <https://www.avrupa.info.tr/tr/pr/avrupa-birligi-turk-ve-suriyeli-cocuklarin-yeniegitim-yilini-kutluyor-7934> (Erişim Tarihi: 02.08.2022).
- Aydemir, S. ve Şahin, M. C. (2017). Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz. *Journal of Islamic Research*, 28 (3). 359-371.
- Aydemir, S. ve Şahin, M. C. (2018). Zorunlu-Kitlesele Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar Örneği. *Dini Araştırmalar Dergisi*. 21(53). 121-148.
- Aydın, Y. (2021). Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlere Verilen Sağlık Hizmetlerinin Değerlendirilmesi, Sorun Ve Öneriler. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 18, 227-248. Doi: 10.46218/tshd.989589
- Baklacioğlu, N. Ö. (2009). Hayır Kurumlarında Mültecinin İnşası: Uluslararası Sosyal Aktörden Sadakanın Nesnesine. *Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu Bildirileri*, 22-23 Ekim 2009, (Ed.: Mütevellioğlu N.) Ankara: Belediye-İş Sendikası Yay., s.442.452.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? . *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Bartram, D. , Poros M. V. ve Monforte P. (2019). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. (Çev: İtir Ağabeyoğlu Tuncay), Ankara: Hece Yayınları.
- Bilgiç Alpaslan, İ. (2012). Suriye Krizi Türkiye Ekonomisini Nasıl Etkiler? *Değerlendirme Notu*. Ankara: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Yayınları.
- Birleşmiş Milletler Enformasyon Merkezi (2000). "Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü". <https://multeci.org.tr/wp-content/uploads/2021/07/1967-New-York-Protokolu-1.pdf> (Erişim Tarihi: 20.05.2022).
- Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (1951). "Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme". <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> (Erişim Tarihi: 28.06.2022).
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (2001). *Parlementerler İçin El Kitabı*. Sayı 2, 1-132.

- “Bizi Örnek Alsınlar” (2016, 22 Şubat). *Yeni Şafak*, <https://www.yenisafak.com/gundem/bizi-ornek-alsinlar-2421083>, (Erişim Tarihi:06.06.2022).
- Braun, V. ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Boz, D. (2016). Dış Göçler Olgusu ve Etkisi: Türkiye-Suriye Üzerine Bir İnceleme. *Sosyoekonomi Dergisi*, 24(30), 147–154. Doi:<https://doi.org/10.17233/se.2016.10.009>
- Büyüköztürk, Ş. , Akgün, Ö. , Karadeniz, Ş. , Demirel, F. ve Kılıç, E. (2019). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cengiz, Deniz (2015). Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri Ve Yerel Halkın Algısı Kilis Örneği. *Journal Of Turkish Studies*, 10(2), 101–122. Retrieved From https://www.academia.edu/19840625/Zorunlu_G%C3%96%C3%87%C3%9cn_Mek%C3%82nsal_Etk%C4%B0ler%C4%B0_Ve_Yerel_Halkın_Algısı_K%C4%B0%C4%B0s_%C3%96rne%C4%9e%C4%B0
- Cizreli, B. (2015). Dünya sistemleri kuramı bağlamında batının göç haritası. *Sosyoloji Divanı*, 6, 31-40.
- Çağlar, T. (2018). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. *Toros Üniversitesi İİBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26–49. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iisbf/issue/37674/413560>
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç Ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (17), 67–91. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/musbed/issue/23522/250638>
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2022). <https://www.csgeb.gov.tr/>. <https://www.csgeb.gov.tr/uiigm/sikca-sorulan-sorular/> (Erişim Tarihi: 15.05.2022).
- Çiftçi, H. (2018). Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlarının Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tutum, Algı Ve Empatik Eğilimlerinin Analizi. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 2232–2256. Doi: <https://doi.org/10.15869/itobiad.450230>
- Coşkun, İ. ve Emin, M. N. (2016). Türkiye’deki Suriyelilerin Eğitiminde Yol Haritası Fırsatlar ve Zorluklar. 1, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı İstanbul: (SETA) Yayınları, http://file.setav.org/Files/Pdf/20160906135243_turkiyedeki-suriyelilerin-egitiminde-yol-haritasi-pdf.pdf (Erişim Tarihi: 02.08.2022)
- Coşkun, İ. , Ökten, C. , Dama, N. , Barkçin, M. , Zahed, S. , Fouda, M. , Toklucu D. ve Özserp, H. (2017). *Engelleri Aşmak Türkiye’de Suriyeli Çocukları Okullandırmak*. 93, 1. Baskı, İstanbul: SETA Yayınları. <https://setav.org/assets/uploads/2017/11/Engelleri-A%C5%9Fmak-T%C3%BCrkiye%E2%80%99de-Suriyeli-%C3%87ocuklar%C4%B1-Okulla%C5%9Ft%C4%B1rmak.pdf> (Erişim Tarihi: 02.08.2022).
- Danış, D. ve Dikmen, H. (2022). Türkiye’de Göçmen ve Mülteci Entegrasyonu: Politikalar, Uygulamalar ve Zorluklar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(Özel Sayı), 24-45.

- Demir, B. (2018). *Sosyal Hizmet Uzmanı Bakış Açısı İle Türkiye’de Mültecilere Ve Sığınmacılara Yönelik Sosyal Hizmet Müdahalesi*. Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Demir, R. (2019). İmam Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları: Kilis Örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (44), 280-306.
- Demir, Rıdvan (Ed.) (2020). *Çeşitli Açılardan Göç Ve Eğitim: Multidisipliner Bir Çalışma*. Ankara: İksad Yayınevi.
- Dinçer, O. B. , Federici, V. , Ferris, E. , Karaca, S. , Kirişçi, K. ve Özmenek Çarmıklı, E. (2013). Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik. *Brookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırma Kurumu (USAK)*, Ankara.
- Dönmez Kara, C. Ö. (2016). Türkiye’de Yabancıların Çalışma Hakkı: Suriyelilerin İşgücü Piyasasındaki Durumu. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0(2) , 151-174. DOI: 10.32739/uskudarsbd.2.2.5
- Dündar, B. (2017). *Suriyeli Sığınmacıların Türk Toplumuna Etkisi: Başakşehir Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Düzgaya, H. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar: Entegrasyon ve İstihdam Politikaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Elbeyli, M. (2020). Göç Ve Göçmenlere Uygulanan Eğitim Politikalarının Sosyal Hizmet Bağlamında Değerlendirilmesi. (Ed: Rıdvan Demir). *Çeşitli Açılardan Göç ve Eğitim* içinde (s.177-199). Ankara: İksad Yayınevi.
- Ekinci, M. U. (2016). *Türkiye-Ab Geri Kabul Anlaşması ve Vize Diyalogu*, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) Yayınları, İstanbul, https://setav.org/assets/uploads/2016/07/tu%CC%88rkiye-ab_gka_.pdf (Erişim Tarihi: 02.08.2022).
- Erdoğan, M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. 72, Ankara: HUGO Yayınları.
- Erdoğan, T. (2019). Kavramsal Ve Kuramsal Açından Göç Olgusu. (Ed: Alaattin Aköz, Doğan Yörük ve Haşim Karpuz). *Konya Kitabı XVII Geçmişten Günümüze Göçler* içinde (s.15-45). Konya: Konya Ticaret Odası.
- Erdoğan, M. (2022). *Suriyeli Sığınmacıların Bakış Açısıyla Türk Toplumunda Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algısal Tehditler*, Yüksek Lisans Tezi, İstinye Üniversitesi, İstanbul.
- Ertürk, Ç. (2020). *Bütünleşme Çabalarının Göç Alanında Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanları Gözünden Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Başkent Üniversitesi, Ankara.
- “Gaziantep, Adıyaman ve Mardin’deki 5 Çadırkent Kapandı.” (2018, 7 Eylül). *Habertürk*, <https://www.haberturk.com/gaziantep-haberleri/63206914-gaziantep-adiyaman-ve-mardindeki-5-cadir-kent-kapandi> (Erişim Tarihi: 27.07.2022).
- Gaziantep Ticaret Odası (2015). *İçimizdeki Suriye. Gaziantep Ortak Akıl Raporu 2*, Gaziantep.

- Göç İdaresi Başkanlığı [GİB] (1t.y.) . <https://www.goc.gov.tr/baskanligin-gorevleri#> (Erişim Tarihi: 31.07.2022).
- Göç İdaresi Başkanlığı, (2t.y.). <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumaya-ait-kayit-islemleri> (Erişim Tarihi: 31.07.2022).
- Göç İdaresi Başkanlığı (3t.y.). <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma-sss> (Erişim Tarihi: 31.07.2022).
- Göç İdaresi Başkanlığı (4t.y.). <https://www.goc.gov.tr/duzenlecek-belgelerbelge> (Erişim Tarihi: 31.07.2022).
- Göç İdaresi Başkanlığı (5t.y.). <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler> (Erişim Tarihi: 31.07.2022).
- Göç İdaresi Başkanlığı (2014). “Geçici Koruma Yönetmeliği”. <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf> (Erişim Tarihi: 15.05.2022).
- Göç İdaresi Başkanlığı (2017). “2016 Türkiye Göç Raporu”, T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi, Genel Müdürlüğü Yayınları, 40, Ankara https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf (Erişim Tarihi: 31.07.2022).
- Göç İdaresi Başkanlığı (2018a). <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma-kapsamindaki-suriye-uyruklu-yabancilarin-ilac-odemelerine-iliskin-duyuru>, , (Erişim tarihi: 27.07.2022).
- Göç İdaresi Başkanlığı (2018b). İdare Faaliyet Raporu 2017, Ankara, https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf (Erişim Tarihi: 31.07.2022).
- Göç İdaresi Başkanlığı (2020). <https://www.goc.gov.tr/avrupa-birliginde-gecici-koruma> (Erişim Tarihi: 25.05.2020).
- Göç İdaresi Başkanlığı (2021). 5. MUYU Resim Yarışması. <https://www.goc.gov.tr/5-muyu-resim-yarismasi> (Erişim Tarihi: 31.07.2022).
- Göç İdaresi Başkanlığı (2022). <https://www.goc.gov.tr/calisma-izni-sss> (Erişim Tarihi: 15.05.2022).
- Göç İdaresi Başkanlığı (2022). <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi 04.06.2022)
- Göç İdaresi Başkanlığı (2022). <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler> (Erişim Tarihi: 30.06.2022).
- Göç İdaresi Başkanlığı, (2022). <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi: 31.07.2022).
- Göç İdaresi Başkanlığı (2023). <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi:05.02.2023).
- Gök, S. (2019). *Türkiye’de Yerel Halkın Suriyelilere Yönelik Bakış Açısının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Güllüpnar, F. (2013). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiki ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (4), 53-85.

- Gültaç, A. S. ve Yalçın Balçık, P. (2018). Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları, Ankara. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/497567> (Erişim Tarihi: 03.08.2022).
- Gülyaşar, M. (2017). Suriyeliler ve Vatandaşlık: Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Çerçevesinde Bir Değerlendirme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 678-705.
- Güneş Aslan, G. (2018). *Sığınmacılara Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarında Yaşanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri: İstanbul'daki Suriyeli Sığınmacılar Örneği*. Doktora Tezi. Yalova Üniversitesi, Yalova.
- Güngör, F. (2015). Mülteci Ailelerin Sorunları Ve Çözüm Önerileri Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mülteciler Örneği. 2. *Uluslararası Aile Konferansı*, 275-294. Retrieved from https://www.academia.edu/32437260/Multeci_ailelerin_sorunlari_150124_F_Gungor
- Gürsoy, S. ve Aksoy B. (2019). Beyin Göçü: Nedenleri, Etkileri Ve Türkiye. (Ed: Mete Kaan Namal). *Sosyal Politika Ve Çalışma İlişkilerinde Güncel Sorunlar* içinde (s.55–71). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. (2022). “HSGM Birim Faaliyet Raporu”. https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/kurumsal/plan-ve-faaliyetler/HSGM_2021_Birim_Faaliyet_Raporu.pdf?type=file (Erişim Tarihi: 05.05.2022).
- IFSW- Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (2014). "Sosyal Hizmet Nedir?". <https://www.ifsw.org/sosyal-hizmet-nedir/>, (Erişim Tarihi: 15.12.2022).
- İçduygu, A. ve Demiryontar, B. (2022). Türkiye’de Devlet ve Suriyeli Mülteciler: Çelişkili Politikalar ve Araçsal Rasyonellik. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Türkiye’nin Göç Siyaseti Özel Sayısı, 21(Özel Sayı), 316-334.
- İçişleri Bakanlığı, (2019). 4. Muyu Resim Yarışması Başvuruları Başladı. <https://www.icisleri.gov.tr/4-muyu-resim-yarismasi-basvurulari-15-mart-itibariyle-basladi> (Erişim Tarihi: 31.07.2022).
- İnce, C. (2019). Göç kuramları ve Suriye göçü üzerine bir değerlendirme. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 2579-2615.
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948). <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf> . (Erişim Tarihi: 10.05.2022).
- Kalaycı, S. (2014). *Sığınmacıların Korunmasına Yönelik Türk Sivil Toplum Kuruluşları*. İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, İstanbul, 1-20.
- Kanunlar. (1961, 5 Eylül). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı:1089.
- Karakaş, S. (2019). *Geçici Koruma Altındaki Sığınmacıların Topluma Uyumunda Yerel Yönetimlerin Rolü: Pendik Ve Tuzla Belediyeleri Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul.
- Kap, D. (2014). Suriyeli Mülteciler: Türkiye’nin Müstakbel Vatandaşları, *Akademik Perspektif Dergisi*, 30-35.

- Kaya, İ. ve Yılmaz Eren, E. (2015). *Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri*. İstanbul: Seta Yayınları.
- Kaypak, Ş. ve Bimay, M. (2016). Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1), 84–110. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/buyasambid/issue/29813/320658>
- Kemik, P. , Gözübüyük M. Ve Sever M. (2019). Suriyeli Mültecilerin Yoğun Yaşadığı Bölgelerdeki Yerel Halkın Suriyeli Mültecilere İlişkin Görüşleri: Altındağ Örneği. *Mukaddime Dergisi*, 10(2), 582-596.
- Kula, C. (2015). Uluslararası Belgelerle İltica Hukuku ve Ülkemizdeki Suriyelilerin Hukuki Statüsü. *Hukuk Gündemi Dergisi*, Issn:1306-2867, 2 , 42-54.
- Kutlu, M. (2019). Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin İşgücü Piyasasına ve İstihdama Etkileri: Gaziantep-Adıyaman-Kilis Örneği. *Dicle Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9(17), 45-59.
- Kurtulmuş, N. (2012). Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Stratejik İnsan Sermayesi Kaybı: Beyin Gücü. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (37-38), 205–221. Retrieved From <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/921/10417>
- Kuşcuoğlu, N. D. (2019). *Misafirden Ötekiye: Samsun’da Suriyeli Algısı*, Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (2022). “Ocak 2022 Tarihli 2021-2022 Eğitim-Öğretim Yılı Verileri Sunusu” http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/26165737_goc2022sunu.pdf (Erişim Tarihi: 10.05.2022).
- Mülteci Hakları Merkezi Web Sitesi (2022). <https://www.mhd.org.tr/images/yayinlar/MHM-4.pdf> (Erişim Tarihi: 05.05.2022).
- Mültecilerle Dayanışma Derneği [MÜLTECİ-DER] (2015). Türkiye’de Mültecilerin Kabul Koşulları Hak ve Hizmetlere Erişimleri, Egeus Matbaacılık, İzmir, <http://www.madde14.org/images/c/cc/MulteciderMultKabulKosul2015.pdf> (Erişim Tarihi:31.07.2022). ISBN: 978-605-65304-1-8 RAPOR
- Oğuzlu, T. (2011). Arap Baharı ve Yansımaları. *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 3(36), 8 - 16.
- Oytun, O. ve Gündoğar, S. Ş. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri Raporu*. Ankara: Orsam Yayıncılık.
- Özgen, H. G., ve Erbaş, S. (2018). Türkiye’de İç Göç Hareketlerinin Eğitim Seviyesine Göre Kümelenmesi Üzerine Bir Çalışma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40/2), 141–160. Doi: <https://doi.org/10.21560/Spd.V18i39974.447339>
- Öztürk, M. ve Altuntepe, N. (2008). Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent Ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması. *Journal Of Yasar University*, 3(11), 1587–1625.
- Punch, K. (2020). *Sosyal araştırmalara giriş, nicel ve nitel yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Reçber, S. (2014). Hayatın Yok Yerindekiler: Mülteciler ve Sığınmacılar. *Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu VI. Bildiriler, 13-14 Kasım 2014*, Eskişehir, s.247-268.
- Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü (2017). Suriyeli Sığınmacılar İçin 'SIHHAT' Projesi, <https://sggm.saglik.gov.tr/TR,25460/suriyeli-siginmacilar-icin-sihhat-projesi.html> (Erişim Tarihi: 03.08.2022).
- Sayın, Y. , Usanmaz, A. , ve Aslangiri, F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu Ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. *Kmü Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31). 1-13.
- Sihhat Projesi Web Sayfası, (t.y.). <http://www.sihhatproject.org> (Erişim Tarihi: 03.08.2022).
- Sirkeci, İ. , Utku, D. ve Yüceşahin, M. M. (2019). Göç Çatışma Modelinin Katılım, Kalkınma ve Kitle Açıkları Üzerinden Bir Değerlendirmesi. *Journal of Economy, Culture and Society*, (59), 157-184.
- Şahin, K. (2021). Kadınların Suriye’de yaşadıkları Antakya’da deneyimledikleri: Göç, kamusal alan, sağlık ve toplumsal cinsiyet. İçinde (Ed: Kalaycı İsa ve Kalmış Gökhan). *Çağlar Boyu Göç (Tarih-Kültür-Medeniyet)* içinde (s.1-31). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Şahin, K. ve Elbeyli, M. (2022). Suriyelilerin Yemek Kültürüne Kamusal Alandan Bakmak: Kilis örneği. *Antropoloji Dergisi*, (43), 80-88.
- Şenses Özcan, N. (2015). Düzensiz Göç Üzerine Bir İnceleme: Küresel Dinamikler, Ulus-Devletler, Göçmenler. *İdealkent*, 6(15), 22–39. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/idealkent/issue/36755/418910>
- Sönmez, M. ve Adıgüzel, F. (2017). Türkiye’de Suriyeli Sığınmacı Algısı: Gaziantep Şehri Örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16 (3), 797-807.
- Tanrıkulu, F. (2018). Suriye Krizi Sonrası Türkiye’deki Sığınmacıların Ve Göçmenlerin Eğitimi: Geçmiş, Bugün Ve Gelecek Perspektifleri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2585-2604. Doi: 10.17218/hititsosbil.450208
- Taş, F. (2019). *Türkiye’de Yaşayan Suriyelilere Yapılan İnsani Yardımlar*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- TBMM Başbakanlık Devlet Matbaası (1961). "1951 Cenevre Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme" <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf> (Erişim Tarihi:20.08.2021)
- TBMM (2013). "6458 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu". 53 (28615) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf> (Erişim Tarihi:05.05.2021).
- T.C. Sağlık Bakanlığı Resmi Web Sitesi (2022). “Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün Ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi (Sihhat) Projesi (İpa 2016/378-641) Personel İstihdamı İlanı”. <https://www.saglik.gov.tr/TR,87425/sihhat-2-projesi-kapsaminda-quotpsikolog-ve-sosyal-calismaciquot-istihdam-edilecektir.html#:~:text=S%C3%B6zleşme%20biti%C5%9Fme%20biti%C5%9Fme%20tari>

[hi%2015%20Aral%C4%B1k%202023't%C3%BCr.&text=Genel%20%C4%B0%C5%9F%20Tan%C4%B1m%C4%B1%3A,uygun%20ki%C5%9Fi%20ve%20kurumlara%20y%C3%B6nlendirmek](https://www.gap.gov.tr/gecici-koruma-altindaki-suriyelilere-yonelik-projeler-sayfa-129.html) (Erişim Tarihi: 03.08.2022).

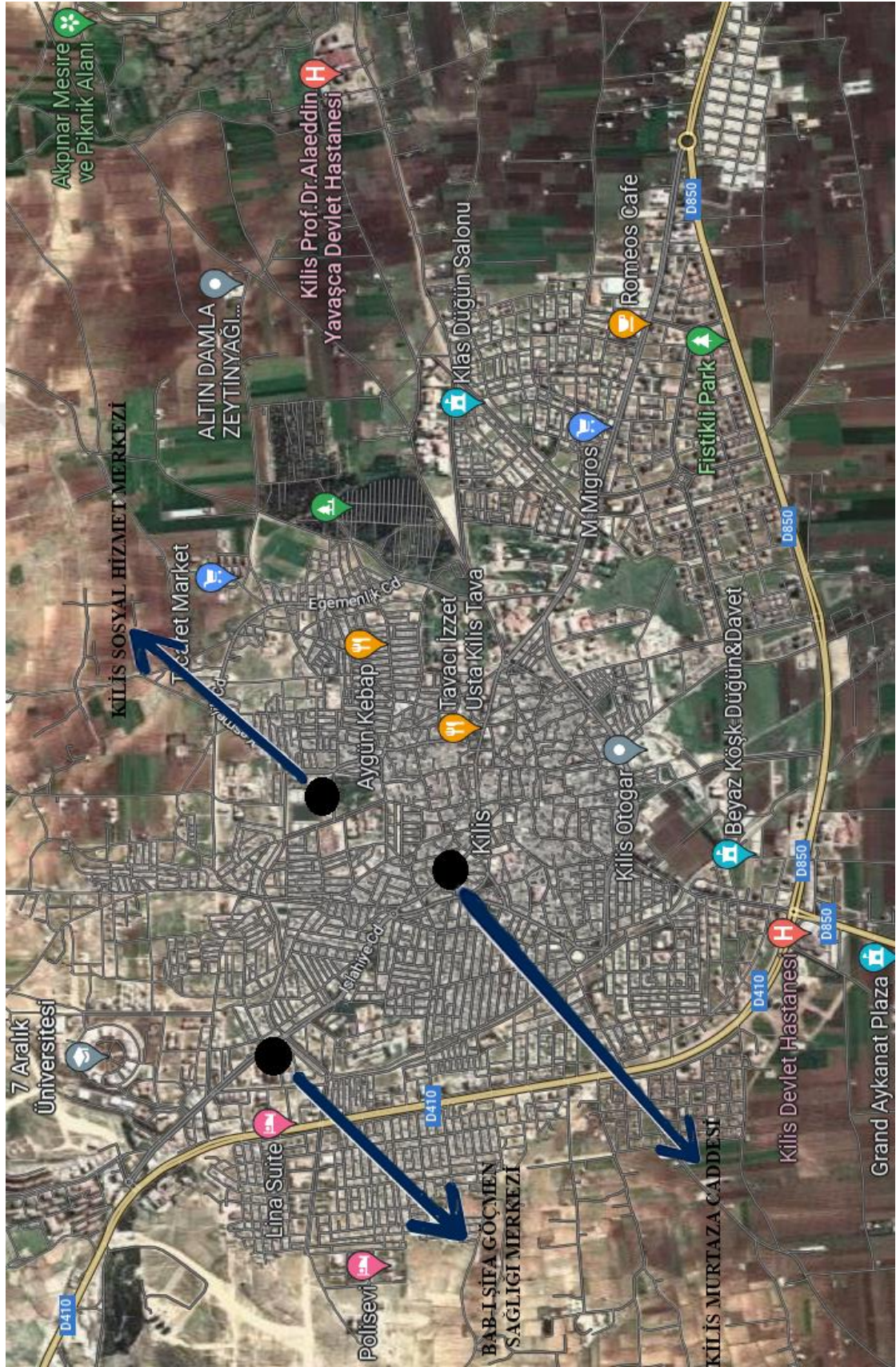
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2022). “GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığınca Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yönelik Projeler”. <http://www.gap.gov.tr/gecici-koruma-altindaki-suriyelilere-yonelik-projeler-sayfa-129.html> (Erişim Tarihi: 22.04.2022).
- Topcuoğlu, R. A. (2016). Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama. *İnsan Hakları Yıllığı*, 34,1-2. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ihy/issue/62003/928151> (Erişim Tarihi: 20.10.2021).
- Tunca, H. Ö. ve Karadağ, A. (2018). Suriye’den Türkiye’ye Göç: Tehditler ve Fırsatlar. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 28(2), 47-68.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- Türk Dil Kurumu [TDK] (2020). "Göç, Göç Nedir?", <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 08.09.2020).
- Uluslararası Göç Örgütü (2009). "Uluslararası Göç Hukuku: Göç Terimleri Sözlüğü". https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf (Erişim Tarihi: 20.01.2021)
- Ünal, S. (2014). Türkiye'nin Beklenmedik Konukları: "Öteki" Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks*, 6(3), 65–89.
- Üstün, N. (2016). Suriyelilerin Türk İşgücü Piyasasına Entegrasyonu Sorunlar-Öneriler. *Araştırma Raporu*. Konya Ticaret Odası, Konya.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yılmaz Eren, E. (2016). Temporary Protection Status and an Evaluation of Services Provided to Syrians in Turkey. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 1(2), 109–139. <https://doi.org/10.12738/mejrs.2016.1.2.0004>
- Yüksek Öğretim Kurulu [YÖK] (t.y.). <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/tarihce>. (Erişim Tarihi: 04.08.2022).
- Yüksek Öğretim Kurulu (t.y.). <https://www.yok.gov.tr/ogrenci/ek-madde-2-uyarinca-misir-ve-suriyedenyapilabilecek-yatay-gecis-islemlerine-iliskin-esaslar> (Erişim Tarihi:04.08.2022).
- Yüksek Öğretim Kurulu (2017). “Türk Yükseköğretim Sisteminde Suriyeli Öğrenciler Uluslararası Konferansı”. https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/turk_yuksekogretiminde_suriyeli_ogrenciler_uluslararasi_konferansi_hatay.pdf (Erişim Tarihi:04.08.2022).
- Yüksek Öğretim Kurulu (2022). “Yabancı Uyruklu Öğretim Elemanlarının Uyuşuna ve Akademik Görevlerine Göre Sayıları” https://istatistik.yok.gov.tr/zkau/view/z_ozg/dwnmed-1/osi1/2022_T201.pdf (Erişim Tarihi:04.08.2022).

- Zastrow, C. (2010). *Sosyal Hizmete Giriş*. (Çev.: Durdu Baran Çiftçi). İstanbul: Nika Yayınları.
- Zencir, M. ve Davas, A. (2014). Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu. *Türk Tabipleri Birliği*, (ISBN 978-605-5867-79-9), Ankara.
- Zengin, O. ve Altındağ, Ö. (2016). Bir İnsan Hakları Mesleği Olarak Sosyal Hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 27(1), 179-190.

EKLER

Ek-1: Kilis Haritası-Uydu Görüntüsü Üzerinden Çalışmanın Yapıldığı Yerler

Ek-2: Katılımcı Profili

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet
K1	33	Erkek
K2	45	Erkek
K3	28	Kadın
K4	43	Erkek
K5	20	Kadın
K6	30	Erkek
K7	25	Erkek
K8	45	Kadın
K9	37	Kadın
K10	31	Erkek

Ek-3: Gönüllü Katılımcı Formu

GÖNÜLLÜ KATILIMCI FORMU

نموذج مشاركة متطوع

تürkiye'deki Suriyeli Sığınmacılara Sağlanan Sosyal Hizmetler ve Suriyeli Sığınmacıların Sosyal Hizmetlere Bakışı: Kilis Örneği

الخدمات الاجتماعية المقدمة للاجئين السوريين في تركيا وآراء اللاجئين السوريين حول الخدمات الاجتماعية: نموذج كيليس

Değerli Katılımcı; Bilimsel bir araştırma amacıyla yapılan bu çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Bu kapsamda size Türkiye'de Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetler ve bu hizmetlere ilişkin alınıza yönelik sorular sorulacaktır. Verdiğiniz bilgiler kesinlikle başkaları ile paylaşılmayacak, isimleriniz çalışmada geçmeyecek ancak veriler bilimsel yayında kullanılacaktır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahipsiz. **Soruları yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onay verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu araştırmadan elde edilecek veriler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli** tutulacaktır. İsterseniz görüşme yapıldıktan sonra en geç bir ay içinde aşağıda yer alan mail adresine mail atarak gönüllü katılımcı olmaktan vazgeçtiğinizi bildirebilirsiniz. Çalışma Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi bünyesinde yapılmaktadır. Çalışmaya katılım sağladığınız için teşekkür ederiz.

عزيزي المشارك؛ المشاركة في هذه الدراسة التي أجريت لغرض البحث العلمي هي تماماً طوعية. في هذا السياق ، سنطرح عليك أسئلة حول الخدمات الاجتماعية المقدمة للسوريين في تركيا ونظرتك لهذه الخدمات. لن تتم مشاركة المعلومات التي تقدمها مع الآخرين أبداً ، ولن يتم ذكر اسمك في الدراسة ولكن سيتم استخدام البيانات في المنشور العلمي. يحق لك رفض المشاركة في الدراسة أو الانسحاب من الدراسة في أي وقت بعد المشاركة. ستعتبر إجابتك على الأسئلة على أنه موافقتك على المشاركة في البحث. لا تضع نفسك في حالة ضغط أو اقتراح من أي شخص أثناء الإجابة على الأسئلة الواردة في الاستمارات المقدمة لك. سيتم استخدام البيانات التي تم الحصول عليها من هذا البحث لأغراض البحث وسيتم الحفاظ على معلوماتك الشخصية **سراً**. إذا كنت ترغب في ذلك ، يمكنك إرسال بريد إلكتروني إلى عنوان البريد الإلكتروني أدناه في غضون شهر واحد على الأكثر بعد المقابلة وإبلاغك بأنك تخلت عن المشاركة التطوعية. أجريت الدراسة في ولاية ضمن جامعة مصطفى كمال. شكرًا لك على المشاركة في الدراسة.

الإيميل:

I. BÖLÜM

القسم الأول

1-) Yaşınız

1) العمر

1-) (18-25) 2-) (26-40) 3-) (41-65) 4-) (65 üstü)

2-) Cinsiyet

2) الجنس

1) Kadın 2-) Erkek

1) أنثى 2) ذكر

3-) Medeni Durum

3) الحالة المدنية

1) Bekar 2-) Evli 3-) Dul 4-) Boşanmış

1) عازب / عزبة 2) متزوج / متزوجة 3) أرمل / أرملة 4) مطلق / مطلقة

4-) Öğrenim Durumu

4) الوضع الدراسي

1) İlköğretim 2-) Lise 3-) Ön lisans 4-) Lisans 5-) Yüksek Lisans 6-) Doktora

1) الأساسي 2) ثانوي 3) معهد 4) جامعة 5) ماجستير 6) دكتوراه

5-) Mesleğiniz

5) المهنة

1-) İşçi 2-) Esnaf 3-) Öğrenci 4-) Ev Hanımı 5-) Emekli 6-) Çalışmıyor 7-) Diğer (.....)

1) عامل 2) صاحب عمل 3) طالبة / طالب 4) ربة بيت 5) متقاعد 6) لا يعمل 7) أخرى (.....)

II. BÖLÜM

القسم الثاني

1-) Sosyal Hizmetler Size Ne İfade Ediyor?

1-) ماذا تعني الخدمات الاجتماعية بالنسبة لك؟

1) Toplumdaki dezavantajlı bireylerin topluma olan entegrasyonu sağlayan hizmetlerdir.

1) الخدمات التي تمكن دمج الأفراد المعزولين عن المجتمع إلى المجتمع.

2) Sosyal devletlerin yapması gereken hizmetler bütünüdür.

2) كل الخدمات التي يجب أن تقوم بها الدول الاجتماعية.

3) İnsani yardım ve hayırseverliklerdir.

3) المساعدات الإنسانية والأعمال الخيرية.

4) İnsanların refah düzeyini arttıran uygulamalardır.

4) التطبيقات التي تزيد من رفاهية الناس

5) Bu konuda herhangi bir bilgim yok. (Kısaca bilgilendirme yapılacaktır.)

5) ليس لدي أي معلومات عن هذا الموضوع. (سيتم توفير معلومات قصيرة.)

6) Diğer-Boşluğa yazınız. (.....)

6) أخرى-اكتب في الفراغ

2-) Sosyal Hizmet Sağlayan Devlet Kurumları Sizce Hangileridir?

2-) برائيك ما هي مؤسسات الدولة التي تقدم الخدمات الاجتماعية ؟

1) Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

1) رئاسة إدارة الكوارث والطوارئ (الأفاد)

2) Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)

2) المديرية العامة لإدارة الهجرة

3) Aile Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB)

3) وزارة الأسرة للخدمات الاجتماعية

4) Milli Eğitim Bakanlığı

4) وزارة التربية والتعليم

5) Sağlık Bakanlığı

5) وزارة الصحة

6) Yükseköğretim Kurulu- (YÖK)

6) رئاسة التعليم العالي

7) Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)

7) التأمينات الاجتماعية (السيكورتا)

8) Valilikler ve Belediyeler

8) البلديات و الولايات

9) Kızılay

9) الهلال الأحمر

3-) Hangi alanlarda sosyal hizmet alıyorsunuz? Erişebildiğiniz sosyal hizmetleri belirtiniz.

3-) في أي مجالات تتلقيت الخدمات الاجتماعية؟ حدد الخدمات الاجتماعية التي يمكنك الوصول إليها.

1) Din (.....)

1) الدينية

2) Eğitim (.....)

2) التعليمية

3) Sağlık (.....)

3) الصحية

4) Ekonomi(.....)
4) الإقتصادية

5) Sosyal (.....)
5) الإجتماعية

6) Diğer (.....)
6) الأخرى

4- Türkiye de Aldığınız Sosyal Hizmetler hakkındaki görüşleriniz (yaşadığınız kolaylıklar veya problemler nelerdir.

4- ماهي آرائك حول الخدمات الاجتماعية التي تلقيتها في تركيا (وما هي وسائل الراحة أو المشاكل التي واجهتك).

	Kesinlikle Katılıyorum. قطعيًا موافق .	Katılıyorum. أنا موافق .	Kısmen Katılıyorum. أوافق جزئيًا.	Katılmıyorum. أنا لا أوافق .	Kesinlikle Katılmıyorum. أنا لا أوافق أبدًا.
Türkiye'deki sosyal hizmetler Suriyeliler tarafından bilinmekte ve aktif olarak kullanılmaktadır. الخدمات الاجتماعية في تركيا معروفة من قبل السوريين ويستخدموها بشكل فعال.					
Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetler Suriyeliler tarafından memnuniyetle karşılanmaktadır. يرحب السوريون بالخدمات الاجتماعية المقدمة للسوريين .					
Türkiye'deki yerel halk Suriyelileri misafir olarak görmektedir. ينظر السكان المحليون في تركيا إلى السوريين على أنهم ضيوف.					
Türkiye'de devletin uyguladığı sosyal hizmetler özel ve sivil toplum kuruluşlarının uyguladığı sosyal hizmetlerden daha verimli ve etkilidir. الخدمات الاجتماعية التي تنفذها الدولة في تركيا أكثر كفاءة وفعالية من تلك التي تنفذها المنظمات الخاصة وغير الحكومية.					
Türkiye'de verilen sosyal hizmetler yeterlidir. هل الخدمات الاجتماعية المقدمة في تركيا كافية .					
İş bulma ve iş edindirme kapsamında olan sosyal hizmetler daha verimli ve kalıcıdır. تعتبر الخدمات الاجتماعية في نطاق العثور على عمل والحصول على وظيفة أكثر كفاءة واستمرارية.					
Türkiye'deki yerel halk Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetlerden rahatsızdır. ينزعج السكان المحليون في تركيا من أجل الخدمات الاجتماعية المقدمة للسوريين.					
Türkiye'deki devlet kurumları göç eden Suriyelilerin sosyal hizmetlerden hak sahibi olarak faydalanmaları gerekmektedir.					

يُطلب من المؤسسات الحكومية في تركيا أن يستفيد السوريين الذين هاجروا من الخدمات الاجتماعية بصفتهم أصحاب حقوق.					
Verilen sosyal hizmetlerin sürekliliğinin belirsizliği Suriyelileri tedirgin etmektedir. عدم التأكد من تقديم الخدمات الاجتماعية بشكل مستمر يجعل السوريين متوترين.					
Suriye göçüyle birlikte hak bağlamında sağlanması gereken ve bununla birlikte artan sosyal hizmet ihtiyacı kaynak bulma konusunda Türkiye'yi olumsuz etkilemektedir. مع ظهور الهجرة السورية ، فإن الحاجة إلى الخدمات الاجتماعية التي يجب تقديمها في سياق الحقوق ، والحاجة إلى الخدمات الاجتماعية لاشك لها تأثير سلبي على تركيا من حيث إيجاد الموارد.					